

Kirsi Siitari

YRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN
AMMATILISESSA
OPPILAITOKSESSA
Case Etelä-Savon ammattiopisto, Esedu

Opinnäytetyö
Yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen

Toukokuu 2015

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä 12.5.2015
Tekijä(t) Kirsi Siitari	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen
Nimeke Yrittäjyyden edistäminen ammatillisessa oppilaitoksessa – Case Etelä-Savon ammattiopisto, Esedu	
Tiivistelmä Tässä tapaustutkimuksessa tarkasteltiin opiskelijoiden yrittäjyyden edistämistä Etelä-Savon ammattiopiston (Esedu) toiminnassa. Opinnäytetyön tavoitteena oli haastattelututkimuksen avulla selvittää opiskelijan yrittäjyysvalmiuksien edistämistä Esedun kolmella koulutusaloilla sekä tuottaa yhteenveto Etelä-Savoon vuosina 2012–2013 yrityksen perustaneiden henkilöiden opiskelusta Esedussa. Tämän määrällisen osion tulokset yhdistettiin aikaisemmin samasta aiheesta tekemäni tutkimuksen tulosten kanssa, jolloin saatiin selville tutkintokohtaiset kehittymistä kuvaavat trendit seitsemän vuoden ajalta, vuosilta 2007–2013. Tutkimuksen avulla kerättyä yrittäjyyden edistämiseen liittyvää määrällistä ja laadullista tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi opetuksen suunnittelussa. Tutkimuksessa käytettiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusotetta. Näiden kahden tutkimusotteen käyttämisellä ei tässä opinnäytetyötutkimuksessa ollut kuitenkaan tarkoitus täydentää toisiaan, vaan tutkia kahta samaan aihepiiriin liittyvää, mutta kuitenkin toisistaan erillistä asiaa. Vaikka tutkimuksessa tarkastellaan oppilaitoksessa toteutettua yrittäjyyskasvatusta ja valmistuneiden opiskelijoiden perustamien yritysten määriä, ei näiden kahden asian yhteydestä toisiinsa voida tämän tutkimuksen perusteella tehdä tulkintoja tai johtopäätöksiä. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että opiskelijan yrittäjyyden edistämisen tärkeys on tähän tutkimukseen osallistuneiden koulutusalojen arkisessa työssä sisäistetty, mutta kaikkia opiskelijoita ja aloja koskevia yhteisiä käytäntöjä kannattaisi vielä kehittää. Määrällisestä tutkimuksesta todettiin, että kaikista vuosina 2012–2013 Etelä-Savoon yrityksen perustaneista henkilöistä 22 % oli opiskellut Esedussa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Aikaisemmassa, vuosia 2007–2012, koskeneessa vastaavassa tutkimuksessa tulos oli 15 %. Tulos koko tarkastelujakson ajalta, vuosilta 2007–2013 oli 17 %. Yrittäjyys kuuluu olennaisesti ammatilliseen koulutukseen. Ammatillisista perustutkinnoista valmistuu työelämän eri alojen ammattilaisia, joiden tulee koulutuksen aikana saada ammattitaidon lisäksi myös valmiuksia yrittäjyyteen. Loppuvuonna 2014 uudistetuissa ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteissa yrittäjyyttä onkin entisestään vahvistettu.	
Asiasanat (avainsanat) yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, ammatillinen koulutus	
Sivumäärä 101 + 1 liite	Kieli Suomi
Huomautus (huomautukset liitteistä)	
Ohjaavan opettajan nimi Kristiina Kinnunen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Etelä-Savon ammattiopisto

DESCRIPTION

	Date of the master's thesis 12 May 2015
Author(s) Kirsi Siitari	Degree programme and option Entrepreneurship and Business Competence
Name of the master's thesis Promoting Entrepreneurship in the training of a Vocational Institution – Case South Savo Vocational Institute, Esedu	
Abstract <p>The objective of this case study was to clarify the promotion of the students' entrepreneurship skills in three training fields of Esedu. The study was conducted with the help of interviews. The other aim of this study was to find out how many of those who had established a business in South Savo in 2012-2013 had studied in Esedu or at its predecessor colleges, for at least five years before establishing the business. The results of this quantitative research were combined with the results of my earlier study of the same topic from 2007-2011. As a final result the degree-specific trends from 2007-2013 were obtained. The quantitative and qualitative information that has been collected with the help of the study, and which is related to the promotion of the entrepreneurship, can be utilised for example in the planning of the teaching.</p> <p>Both qualitative and quantitative research methods were used. They were not meant to supplement each other, but the aim was to study two separate matters connected to the same subject matter. Even though the object of the examination were the entrepreneurship promotion in the training and the amount of businesses established by the students after graduating, interpretations or conclusions cannot be made from the connection of these two matters to each other on the basis of this study. On the basis of the results one can state, however, that the importance of the promotion of the student's entrepreneurship has been internalised in the ordinary work of these three education fields which have participated in this study. However the common practices concerning all the students and fields would be worth still developing. It was stated about a quantitative study that of all of the persons who founded a company in South Savo during the years 2012-2013, 22 % had studied in Esedu, for no more than five years before the establishment of the company. The result of the similar study of 2007-2012 was 15%. Result from the time of the whole examination period, between the years 2007-2013, was 17%.</p> <p>The entrepreneurship is essentially included in the vocational education. Experts of the working life graduate from the vocational institutes and the entrepreneurship skills must be included in their curricula. Entrepreneurship has been strengthened further in the reformed degree grounds of the vocational education which come into force in the autumn of 2015.</p>	
Subject headings, (keywords) Entrepreneurship, entrepreneurship education, vocational education	
Pages 101 p. + app. 1 p.	Language Finnish
Remarks, notes on appendices	
Tutor Kristiina Kinnunen	Master's thesis assigned by Etelä-Savon ammattiopisto

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	2
2.1	Taustaa, tavoitteet ja rajaus	2
2.2	Tutkimusongelma.....	4
2.3	Tutkimusmenetelmät.....	5
2.3.1	Case- eli tapaustutkimus	5
2.3.2	Aineistonkeruun ja analysoinnin menetelmät	8
2.4	Opinnäytetyöprosessi	11
3	YRITTÄJYYS	12
3.1	Yrittäjyysaktiivisuus Suomessa	12
3.2	Tilastotietoa yrittäjyydestä	13
3.3	Yrittäjän määrittely ja roolit	16
3.4	Uravalintana yrittäjyys	19
4	YRITTÄJYYSKASVATUS.....	23
4.1	Yrittäjyyden edistäminen koulutuksen avulla	24
4.2	Yrittäjyyskasvatuksen historiaa	25
4.3	Yrittäjyyskasvatuksen määrittelyä ja taustoja	26
4.4	Yrittäjyyskasvatusjärjestelmän elementit.....	30
4.5	Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet	33
4.6	Yrittäjyyskasvatuksen pedagogiikka.....	38
5	YRITTÄJYYS AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA.....	43
5.1	Opiskelu ja tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa.....	43
5.2	Yrittäjyys opetussuunnitelmissa	45
5.3	Ammatillinen koulutuksen erityispiirteitä.....	47
5.4	Yrittäjämäiset oppimisympäristöt.....	49
6	YRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN ESEDUSSA.....	53
6.1	Esedun toiminta	54
6.2	Yrittäjyys Esedun pedagogisessa toiminnassa.....	57
6.3	Yrittäjämäiset oppimisympäristöt ja opetusmenetelmät	58
7	TUTKIMUSTEN TOTEUTUS JA TULOKSET	61
7.1	Haastateltavien valinta	61

7.2	Haastattelujen toteutus	62
7.3	Tulokset laadullisesta aineistosta.....	63
7.3.1	Yrittäjyyden edistämisen kulttuuri Esedussa	63
7.3.2	Sisäinen, ulkoinen ja omaehtoinen yrittäjyys.....	64
7.3.3	Opettaja yrittäjyyskasvattajana.....	65
7.3.4	Yrittäjämäiset oppimisympäristöt ja oppimismenetelmät.....	66
7.3.5	Kehittämisaatuksia yrittäjyyden edistämiseksi	69
7.4	Määrällisen tutkimuksen toteutus	70
7.5	Tulokset määrällisestä aineistosta.....	71
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA OMAT HAVAINNOT	85
8.1	Tutkimustulosten pohdintaa ja havaintoja.....	85
8.1.1	Yrittäjyysvalmiuksien edistäminen haastatelluilla koulutusaloilla .	85
8.1.2	Perustettujen yritysten määrän kehitys	88
8.2	Tutkimuksen luotettavuus	90
8.2.1	Haastattelututkimuksen luotettavuuden arviointi	93
8.2.2	Tutkimuksen määrällisen osion luotettavuuden arviointi	94
9	LOPUKSI	96
	LÄHTEET	97

LIITE

1 Haastattelukysymykset

1 JOHDANTO

Suomalainen yhteiskunta tulee lähivuosina tarvitsemaan runsaasti uusia yrittäjiä nykyisten ikääntyvien ja eläkkeelle siirtyvien yrittäjien tilalle, jotta kilpailukyky pystytään säilyttämään. Haaste on siis niin taloudellinen kuin koulutuksellinenkin ja nuorten innostaminen yrittäjäksi onkin kaikkien yhteinen etu ja velvollisuus. Ammatilliseen koulutukseen ja ammatin oppimiseen yrittäjyys liittyy erityisen kiinteästi. Ilman osaamista ei synny yritystoimintaa, joten ammatillisen koulutuksen haasteena olisikin kyetä tuottamaan niin yrittäjyyden vaatimaa osaamista kuin myönteisesti yrittäjyyteen suhtautuvia ammattilaisia.

Puhutaan yrittäjyyskasvatuksesta tai yrittäjyysvalmiuksien edistämisestä, mutta terminä voisi yhtä hyvin käyttää vaikkapa yrittävyyttä, jolla tarkoitetaan elämän ja työelämän valmiuksia yleensä. Yrittävyys on johonkin pyrkimistä, hengennostatusta, tavoitteiden asettamista ja päämääriä – taustalla tietenkin ajatus liiketoimintayrittäjyyden lisääntymisestä. Opiskelijaa ei kuitenkaan voi suoranaisesti kasvattaa yrittäjäksi, vaan puhutaan omaehtoisen yrittäjyyden vahvistamisesta, jossa yrittäjyyden ydin ei kuitenkaan ole liiketoiminnassa, vaan opiskelijan mahdollisuuksiin kasvamisessa ja yrittävyyteen oppimisessa. Tavoitteena on siis kasvattaa ihmisiä, joilla on omakohtainen ja oikea käsitys yrittäjyydestä.

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on Etelä-Savon ammattiopisto (Esedu), joka tarjoaa monialaista toisen asteen ammatillista perus- ja lisäkoulutusta nuorille ja aikuisille. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Esedun yrittäjyyteen liittyviä asioita kahdesta eri näkökulmasta. Haastattelututkimuksen avulla hankitaan tietoa opiskelijoiden yrittäjyysvalmiuksien edistämisestä Esedun kolmella koulutuslalla ja määrällisen tutkimuksen avulla selvitetään lukumäärätietoja siitä, kuinka monet Etelä-Savoon yrityksen vuosina 2012–2013 perustaneet henkilöt ovat opiskelleet Esedussa ennen yrittäjäksi ryhtymistään.

Tutkimuksen määrällisen osion tulokset on yhdistetty vuonna 2012 tekemäni vastaavan määrällisen tutkimuksen tulosten kanssa ja näin on saatu selville tutkintokohtaiset kehitystrendit 7 vuoden ajalta, vuosilta 2007–2013. Jatkossa selvitys on tarkoitus tehdä vuosittain, jolloin saadaan tutkintokohtaisia pidemmän aikavälin kehitystrendejä. Täl-

lainen tieto on ainutlaatuista, eikä sitä ole muualta saatavissa. Tätä tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi opetuksen suunnittelussa ja yrittäjyyden edistämisen toimenpiteiden kohdentamisessa.

Opinnäytetyöraportti muodostuu siten, että luvussa 2 käsittelen työn toteutusta kuvaamalla opinnäytetyön tutkimusongelmat ja tavoitteet sekä työssä käytetyt tutkimusmenetelmät. Luvuissa 3 ja 4 on paneuduttu tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen, joka muodostuu yrittäjyydestä, yrittäjyyskasvatuksesta sekä yrittäjyydestä ammatillisessa koulutuksessa. Toimeksiantajan toimintaa on kuvattu luvussa 5 ja työn loppuosassa, luvuissa 6-8 kerrotaan varsinaisesta tutkimuksesta ja sen tuloksista.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön aiheen valintaan liittyviä taustoja sekä työn toteutukseen ja tavoitteisiin liittyviä asioita. Luvussa käydään läpi myös empiirisen tutkimuksen teoriaa sekä tutkimusmenetelmiin ja aineiston keruun menetelmiin liittyviä valintoja. Tähän lukuun sisältyvät myös tutkimuksessa esiintyvien keskeisten käsitteiden määrittely sekä kuvaus tämän opinnäytetyön toteutusprosessista.

2.1 Taustaa, tavoitteet ja rajaus

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on työnantajani, Etelä-Savon ammattiopisto (Esedu), joka on toisen asteen monialaisen ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjän, Etelä-Savon Koulutus Oy:n ylläpitämä oppilaitos. Ammatillisen koulutuksen ensisijaisena tavoitteena on luonnollisesti ammatin oppiminen, mutta sen rinnalla tavoitteena on edistää opiskelijan muitakin taitoja tai ominaisuuksia, kuten esimerkiksi yrittäjämäisen ajattelutavan omaksumista. Yrittäjyyden edistäminen onkin nostettu yhdeksi ammatillisen koulutuksen valtakunnallisista tavoitteista ja se on myös yksi Esedun strategisista painopistealueista sekä pedagogisen toiminnan kehittämistä ohjaavista tavoitteista. (Esedu 2015.)

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa Esedulle koulutusalaakohtaista yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen liittyvää määrällistä ja laadullista pohjatietoa, jota voidaan hyö-

dyntää oppilaitoksen yrittäjyyskasvatuksen suunnittelussa. Paneuduin samaan aihepiiriin jo edellisessä, tradenomiopintoihini joulukuussa 2012 valmistuneessa opinnäytetyössäni, joka oli määrällinen tutkimus Etelä-Savon ammattiopistosta valmistuneiden yrittäjäksi ryhtymisestä. Tradenomiopintojeni opinnäytetyössä selvitin, kuinka monet Etelä-Savoon yrityksen vuosina 2007–2011 perustaneet henkilöt olivat opiskelleet Etelä-Savon ammattiopistossa tai sen edeltäjäoppilaitoksissa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Tuolloin tutkimukseni aihealue valikoitui esimieheni kanssa käymieni keskustelujen perusteella. Valintaan vaikuttivat Esedussa meneillään ollut yrittäjyyden teemavuosi ja siihen liittyvä Firmaxi – yrittäjyyttä vahvemmaksi -kehittämishanke, joka etsi tekijää tutkimukselle. Tutkimuksen avulla haluttiin saada faktatietoa yrittäjäksi ryhtyneiden määrästä, koska arvioita näistä luvuista nousi säännöllisesti esille monenlaisissa yhteyksissä ja keskusteluissa. Toteutin tutkimuksen opinnäytetyönäni ja samalla sain mahdollisuuden tutustua itselleni uuteen aihealueeseen, yrittäjyyskasvatukseen.

Alle vuoden kuluttua tradenomiksi valmistumisestani jatkoin opiskelua kohti ylempää ammattikorkeakoulututkintoa ja tuntuikin luontevalta jatkaa saman aihealueen tutkimusta. Keskustelin asiasta Esedun yrittäjyydestä vastaavan kehittämisspäällikön kanssa ja ilmeni, että samaa tutkimusta oli tarve jatkaa seuraavien kahden vuoden ajalta, joten tässä tutkimuksessa selvitän vuonna 2012 ja 2013 Etelä-Savoon yrityksen perustaneiden henkilöiden mahdollisen opiskelutaustan Esedussa. Lisäksi haluttiin saada kokemuspohjaista tietoa yrittäjyyden teemavuonna 2012–2013 Esedussa käyttöön otetuista yrittäjyyskasvatuksen menetelmistä ja toimintatavoista. Tämä laadullinen tutkimus päädyttiin sisällyttämään osaksi opinnäytetyötäni, joten kartoitin työssäni Esedun kolmen koulutusalan koulutuspäälliköiden, opettajien ja opiskelijoiden kokemuksia, näkemyksiä ja kehittämisajatuksia näistä yrittäjyyskasvatuksen menetelmistä.

Haastateltavien valinnasta keskustelin yrittäjyydestä vastaavan kehittämisspäällikön kanssa ja haastateltavaksi haluttiin valita edustajia sekä hyvinvointi- ja palvelualojen että tekniikka- ja tuotantoalojen tutkinnoista. Haastateltavat päädyttiin hänen ehdotuksestaan valitsemaan Esedun luonnonvara-alalta, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalta sekä tekniikan ja liikenteen alalta. Haastateltavat haluttiin valita sellaisista keskenään erityyppisistä tutkinnoista, joissa oli muutamien haastattelua edeltävien vuosien aikana osoitettu aikaisempaa suurempaa kiinnostusta opiskelijoiden yrittäjyyden edistämistä kohtaan esimerkiksi uusia menetelmiä kokeilemalla.

2.2 Tutkimusongelma

Tutkimusaiheen valitsemisen ja teoriaan perehtymisen jälkeen täytyy määritellä tutkimusongelma eli toisin sanoen tarkentaa, mitä tarkalleen ottaen halutaan tietää. Tarkkaan asetetut tutkimusongelmat helpottavat työskentelyä ja kirkastavat sen, mitä itse asiassa on tarkoitus tutkia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2015, 12.) Hirsjärvi (2011, 14–15) muistuttaa, että empiirinen tutkimus on aina monivaiheinen kokonaisuus, jonka eri osavaiheet ovat toisistaan riippuvaisia. Tärkein ja vaikuttavin tekijä on tietenkin tutkimusongelma, jonka myötä sitten syntyvätkin päätökset siitä, millaiseen tutkimusasetelmaan päädytään, millaista aineistoa olisi tarpeen hankkia ja millaisin menetelmin se hankitaan.

Hyvin määritelty tutkimusongelma sisältää siis kiteytyksen siitä, mitä tutkittavasta aiheesta halutaan tietää. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen tutkimusongelmat ovat kysymyksen asettelultaan erilaisia. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusongelmat ovat usein joustavasti määriteltyjä mitä- ja miten-kysymyksiä, koska useimmiten laadullisen tutkimuksen tavoitteena on jonkin ilmiön kuvaaminen ja ymmärtäminen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 13.) Määrällisessä tutkimuksen tuloksia kuvataan sen sijaan numeerisesti, joten tutkimusongelma vastaakin kysymykseen kuinka paljon tai miten usein. Määrällisen tutkimuksen tarkoitus on selittää, kuvata, kartoittaa, vertailla tai ennustaa ihmistä koskevia asioita tai luonnon ilmiöitä. (Vilka 2007, 13.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on laatia selvitys opiskelijan yrittäjäyysvalmiuksien edistämisestä Esedun kolmella koulutusalueella sekä tuottaa yhteenveto Etelä-Savoon vuosina 2012–2013 yrityksen perustaneiden henkilöiden opiskelutaustasta Esedussa tai sen edeltäjäoppilaitoksissa.

Tutkimusongelma muodostuu siis kahdesta tutkimuskysymyksestä: Miten opiskelijan yrittäjäyysvalmiuksia edistetään Esedussa? Kuinka monet Etelä-Savoon yrityksen vuosina 2012–2013 yrityksen perustaneet ovat opiskelleet Esedussa ja mihin koulutukseen he ovat osallistuneet?

Tutkimuksen määrällisen osion tulokset yhdistetään aikaisemman tutkimuksen tulosten kanssa, jolloin saadaan selville tutkintokohtaiset kehittymistä kuvaavat trendit seitsemän vuoden ajalta, vuosilta 2007–2013. Tämän tutkimuksen jälkeen selvitys on tarkoitus tehdä vuosittain, jolloin tavoitteena on saada tutkintokohtaisia pidemmän aikavälin kehitystrendejä Esedussa opiskelleiden yrittäjäksi ryhtymisestä. Tällainen tieto on ainutlaatuista, eikä sitä ole muualta saatavissa.

2.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimustyön menetelmällisten kysymysten pohtiminen on Syrjäläisen ym. (2007, 8) mukaan yksi tutkimustyön olennaisimmista asioista. Tutkijan on aina otettava kantaa siihen, millaisin menetelmin tutkimuksensa suorittaa ja myös perusteltava nämä valinnat. On pyrittävä valitsemaan tarkoituksenmukaisin ja parhaiten selvyyttä antava menettely käsiteltäviin ongelmiin. Hirsjärvi ym. (2007, 133.) muistuttaa, että tutkimuksen tarkoitus tai tehtävä ohjaa myös tutkimusstrategisia valintoja. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää osata valita oikea kohderyhmä sekä tutkimukseen parhaiten sopeva tutkimusmenetelmä. Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoite ovat avainasemassa tutkimusmenetelmää valittaessa. (Heikkilä 2004, 13–14.)

Empiiriset tutkimukset voidaan jakaa eri tyyppeihin monin eri tavoin, esimerkiksi tutkimuksen tarkoituksen, tutkimusotteen tai vaikkapa tiedonkeruumenetelmän mukaan (Heikkilä 2004, 14). Tutkimuksen tarkoitusta luonnehditaan tavallisesti neljän piirteen perusteella ja se määritellään joko kartoittavaksi, selittäväksi, kuvailevaksi tai ennustavaksi. Yhteen tutkimukseen voi kuitenkin sisältyä useampikin tarkoitus ja se voi myös muuttua tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi ym. 2007, 134.) Tutkimustyyppit eroavat toisistaan tarkastelukohteidensa perusteella, mutta yhteisiäkin piirteitä löytyy. Tutkimustyyppistä riippumatta käytetään pääsääntöisesti samoja aineistonkeruumenetelmiä, joita ovat kysely, haastattelu, havainnointi ja dokumenttien käyttö. (Hirsjärvi ym. 2007, 186–187.)

2.3.1 Case- eli tapaustutkimus

Tapaustutkimusta tehdään monella eri tieteenalalla ja erityisesti ammattikorkeakouluopiskelijoiden opinnäytetöissä tapaustutkimuksellisuus on tavallista, koska tutkimusai-

heet nousevat useimmiten opiskelijan työpaikalta, kuten tämänkin tutkimuksen kohdalla tapahtui. Tällaisella tapaustutkimuksen avulla pyritään lisäämään ymmärrystä tietyistä ilmiöistä pyrkimättä kuitenkaan yleistämään tuloksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 44.)

Tapaustutkimuksessa tutkitaan yksittäistä tapahtumaa tai rajattua kokonaisuutta käyttämällä monipuolisia ja eri menetelmiä käyttämällä hankittuja tietoja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 45.) Tavallisesti tapaustutkimuksessa kerätään yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai toisiinsa liittyvistä tapauksista. (Hirsjärvi ym. 2007, 125). Yleensä tapaustutkimus valitaan menetelmäksi silloin, kun halutaan ymmärtää tutkittavaa kohdetta syvällisesti. Tapaustutkimus ei siis ole aineistonkeruun tekniikka eikä sen tekeminen rajoita menetelmävalintoja, vaan käytössä voivat olla niin kvantitatiiviset kuin kvalitatiivisetkin menetelmät. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 44.)

Tutkimusote voi siis tapaustutkimuksessa olla joko kvantitatiivinen eli määrällinen tai kvalitatiivinen eli laadullinen ja joissakin tapauksissa näillä kahdella tutkimusotteella voidaan myös täydentää toinen toisiaan. Tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimusongelmasta riippuu, kumpi lähestymistapa sopii paremmin. Kvalitatiivinen tutkimus on aina kontekstiin sidottua, päinvastoin kuin kvantitatiivinen tutkimus, joka pyrkimyksenä on yleistysten avulla ennustaminen, selittäminen ja ymmärtäminen (Hirsjärvi & Hurme 2011, 25). Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus taas auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja selittämään sen käyttäytymisen ja päätösten syitä (Heikkilä 2007, 16). Kvalitatiivinen tutkimus etenee yksityiskohtaisesta yleiseen ja tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita useasta yhtäaikaisesta tekijästä, jotka vaikuttavat lopputulokseen. Kvalitatiivisen tutkimuksen asetelma on muuttuva; luokat muotoutuvat tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 25.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen yhtenä suurimpana haasteena on kautta aikojen pidetty tutkimusaineiston analysointia ja tulkintaa. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on inhimillisen ymmärryksen lisääminen, joten tutkijan on kyettävä tulkitsemaan saamiaan tuloksia. Oivaltava tulkinta syntyy teorian ja empirian vuoropuhelusta, joka voi syntyä vain siten, että tutkija on ottanut aineiston haltuunsa. Laadullinen tutkimus on siis luova prosessi, jossa tutkija palapelin tavoin rakentaa kerätyn tiedon pohjalta uutta tietoa ja

ymmärrystä lisäävän kokonaisuuden. Tämä työ vaatii tutkijaltaan suurta lukeneisuutta ja äärimmäistä herkkyyttä omaan aineistoonsa. (Syrjäläinen ym. 2007, 8.)

Kvantitatiivisen tutkimuksen alkujuuret ovat luonnontieteissä ja sitä käytetään melko paljon muun muassa sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa korostetaan yleispäteviä syyn ja seurauksen lakeja ja tämän ajattelutavan mukaan todellisuus rakentuu objektiivisesti todettavista tosiasioista. (Hirsjärvi ym. 2007, 135, 157.) Kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta nimitetään myös tilastolliseksi tutkimukseksi ja sen avulla selvitetäänkin lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä ja eri asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkimuskohteessa tapahtuneita muutoksia (Heikkilä 2007, 16).

Kvantitatiivisen tutkimusotteen sanotaan perustuvan deduktiiviseen tutkimusotteeseen eli etenevän yleisestä yksityiskohtaiseen. Se etsii syysuhteita ja sen asetelma on staattinen, koska luokat on määritelty jo ennen tutkimuksen alkua. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 25.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää myös hypoteeseja, joka tarkoittaa ratkaisujen tai selitysten ennakoimista asetettuihin ongelmiin. Tällaisia ”sivistyneitä arvauksia” mahdollisista eroista, syistä tai suhteista kutsutaan hypoteeseiksi ja perustellut hypoteesit ilmoitetaan väitteiden muodossa. Hypoteeseja ei ole aina syytä kuitenkaan käyttää ja yleinen käytäntö onkin, että niitä käytettäisiin selittävässä vertailevassa tutkimuksessa, kun taas kuvailevaan tai kartoittavaan tutkimukseen niitä ei kannata asettaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 154–155).

Tämä opinnäytetyötutkimus on tapaustutkimus, case Esedu ja tässä tutkimuksessa käytetään sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusotetta. Näiden kahden tutkimusotteen käyttämisellä ei tässä opinnäytetyötutkimuksessa kuitenkaan ole tarkoitus täydentää toisiaan, vaan tutkia kahta samaan aihepiiriin liittyvää, mutta kuitenkin toisistaan erillistä asiaa. Vaikka tutkimuksessa tarkastellaan oppilaitoksessa toteutettua yrittäjyyskasvatusta ja valmistuneiden opiskelijoiden perustamien yritysten määriä, ei näillä kahdella asialla kuitenkaan ole suoraa yhteyttä toisiinsa. Yrittäjyyskasvatuksen tuottamia tuloksia on äärimmäisen hankala mitata, eikä mittarina voi ainakaan perustettujen yritysten määrää käyttää.

2.3.2 Aineistonkeruun ja analysoinnin menetelmät

Tutkimusaineiston keruun menetelmät valitaan tutkimusongelmien perusteella. Tutkimusongelma määrittää keskeisesti sen, miten ja millainen aineisto kerätään tai hankitaan. Tutkittavien valinta riippuu siitä, mistä ja kenen näkökulmasta tutkittavaa asiaa halutaan lähestyä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 47.) Myös valmiiden aineistojen käyttäminen on mahdollista, joskin Heikkilän (2004, 19) mukaan on varsin tavallista, että empiirisessä tutkimuksessa tutkija kerää tutkimuksessa tarvitsemansa aineiston itse. Tutkija päättää tutkimukseen parhaiten soveltuvan aineistonkeruumenetelmän, jonka valintaa ohjaa se, millaista tietoa etsitään ja millainen aineisto voisi parhaiten tarjota näkökulmia ja ratkaisuehdotuksia asetettuihin tutkimusongelmiin. Menetelmää valittaessa on tärkeää huomioida myös käytettävissä olevat resurssit. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 48.)

Samoja tutkimusongelmia voidaan lähestyä hyvinkin monin eri tavoin ja erilaisia aineistonkeruumenetelmiä hyödyntäen. Heikkilä (2004, 19) toteaa, että tavallisimpia ovat kysely- ja haastattelututkimukset. Niiden toteuttamisiin liittyy monia eroja, mutta saadut lopputulokset eivät kuitenkaan mainittavasti eroa toisistaan.

Metsämuuronen (2008, 38) mainitsee osuvasti, että ”haastattelu on tieteen tekemisen taidetta”. Tämä kuvastaa haastattelututkimuksen luonnetta luovana ja moneen tilanteeseen soveltuvana tutkimuksen tekemisen välineenä. Metsämuuronen (2008, 40) mielestä haastattelua kannattaa käyttää aina, kun sen voidaan olettaa olevan mielekäs tapa hankkia tietoa. Siitäkin huolimatta, että haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä työläs ja jatkoanalyysien kannalta melko vaativa. Hirsijärvi ym. (2007, 200) toteaa, on joustavuus haastattelun suurena etuna muihin tiedonkeruumenetelmiin verrattuna, koska haastattelun kulkua voidaan haastattelun aikana säädellä tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen, jolloin saatua tietoa voidaan syventää lisäkysymyksillä haastattelun aikana. Haastattelu onkin yksi käytetyimpiä tiedonkeruutapoja.

Yksinkertaisesti sanottuna haastattelun idea perustuu siihen, että haluttaessa tietoa ihmisen elämästä, on viisainta kysyä asioista ihmiseltä itseltään (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 47). Haastattelussa tutkija ja haastateltavat keskustelevat haastattelutyypistä riippuen enemmän tai vähemmän järjestelmällisesti (strukturoidusti) tutkimusaiheeseen kuuluvista asioista, jonka jälkeen haastatteluissa kerättyä tutkimusaineistoa

analysoidaan ja tulkitaan tieteellisen tutkimustehtävän selvittämiseksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 47.) Kujala (2007, 18–19) toteaa, että haastattelutilanteen vuorovaikutuksen onnistumiseen tai epäonnistumiseen kulminoituu paljolti se, miten haastateltava saadaan kertomaan kokemuksistaan juuri tuossa kyseisessä tilanteessa. Jokainen haastattelukerta muotoutuu kyseisen hetken ja paikan mukaisesti omanlaisekseen ja vuorovaikutus haastateltavan ja haastattelijan välillä vaihtelee henkilöistä riippuen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on olennaista, että tutkimusaineisto kerätään tarkoituksenmukaisesti valikoidulta kohdejoukolta todellisissa tilanteissa, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. (Hirsjärvi ym. 2011, 160.) Tutkimusaineiston hankinnan lähtökohtana ovat tutkimusongelmat, joiden perusteella aineiston keruun menetelmät valitaan. Tutkimusongelma siis määrittää keskeisesti sen, millainen aineisto hankitaan ja mistä näkökulmasta tutkittavaa asiaa lähestytään. Aineistonkeruumenetelmän valitseminen ei ole mitenkään yksinkertaista ja tutkimusongelmaa voidaan lähestyä monella tavalla, joten yhtä oikeaa menetelmää ei siis ole olemassakaan. Kyse onkin näkökulman valitsemisesta – tai useiden yhdistämisestä eli triangulaatiosta, jonka perusteella tutkijan tulee tehdä valinta siitä, millainen, miten ja keneltä kerätty aineisto olisi sopivin ja antaisi vastauksia tutkimusongelmaan. Valintaan vaikuttavat paitsi käytettävissä oleva aika ja taloudelliset resurssit, mutta myös tutkijan osaaminen eli taitojen riittävyys. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 47–48.)

Laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi ja sitä voidaankin käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Laadullisen aineiston analysointiin ei ole käytettävissä mitään varsinaisia teknisiä työkaluja, vaan analysointi perustuu erilaisiin näkökulmiin ja tarkastelutapoihin, joiden avulla aineistoa tulee systemaattisesti läpikäydä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 93–94.) Aineiston analysoinnissa yhdistyvät analyysi ja synteesi: analysoitu aineisto ”hajotetaan käsitteelliseksi osiksi ja synteessin avulla näin saadut osat kootaan uudelleen tieteellisiksi johtopäätöksiksi”. Aineistoa analysoidessaan tutkijan on koko ajan pidettävä mielessään, etteivät subjektiiviset ennakkokäsitykset vaikuta lopputulokseen. (Metsämuuronen 2008, 40, 47–48.)

Litteroitu aineisto luokitellaan ja järjestellään koodauksen, teemoittelun tai tyyppittelyn avulla aineiston käsittelyn helpottamiseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–94.) Tavoite

on kiteyttää aineiston keskeinen anti pitämällä jatkuvasti mielessä tutkimuksen tarkoitus. ”Mitä tutkin? Mistä kaipaen tietoa? Mitä kiinnostavaa haastateltavat ovat minulle kertoneet?” Aineiston sisältöä tulee jäsenellä, pilkkoa ja ”puristaa” pienempiin osiin. Vaihtoehtoja analysointiin on lukuisia ja tavoitteena voi esimerkiksi olla aineiston tiivistäminen, mikäli sen avulla saadaan esiin ymmärrys ja tulkinta siitä, mitä olennaista lisävalaistusta aineisto tuo vastauksina tutkimuskysymyksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 93–94.) (Metsämuuronen 2008, 40, 47).

Tämän opinnäytetyötutkimuksen laadullisen osion aineistonkeruumenetelmäksi päädyin valitsemaan haastattelututkimukseen, koska oletin sen avulla saavani perusteellista ja monipuolista tietoa tästä aikaisemmin vain vähän kartoitetusta aiheesta. Oletin, että tutkimuksen aihe tulee tuottamaan erityyppisiä vastauksia ja siitä syystä en halunnut antaa haastateltaville liian suuria vapauksia haastattelutilanteen etenemisen suuntaamisessa, joten toteutin haastattelut puolistrukturoituina haastatteluina. Haastattelun eduksi koin myös sen, että itse haastattelutilanteen aikana olisi mahdollista täsmentää asioita lisäkysymysten ja keskustelun avulla.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tarvittavia tietoja voidaan hankkia erilaisista muiden keräämistä tilastoista, rekistereistä tai tietokannoista tai vaihtoehtoisesti tutkija voi kerätä tiedot itse. Suomessa tärkein valmiiden tilastojen tuottaja on Tilastokeskus, lisäksi tilastoja tuottavat monet muut valtionhallinnon laitokset, kunnat, kolmas sektori, yritykset ja niin edelleen. Valmiit aineistot eivät kuitenkaan useimmissa tapauksissa ole suoraan tutkimukseen hyödynnettävissä, vaan niitä joudutaan muokkaamaan, yhdistelemään tai tarkastamaan ennen käyttöä. (Heikkilä 2004, 16, 18.)

Kvantitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on siis selvittää kysymyksiä, jotka liittyvät lukumääriin sekä prosenttiosuuksiin, mutta myös eri asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkittavassa asiassa tapahtuneita muutoksia. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on useita toisistaan poikkeavia tiedonkeruutapoja, mutta yhteistä niille kaikille on kuitenkin se, että saadut tiedot voidaan syöttää, käsitellä ja analysoida samaan tapaan. (Heikkilä 2004, 16–19.) On kuitenkin muistettava, etteivät numerot, taulukot tai kuviot itsessään kerro tutkimuksen lopputulosta, vaan tutkimuksesta tulee kokonainen vasta kun tuloksia on tarkasteltu analyttisesti. Tehtyjä havaintoja ja löydöksiä tulee tulkita teoreettisen tiedon ja oman ajattelun pohjalta. Tutkijan tulee siis pohtia, mitä löydöksistä voidaan päätellä tai mistä tulokset kertovat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 96.)

Kvantitatiivista tutkimusta kuulee usein kritisoitavan sen pinnallisuudesta. Heikkilä (2004, 16) toteaa, että kvantitatiiviselle tutkimukselle onkin tyypillistä, että tutkija ei pääse riittävän syvälle tutkittavien maailmaan. Jonkin asian yleisyyttä tai säännönmukaisuutta kuvaava tilanne saadaan kyllä kartoitettua, mutta asioiden syitä ei välttämättä pystytä kuitenkaan riittävästi selvittämään.

Opinnäytetyötutkimuksen määrällisessä osiossa tarvittiin tietoja Etelä-Savoon vuosina 2012–2013 perustetuista yrityksistä ja yrityksen perustajista. Nämä tiedot hankittiin Suomen Asiakastieto Oy:ltä, jonka ylläpitämään tietokantaan tiedot päivittyvät useiden viranomaisten tietokannoista, esimerkiksi Patentti- ja rekisterihallituksen Kaupparekisteristä, Tilastokeskukselta, Oikeusrekisterikeskukselta sekä veroviranomaisilta.

2.4 Opinnäytetyöprosessi

Aloitin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelun Mikkelin ammattikorkeakoulun Yrittäjyyden ja liiketalouden koulutusohjelmassa syksyllä 2013, kahdeksan kuukautta tradenomiksi valmistumiseni jälkeen. Opinnäytetyön aihetta tiedusteltiin jo koulutusohjelman hakuvaiheessa haastattelussa ja minulle oli alusta alkaen selvää, että jatkan tradenomiopinnoissani aloittamani aiheen tutkimista. Suunnittelin tutkimuksen sisältöä yhteistyössä työelämän yhteyshenkilön kanssa. Tutkimussuunnitelman laadin ja esittelin tutkimussuunnitelmaseminaarissa maaliskuussa 2014 ja aikataulutin opinnäytetyöprosessin alla olevan taulukon 1 mukaisesti. Opinnäytetyö on toteutunut lähes tulkoon suunnitellun aikataulun mukaisesti.

TAULUKKO 1. Opinnäytetyöprosessin aikataulu

Vaihe	Ajankohta
Suunnitelma	Maaliskuu 2014
Yrityslistojen hankinta	Maaliskuu 2014
Kvantitatiivinen tutkimus	Kesäkuu 2013 - Huhtikuu 2014
Haastattelut ja litterointi	Toukokuu - Syyskuu 2014
Haastattelujen analyysi	Lokakuu 2014 - Helmikuu 2015
Viitekehyksen kirjoittaminen	Elokuu 2014 - Maaliskuu 2015
Johtopäätökset	Maaliskuu - Huhtikuu 2015

3 YRITTÄJYYS

Yrittäjyys alettiin Suomessa nähdä tärkeänä taloutta pyörittävänä voimana erityisesti 1990-luvun alun lamavuosien jälkeen ja myös yrittäjyyden arvostus on Suomessa kasvanut. Lamavuosien jälkeen itsensä työllistäminen yrittäjyyden kautta nousi varteenotettavaksi ansaintakeinoksi, koska muita mahdollisuuksia ei juurikaan ollut tarjolla. Noina aikoina myös teollisuuden rakennemuutosten kautta tuli tilaa yrittäjyydelle ja informaatioteknologian kehittyminen taas toi mukanaan aivan uudenlaisia liiketoimintamahdollisuuksia houkutellen yrittäjäksi myös aivan uudenlaisia osajia ja toimijoita uudenlaisine innovaatioineen. (Viitala & Jylhä 2010, 11.)

3.1 Yrittäjyysaktiivisuus Suomessa

Suomessa yrittäminen ei ole yhtä suosittu taloudellisen toiminnan muoto kuin muualla Euroopassa. Global Entrepreneur Monitor (GEM) -tutkimus on vuosittain eri maiden yliopistojen yhteistyössä toteuttama yrittäjyyttä ja yrittäjyyden kehittymistä selvittävä hanke. Suomessa tutkimuksen toteuttamisesta vastaa Turun yliopiston kauppakorkeakoulu. Tuoreimmassa GEM 2014 -raportissa on mukana 73 maata. GEM-tutkimuksen mukaan Suomen ja Euroopan talouden yleinen alavire pitää uusien yritysten perustamisaktiivisuuden matalana Suomessa. Tutkimuksesta ilmenee, että vain hieman alle 6 prosenttia suomalaisista on aloittamassa uutta yritystoimintaa ja Suomi jääkin tässä jälkeen muista Euroopan unionin jäsenmaista, joissa luku on hieman alle 8 prosenttia. (Taloudellinen suhdanne...2015.)

Talouden taantuma on saanut suomalaiset varovaisiksi uusien yritysten perustamisessa, mutta positiivisena merkinä voidaan pitää sitä, että nuorten suunnitelmat perustaa yrityksiä ovat säilyneet korkealla tasolla. Nuorten suhtautumisessa yrittäjyyteen on tapahtunut myönteistä kehitystä ja yrittäjyydestä ollaankin kiinnostuneita. Yrittäjyydestä on tullut tavallisempaa ja myös hyväksytympää, mikä näkyy tutkimuksen mukaan positiivisesti nuorten yrittäjyysuunnitelmissa. (Taloudellinen suhdanne...2015.)

Suomalaisten alavireinen yrittäjyysaktiivisuus ei kuitenkaan johdu suomalaisten asenteista tai motivaation puutteesta yrittäjyyttä kohtaan, eikä synnä näyttäisi olevan epäonnistumisen pelkokaan, sillä se on yllättäen korkeampi muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Suomalaiset myös tunnistavat uuden yritystoiminnan mahdollisuuksia

selkeästi enemmän ja yritysideoita riittää enemmän kuin muiden EU-maiden kansalaisilla. (Taloudellinen suhdanne...2015.) Hytti (2011, 82) toteaaakin, että monet meistä havaitsevat ja tunnistavat yrittäjämäisiä mahdollisuuksia todella usein. Kun saadaan esimerkiksi huonoa palvelua, tulee mieleen, että tämän voisi tehdä paremminkin. Tai palvelun tai tuotteen hinta tuntuu kohtuuttomalta suhteessa muihin palveluihin tai hintoihin, tai tuotteen tuotantokustannuksiin nähden. Tuotteiden tai palveluiden laatu ei vastaa siitä maksettua hintaa tai sille asetettuja odotuksia. Tällaiset ajatukset viivähtävät vain hetken mielessä ja useimmat ihmiset eivät tartu koskaan yhteenkään tällaiseen mieleen tulevaan ideaan. Ihmiset eivät siis etene yrittäjämäisen mahdollisuuden tunnistamisesta mahdollisuuden hyödyntämiseen, joten kokematta jäävät niin hyödyntämisprosessiin liittyvät haasteet kuin toisaalta myös onnistumisen ilo. (Hytti 2011, 82.)

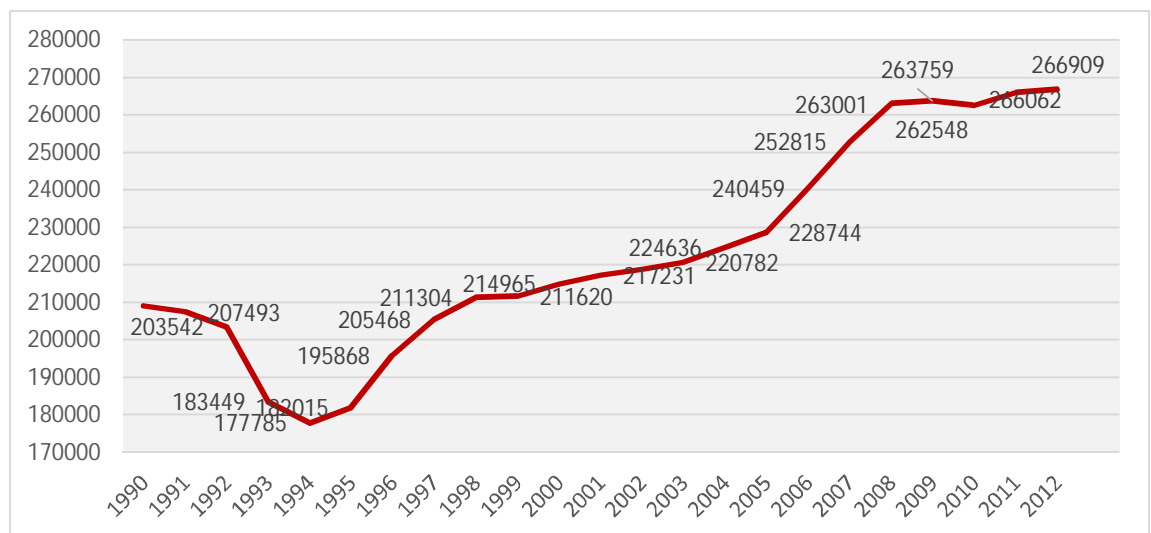
3.2 Tilastotietoa yrittäjyydestä

Keskeinen havainto elinkeinorakenteen muutoksesta EU-maissa ja Suomessa viimeisten runsaan kymmenen vuoden ajalta on se, että teollisuuden osuus bruttokansantuotteesta on pienentynyt kaikissa EU-maissa ja kaikkein Suomessa tämä kehitys on ollut kaikkein voimakkainta. Samanaikaisesti palveluiden merkitys on kasvanut. Suomessa työllisyys on kasvanut erityisesti yksityisen sektorin palveluissa ja suurinta kasvu on ollut koulutuksessa sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa. Muihin EU-maihin verrattuna yksityisen palveluiden osuus on Suomessa kuitenkin vielä suhteellisen pientä. Pidemmän aikavälin kehitys näyttää kuitenkin kasvavaa trendiä palvelujen ja pk-yritysten työllisyyteen. (Yrityskatsaus 2014, 9.)

Pienten ja keskisuurten yritysten osuus suomalaisesta yrityskannasta on yli 99 prosenttia. Näistä alle kymmenen henkilön mikroyrityksiä on noin 93 prosenttia. Pääosa näistä mikroyrityksistä työllistää alle kaksi henkilöä vuodessa. Suomessa yritysten määrän kasvu on keskittynyt juuri tällaisin alle kahden henkilön ei-työnantajyrityksiin. Yrityskenttä onkin muuttunut entistä enemmän yksinyrittäjävaltaiseksi ja sitä vaivaa myös sivu- ja osa-aikaisten suuri osuus. Mikroyritysten merkitys Suomen talouskasvun ja työllisyyden näkökulmasta on kiistaton. Vähän tutkittu ja myös vaatimattomanakin pidetty mikroyritysten joukko edustaa vahvasti talouden dynaamisia toimialoja on myös kyennyt hyvään kasvuun muun talouden taantuessa vuosina 2009–2012. Nopeasti kehittyvillä, usein uuteen teknologiaan ja vaativaan osaamiseen nojaavilla toimialoilla

valtaosa kasvuyritysten henkilöstöstä työskentelee nuorissa, alle viisivuotiaissa yrityksissä. (Yrityskatsaus 2014, 10–11, 19.)

Yritysten lukumäärää käytetään usein yrittäjyysaktiivisuuden mittarina. Kuten kuvasta 1 voidaan havaita, että yritysten määrä väheni tuntuvasti lamavuosina 1990-luvun alussa, mutta lisääntyi 1990-luvun loppupuoliskolla talouslaman jälkeisinä vuosina keskimäärin 3,5 prosenttia vuosittain. Uudella vuosituhannella, 2000-luvun alussa, yritysten määrä lisääntyi noin prosentin vuodessa. (Yrittäjyyskatsaus 2012, 9.) Suomalaisyritysten määrä kasvoi ripeästi vuosina 2005–2008, mutta sen jälkeisinä vuosina kehitys on ollut hitaampaa. Yritysten lukumäärässä on kuitenkin ollut pientä kasvusuuntaisuutta taas 2010-luvulla. (Yrityskatsaus 2013, 11–12.)

KUVA 1. Yritysten määrän kehitys vuosina 1990–2012 pl. maa-, metsä- ja kalatalous (Suomen Yrittäjät 2015)

Vuonna 2013 Suomessa oli 258 000 yrittäjää, kun laskuista jätetään pois alkutuotannon toimialat ja avustavat perheenjäsenet. Yrittäjien määrä väheni 3 000 henkilöllä vuodesta 2012, mutta heidän määränsä työllisestä työvoimasta pysyi ennallaan. Yrittäjät muodostivat 10,5 prosenttia koko työllisestä työvoimasta Suomessa. Naisten yrittäjyysaktiivisuus on kohonnut 2000-luvulla. Vuonna 2013 yrittäjistä naisia oli noin 33 prosenttia ja yli neljäsosa heistä työllistyi erilaisia henkilökohtaisia palveluja tuottavilla toimialoilla, kuten esimerkiksi liikuntaharrastuksiin liittyvässä urheilutoiminnassa, kampano-, parturi- ja kauneudenhoitoalalla sekä viihde- ja kulttuuritoiminnassa. Myös liike-elämän palveluissa sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa toimi paljon naisyrittäjiä.

Suomessa oli reilut 11 000 ulkomaalaistaustaista yrittäjää vuonna 2012 ja vieraskielisten yrittäjien määrä onkin kolminkertaistunut 2000-luvulla. Erityisesti ulkomaalaistaustaisten naisten perustamien yritysten määrässä on tapahtunut voimakasta nousua. Ulkomaalaistaustaiset yrityksistä noin 30 prosenttia toimi majoitus- ja ravitsemisalalla ja ne olivat yleensä kooltaan pieniä, alle kahden henkilön yrityksiä. (Yrityskatsaus 2014, 20–22.)

Vuosina 2007–2012 yritysten lukumäärä kasvoi eniten rakentamisessa, terveystalouksissa, liikkeenjohdon konsultoinnissa, tietotekniikkapalveluissa, kiinteistöjen ylläpitopalveluissa sekä henkilökohtaisissa virkistys- ja hemmottelupalveluissa. Yritysten määrä on vähentynyt eniten mekaanisessa metsätaloudessa sekä huonekalujen valmistuksessa. Yrityskannan vaihtuvuus, eli aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten yhteenlaskettu prosenttiosuus yrityskannasta, on alentunut vuodesta 2008 lukien. Vuosina 2011–2013 yrityskannan vaihtuvuus oli suurinta majoitus- ja ravitsemisalalla, koulutuksessa ja henkilöpalveluissa sekä sosiaali- ja terveysalalla. Näillä toimialoilla on perinteisesti alhainen yritystoiminnan aloittamiskynnys ja kireä hintakilpailu, mistä johtuen monet yritykset jäävätkin lyhytikäisiksi. Etelä-Savo lukeutuu yhdeksi kolmesta alueesta, jossa yrityskannan vaihtuvuus on koko Suomen alhaisinta. (Yrityskatsaus 2014, 18–20.)

Yrittäjistä 65 prosenttia oli yksinyrittäjiä eli työnantajana toimivia yrittäjiä oli vain 35 prosenttia. Yksinyrittäjien osuus on lisääntynyt 1990-luvun lopulta lähtien ja yksinyrittäjyys on tavallisempaa nais- kuin miesyrittäjien keskuudessa. Yrittäjien keski-ikä on palkansaajia korkeampi ja vuonna 2013 noin 47 prosenttia oli 30–49 -vuotiaita. Alle 30-vuotiaiden osuus yrittäjistä on vähäinen ja suomalaiset yrittäjät ovatkin keskimäärin hieman vanhempia kuin kollegansa muissa EU-maissa. Suomessa yrittäjien koulutustaso on perinteisesti ollut alempi kuin palkansaajien koulutustaso. Yrittäjäksi ryhdytään ammattikoulu- tai yleissivistävältä tasolta taikka ilman ammattikoulutusta. Yrittäjien koulutustaso on kuitenkin noussut 1990-luvun lopulta alkaen, jolloin kolmasosalla yrittäjistä ei ollut ammatillista koulutusta. Nykyisin tämä luku on vähentynyt viidesosaan yrittäjistä. (Yrityskatsaus 2014, 20–23.)

3.3 Yrittäjän määrittely ja roolit

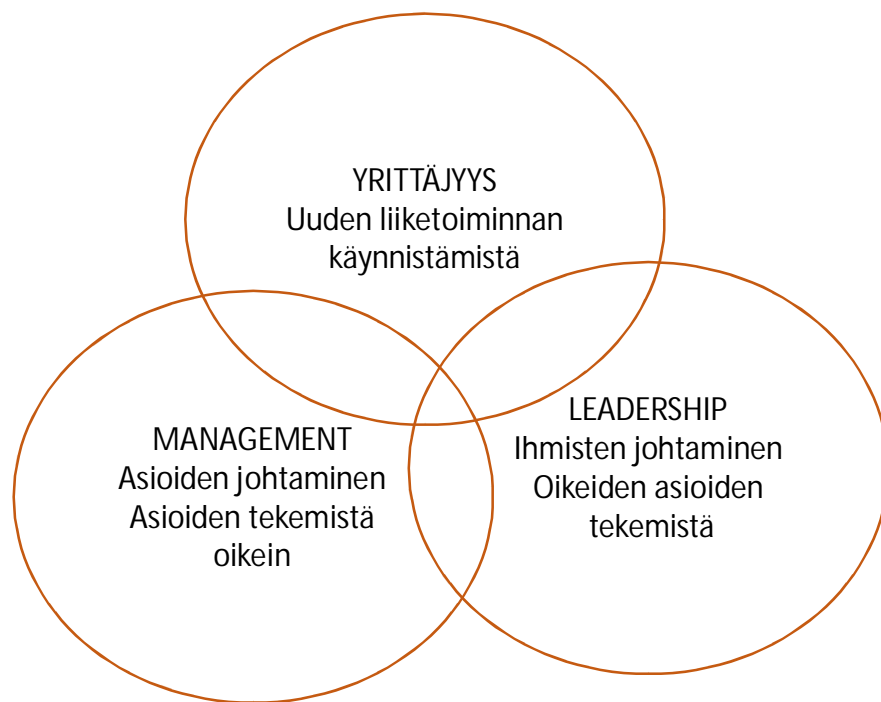
Tilastokeskus määrittelee yrittäjän kahdella tavalla, näkökulmasta riippuen. Väestölaskennan näkökulmasta yrittäjäksi määritellään 18–74 -vuotiaat henkilöt, joilla voimassa oleva yrittäjäeläkevakuutus ja jotka eivät ole työttömiä, eivätkä varus- tai siviilipalvelusmiehiä. Mikäli henkilöllä on yrittäjäeläkevakuutuksen lisäksi samanaikaisesti voimassa oleva työsuhde, tulee yrittäjätulojen olla palkkatuloja suuremmat. Myös henkilöt, joiden yrittäjätulot ylittävät määritellyn tulorajan, määritellään yrittäjäksi, mikäli he eivät ole eläkkeellä. Tämä tuloraja määritellään vuosittain käyttäen hyväksi työvoimatutkimuksen yrittäjiä koskevia tietoja. Työvoimatutkimuksen näkökulmasta yrittäjäksi luetaan henkilö, joka harjoittaa taloudellista toimintaa omaan laskuun ja omalla vastuulla. Yrittäjä voi toimia työnantajayrittäjänä tai yksinyrittäjänä, kuten ammatinharjoittajana tai freelancerina. Yrittäjäksi luetaan myös osakeyhtiössä toimiva henkilö, joka yksin tai perheensä kanssa omistaa vähintään puolet yrityksestä. (Tilastokeskus 2015.)

Universaalia yrittäjän ja yrittäjyyden määritelmää ei ole, vaikka yrittäjyys ja yrittäjän keskeinen rooli ovatkin valtavirtaistuneet. Edelleen on olemassa useita mielipiteitä ja teorioita riippuen siitä, mistä näkökulmasta yrittäjää tarkastellaan. Yhdestä asiasta voidaan kuitenkin olla varmoja, yrittäjyyden keskeinen sisältö on yrittäjä itse. Tämän yrityksen keskeisimmän tekijän kuvaamiseen käytetään monia muitakin käsitteitä, kuten esimerkiksi omistajayrittäjä, omistajajohtaja, toimitusjohtaja, yksinyrittäjä ja itsensätyöllistäjä. (Kallio, 2002, 37–39.)

Yrittäjä toimii useimmiten joko yksin tai yhdessä omien sukulaistensa tai yrittäjäkumppaniensa kanssa. Tällainen yrittäjä määritelläänkin yksinyrittäjäksi, tiimiyrittäjäksi, perhe- tai sukuyrittäjäksi. Lisäksi yleistymässä on yhdessä yrittäminen erilaisissa yhteistyöverkostoissa. Tällainen verkottuva, joustava tuotanto onkin hämärtänyt palkkatyön ja yritystoiminnan rajoja ja monet toimivat perinteisen palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa. Monet työllistävät itsensä ammatinharjoittajina, freelancereina, ja tarjoavat työpanostaan ja osaamistaan samanaikaisesti useille eri työnantajille. Usein yritystoiminta on yksin yrittämistä, jolloin yritys työllistää yrittäjän itsensä. Tästä tilanteesta yritys voi kasvaa ja laajentua, mutta monilla yrittäjillä ei kuitenkaan laajentamistarvetta tai -halua ole, mihin on monesti syynä liiketaloudellisesti tai rationaalisesti perusteltavissa olevat syyt. (Viitala & Jylhä 2010, 19.)

Kallion (2002, 51) mielestä johtamiseen liitetyillä käsitteillä management ja leadership on monessakin suhteessa yhteneväisyyttä yrittäjyyden kanssa. Management- ja leadership-johtamisella tarkoitetaan johtamisen kahta taitokategoriaa tai johtamiskenttää, joista leadership-johtamisella tarkoitetaan ihmisten johtamiseen suuntautunutta tyyliä ja management-johtamisella asioiden johtamistyyliä. (Kallio 2002, 51–52.)

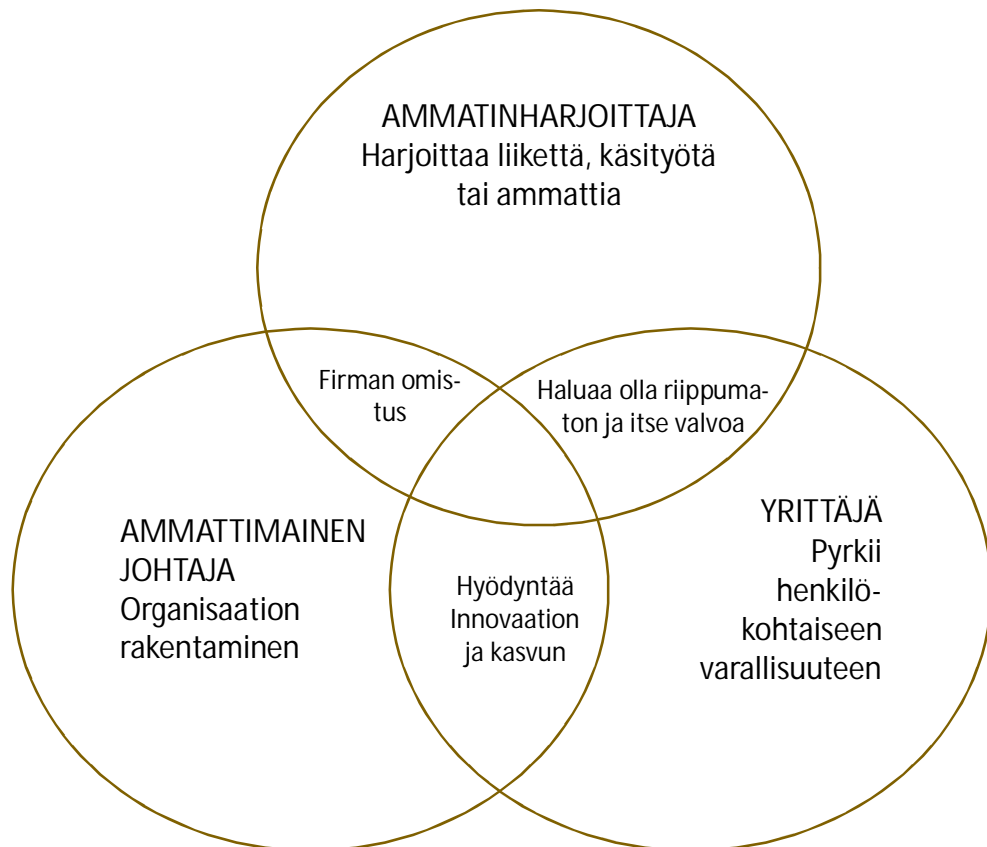
Myös Viitala & Jylhä (2010, 41–43) toteavat, että yrittämisen kenttää voidaan kuvata jakamalla se kolmeen johtamisen osa-alueeseen eli asioiden johtamiseen, ihmisten johtamiseen sekä yrittäjyyteen. Nämä osa-alueet eivät ole toisistaan irrallisia, vaan jatkuvasti läsnä yrittäjän työssä aina käsillä olevan tilanteen mukaan painotettuina. (Viitala & Jylhä 2010, 41–43.) Seuraavassa kuvassa 2 on kuvattu Kallion näkemystä näiden kolmen käsitteen yhteydestä. (Kallio 2002, 51–52.)

KUVA 2. Yrittäjyyden, management- ja leadership-johtajuuden suhde (Kallio 2002, 51)

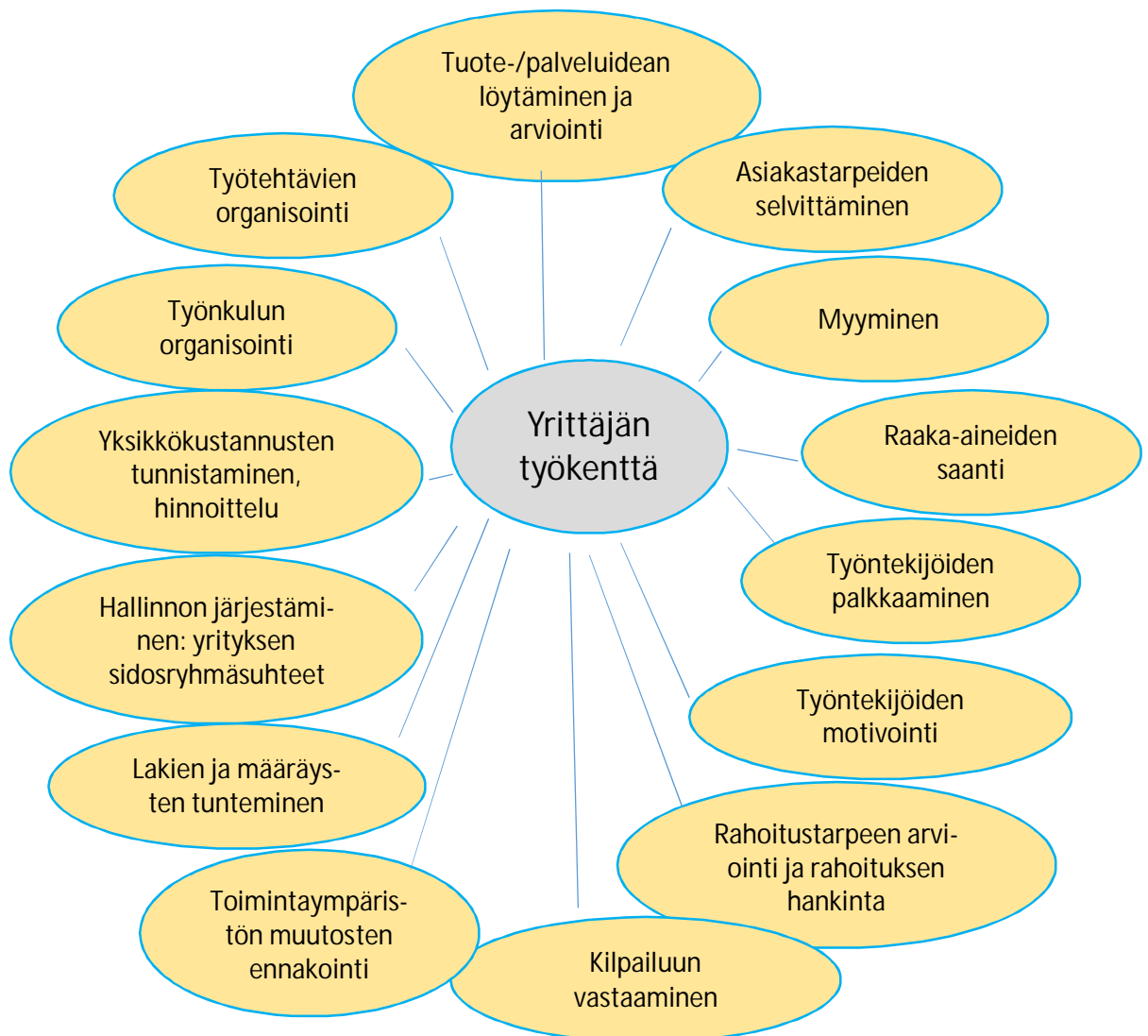
Kallion (2002, 54) mielestä aito yrittäjä muistuttaa useimmiten leadership-tyyppistä kuin management-tyyppistä yrittäjää, mutta hän myös toteaa, että menestyvän yrityksen johtaminen vaatii ainakin jossain yrityksen elinkaaren vaiheessa ehdottomasti myös

asiajohtajatyypistä yrittäjää. Yrityksen omistajaluokitukset perustuvat yleensä oletukseen, etteivät pienten yritysten omistajat ole samanlaisia. Useimmat tutkimukset erottavat kolmenlaisia yrittäjiä, jotka ovat yrittäjä (entrepreneur), ammattinharjoittaja (craftsman) ja ammattimainen johtaja (professional manager). Nämä kolme omistajatyyppeä on kuvattu seuraavassa kuvassa 3. (Kallio 2002, 52–55.)

KUVA 3. Pienyrityksen kolme omistajatyyppeä (Kallio 2002, 54)

Viitalan & Jylhän (2010, 40) mukaan täsmällisesti tulkittuna yrittäjä tarkoittaa uuden yrityksen perustajaa ja yrityksen omistajaa, henkilöä tai henkilöitä, jotka voivat käyttää omistajan valtaa ja kantaa omistajan vastuuta yrityksessä. Yrittäjän tavoitteet ovat moninaisia ja taustalla on useimmiten itsensä ja perheen työllistäminen, tasainen liikevaihto sekä kohtuullista voittoakin olisi saatava. Tavoitteiden saavuttamiseen yrittäjä panostaa omalla osaamisellaan sekä osaamisensa jatkuvalla kehittämisellä. (Viitala & Jylhä 2010, 40.) Yrittäjän tehtäväkenttä on monitasoinen ja vaihteleva, mikä ilmenee myös oheisesta kuvasta 4. (Viitala & Jylhä 2010, 41–43.)

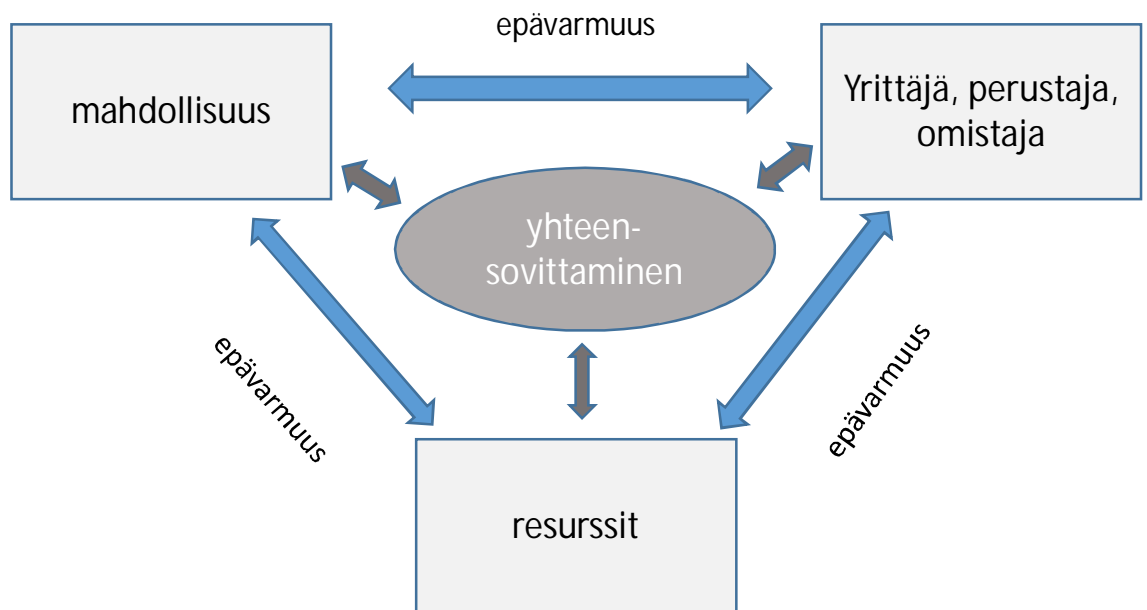
KUVA 4. Yrittäjän työkenttä (Viitala & Jylhä 2010, 41)

3.4 Uravalintana yrittäjäyys

Yrittäjäksi ryhtymisessä on kysymys ammatin- ja työn valinnasta, mutta yrittäjäksi ryhtyvä valitsee myös elämäntavan, sillä yrittämisellä on kokonaisvaltainen vaikutus yrittäjän elämään. (Viitala & Jylhä, 2010, 36.) Huuskosen (1992, 9) mielestä yrittäjäyyspäätöksen tekeminen ei luonteeltaan eroa muista suurista yksilön tekemistä päätöksistä. Päätöksentekovaiheessa päättäminen on rajoitetun rationaalista, arvosidonnaista sekä oman tietämyksen supistamaa, missä myös tilanteilla ja ympäristöllä on suuri merkitys siihen, minkälaisiin johtopäätöksiin tullaan. Hyvätkin ideat jäävät toteutumatta ilman

suotuisaa tilannetta ja sopivaa ympäristöä. Ihmiset muuttuvat henkisesti kuitenkin jatkuvasti, joten ihmisiä voidaan kehittää ja kouluttaa yrittäjyyteen. Huuskonen painottaa, että yrittäjyyttä tehokkaasti edistettäessä pitää yhtä aikaa kiinnittää huomiota sekä ulkoisiin seikkoihin että yrittäjän henkilöön liittyviin tekijöihin. Täytyy kuitenkin muistaa, etteivät kaikki päätökset yrittäjäksi ryhtymisestä osoittaudukaan oikeiksi. Ei ole ihmisen itsensä tai yhteiskunnan etu, että tietämättömyyden tai väärän optimismin perustalle rakennettuja yrityksiä kaatuu suuri joukko. (Huuskonen 1992, 9–10.)

Yrityksen perustaminen on tietynlaisen kehitysprosessi, joka alkaa yritysideoista ja päättyy yrityksen käynnistämiseen. Hyötyjä ja haittoja punnitaan yleensä tarkasti. Yrittäjäksi ryhtyvällä tulee olla vähintään yrittämishalua ja -taitoja sekä riittävästi resursseja mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Yrittäjyyden perustaa ja yritystoimintaa voidaan hahmottaa seuraavassa kuvan 5 mukaisen mallin avulla, jonka ydin on ajatus on yrittäjyydestä toimintamahdollisuuksien ja ideoiden hyödyntämisestä. (Viitala & Jylhä 2010, 25.)

KUVA 5. Yrittäjyyden ja yritystoiminnan lähtökohdat (Viitala & Jylhä 2010, 25)

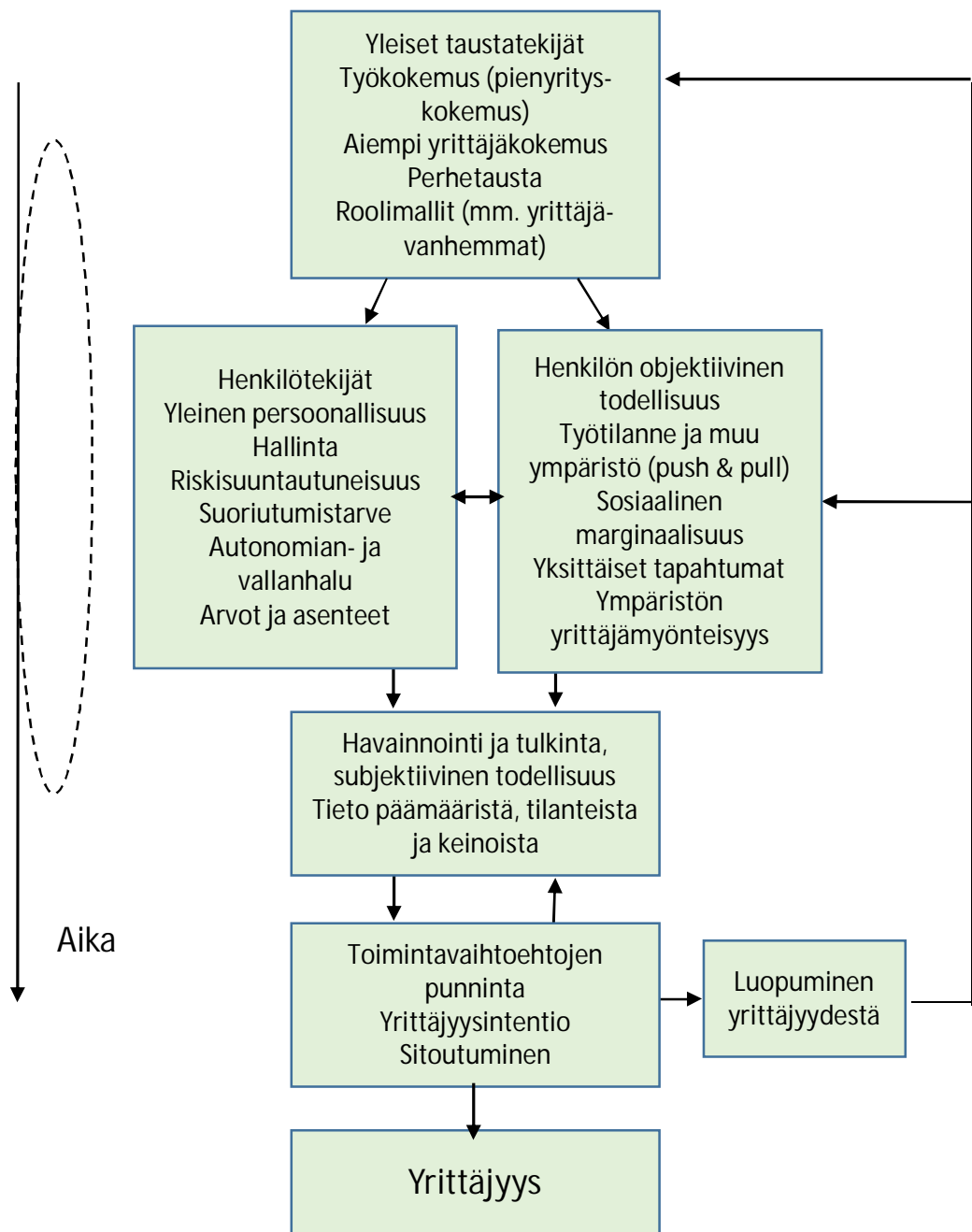
Hägg (2011, 15) toteaa, että yrittäjyyttä on näihin päiviin saakka pidetty enemmän taloudellisena kuin inhimillisenä ja kulttuurisena ilmiönä. Yrittäjyyden tutkimus sai kui-

tenkin uuden suunnan, kun yrittäjyyttä ryhdyttiinkin tarkastelemaan inhimillisen käytäytymisen muotona, taidon ja taiteen lajina. Persoonallisuus- ja piirreteorioiden avulla on pyritty etsimään vastausta siitä, millainen on yrittäjän persoona, mutta myöhemmin siirrytty kuitenkin yrittäjän olemuksen tarkastelusta yrittäjyysprosessin ymmärtämiseen ja yrittäjyysidentiteetin kehittämiseen ja omaksumiseen. (Hägg 2011, 15.)

Yrittäjyysidentiteetin omaksumisessa on kysymys muutostilasta, jossa ihminen kohti yrittäjyyttä siirtyessään irrottautuu entisestä. Tässä tilanteessa hän joutuu jättämään taakseen entisen sosiaalisen asemansa yhteiskunnassa siirtyäkseen joukkoon, jota kutsutaan yrittäjiksi. Samalla hän oppii yrittäjämäisen tavan toimia ja kommunikoida. Hägg (2011, 15) toteaa, että ”yrittäjäksi ryhtymisessä on kysymys muutoksesta, joka realisoituu uudenlaisen työn ja näyttämön luomisena”, siirtyipä henkilö yrittäjäksi sitten palkkatyöntekijästä tai muusta asemasta. Kysymys onkin siirtymäriiteistä eli siis tilanteista, joissa ihminen irrottautuu entisestä siirtyessään kohti yrittäjyyttä. Tällaisena paalun paikkana voi olla esimerkiksi liiketoimintasuunnitelman laatiminen ja liikeidean esitleminen esimerkiksi rahoittajalle. Käytännössä näillä siis tarkoitetaan sellaisia tilanteita, joissa yrittäjyyttä suunnitteleva henkilö omaksuu yhä enemmän yrittäjän identiteettiä. (Hägg 2011, 15, 208–209.)

Yrittäjäksi ryhtymiseen on ihmisillä monia erilaisia syitä, mutta joidenkin sanotaan myös syntyneen yrittäjäksi, vaikka yrittäjyys ei geneeissä periydykään. Esimerkiksi vanhempiensa yritystoimintaa jatkava henkilö voi olla tällainen, mutta on myös niitä, jotka tuntevat vetoa yrittäjyyttä kohtaan ja aloittavat yritystoiminnan heti kun se on mahdollista, vaikkei lapsuuden yrittäjyysmallia olekaan. (Lehti ym. 2007, 13.) Myös Viitala & Jylhä toteavat, että yrittäjyys näyttää vahvasti periytyvän ainakin toimintatapa, sillä yrittäjyysaste on yrittäjäperheistä tai -suvuista lähteneillä suurempi kuin muilla. Yli neljällä viidestä yrittäjästä on perheessä tai lähipiirissään yrittäjiä, mutta kysymys ei kuitenkaan aina ole perheyrittäjyydestä, vaan yrittäjäsuvuista tulevat perustavat myös omia yrityksiä. Yrittäjäperheistä lähtevät näkevätkin yrittäjyyden luonnollisena uravaihtoehtona, vaikka itse yritys ei toimikaan samalla alalla kuin vaikkapa vanhempien pyörittämä yritystoiminta. (Viitala & Jylhä 2010, 20.)

Yrittäjäksi ryhtymisen taustalla on siis aina monenlaisia tekijöitä, joita Huuskosen mielestä on kolmen tyyppisiä: taustatekijät, henkilötekijät ja tilannetekijät. Yrittäjäksi ryhtymisen ei voida Huuskosen (1992, 161) sanoa olevan determinististä seurausta tilanteista, henkilön ominaisuuksista, sosiaalisesta tilanteesta tai mistään muustakaan yksittäisestä seikasta. Erilaiset tausta-, henkilö- ja tilannetekijät vaikuttavat monimutkaisena prosessina toisiinsa ja joidenkin tekijöiden kombinaatiot luovat yrittäjämönteisiä tulkintoja ja näkemyksiä, mikä sitten tekee yrittäjäksi ryhtymisen todennäköiseksi. Seuraavassa kuvassa 6 on näitä kuvattu tekijöitä (Huuskonen 1992, 161.)

KUVA 6. Prosessimalli yrittäjäksi ryhtymisestä (Huuskonen 1992, 47)

Yrittäjäksi ei kuitenkaan läheskään kaikissa tapauksissa voida sanoa synnyttävän, vaan jotkut myös joutuvat tai ajautuvat yrittäjäksi. Vaikka sisäistä poltetta tai muuta mallia ei yrittäjyyteen ole, kuljettavat elämäntilanteet siten, että ihminen ryhtyykin toimimaan yrittäjänä. Yrittäjäksi ajautuneet ovat saattaneet ryhtyä yrittäjäksi esimerkiksi ostettuun aikaisemmin johtamansa yrityksen tai yrittäjäksi on saatettu ajautua myös puolison tai harrastuksen kautta. Yrittäjäksi joutuneiksi voidaan taas kutsua niitä, jotka ovat työttömyyden tai muun syyn takia todenneet yrittäjyyden olevan heille vähiten huono vaihtoehto. (Lehti ym. 2007, 19.) Koirasen (2000a) mukaan yrittäjäksi päädytään joko ”vetovoimien” tai ”työntövoimien” perusteella ja oppilaitosten vastuunalaisena tehtävänä on välittää näitä yksilön ja yhteiskunnan kilpailukyvyn edistämisen vaatimia arvoja.

Kansikas (2007, 137–138) toteaa, että yrittäjäksi ryhtyminen ei tapahdu ilman yksilön omaa kiinnostusta ja aitoa motivaatiota. Yrittäjäksi ryhtyminen on henkinen kasvuprosessi, joka vaatii omat voimavaransa sekä aikaa, harjoittelua ja aitoa motivaatiota omaa kehittymistään kohtaan. Aidon sitoutumisen ja vastuun kantamisen kautta syntyy psykologinen omistajuus omasta yrityksestä. (Kansikas 2007, 137–138.) Lehti ym. (2007, 29, 168) vertaa yrityksen perustamista ensikertalaiselle hyppynä tuntemattomaan, jossa tarvitaan ainakin runsaasti epävarmuuden sietokykyä. Yrittäjäksi ryhtyvä ottaa monien muiden asioiden lisäksi vastuun siitä, että yritys tuottaa taloudellista voittoa ja menestyy. Vaikka yrittäjän kuulee harvoin edes mainitsevan taloudellisia seikkoja motiivina yrityksen perustamiseen, niin kokonaan niitä ei kuitenkaan voi sivuuttaa yrittäjyydestä puhuttaessa. Yritystoiminnan kautta syntyvät kuitenkin yrittäjän oma ansiot. (Lehti ym. 2007, 29, 168.)

4 YRITTÄJYYSKASVATUS

Ammatillisessa koulutuksessa eletään muutosten aikaa. Koulutuksen rakenteet ja rahoitus ovat uudistamispaaineiden alla. Oppilaitosten tulee niukkenevilla resursseilla kyetä tarjoamaan entistä laadukkaampaa opetusta ja koulutusta, jolla pystytään nykyistä joustavammin vastaamaan niin opiskelijoiden, työelämän, alueiden kuin muunkin yhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin. Oppilaitosten kehittyminen välttämätöntä ja toimintaa on tehostettava esimerkiksi uudenlaisten opetusmenetelmien, -teknologian ja oppimisympäristöjen avulla. Muutosten myötä myös opiskelijoiden aktiivisempi vastuunotto

omasta opiskelustaan korostuu entisestään ja tähän pyritäänkin vastaamaan koulutuksella, jossa painottuu niin opiskelijan sisäinen kuin ulkoinenkin yrittäjyys.

Yrittäjyyden ja siihen liittyvän koulutuksen merkitys on 2000-luvulla nostettu entistä vahvemmin esiin koko Euroopassa. EU:n strategia korostaa yrittäjämäisen kulttuurin kehittämistä ja juurruttamista ja yrittäjyyden edistäminen onkin yhä tärkeämmässä roolissa niin oman kansantaloutemme kuin koko Euroopan laajuisesti. EU:n strategia sekä työllisyyden suuntaviivoissa ja tavoitteissa yrittäjyys painottuu luonnollisesti uuden työn luojana, mutta myös laajempänä kulttuurisena muutosprosessina, johon koulutus integroituu. Useat EU:n jäsenmaat ovat tehneet useita konkreettisia aloitteita tähän suuntaan ja myös Suomi on luonut erityisen politiikkaohjelman ja toteuttamissuunnitelman yrittäjyyskasvatukselle (Kyrö & Ripatti 2006, 12–13; Pihkala ym. 2010, 1.)

4.1 Yrittäjyyden edistäminen koulutuksen avulla

Euroopan komission vuonna 2003 julkaisemassa Yrittäjyyden vihreässä kirjassa yrittäjyyden edistäminen on nimetty koulutusjärjestelmän painopistealueeksi. Edelleen komissio on vuonna 2006 linjannut yrittäjyyden kansalaisen avaintaidoksi. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 43.) Yrittäjämäisten ominaisuuksien ja ajatusmaailman kehittymistä sekä yrittäjyyden näkemistä yhtenä uravaihtoehtona on tärkeää tukea (Pihkala ym. 2010, 3). Euroopan komission tiedonannossa koulutuksen uudelleenajattelusta todetaan, että ”*Yrittäjyystaitojen kehittämisen olisi oltava erityisen huomion kohteena, sillä kyseiset taidot edistävät sekä uusien yritysten luomista että nuorten työllistettävyyttä.*” (Tiikkala 2013, 11).

Euroopan parlamentin ja komission yrittäjyysmääritelmän mukaan ”*Yrittäjyys on yksilön kykyä muuttaa ideat toiminnaksi. Se sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinoton, samoin kuin kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä ominaisuudet tukevat yksilön jokapäiväistä elämää, koulutuksessa, työssä, vapaa-aikana ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Näitä ominaisuuksia tarvitaan yritystoiminnassa, mutta ne lisäävät myös työntekijän tietoisuutta työstään ja auttavat tarttumaan mahdollisuuksiin.*” (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 11.)

Yrittäjyyttä pyritään edistämään yrittäjyyskasvatuksen avulla, jossa tavoitteena ovat esimerkiksi luovuutta ja luovaa ongelmanratkaisukykyä, päätöksentekoa, neuvottelutaitoja sekä vaikkapa muutosten ja epävarmuuden sietokykyä lisäävien yksilöllisten tai yhteisöllisten ominaisuuksien edistämisen (Gibb 2007, 1.) Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuonna 2004 kirjannut yrittäjyyskasvatuksen linjaukset sekä toimenpideohjelman ja tämän myötä yrittäjyyskasvatuksen pitäisi näkyä kaikkien kouluasteiden arjessa niiden toimintaa normittavien opetussuunnitelmien mukaisesti. (Pihkala ym. 2010, 1.) Yrittäjyyskasvatuksen rooli myös alueellisessa kehittämisessä on viime vuosina saanut suuren huomioarvon ja yrittäjyyskasvatuksen tueksi on myös kehitetty laaja valikoima käytäntöjä, ohjelmia, ohjeita ja strategioita. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 43.)

4.2 Yrittäjyyskasvatuksen historiaa

Yrittäjyyden edistäminen ja yrittäjyyskasvatus ovat 2000-luvulla olleet erityisen ajan-kohtaisia teemoja myös Suomessa. Ikonen (2006, 11) toteaa, että kaikki jotka ovat jollakin tapaa mukana julkista rahoitusta nauttivan koulutuksen kanssa, ovat väistämättä joutuneet tekemisiin myös yrittäjyyskasvatuksen kanssa. Ajatus yrittäjyyden edistämisestä koulutukseen ja kasvatukseen liittyvin keinoin ei kuitenkaan ole uusi asia (Ristimäki 2001).

Yrittäjyyskasvatus nousi osaksi suomalaista koulukeskustelua jo 1980-luvulla, keskellä kiihkeintä talouden nousukautta. Tarkoituksena oli ehkä varmistaa, että kansantalouden myönteinen kehityssuunta saataisiin pidettyä samansuuntaisena jatkossakin. Tuolloin 1980-luvun lopulla elettiin yksityisen yritteliäisyyden uutta tulemistä, jolloin avaimina menestykseen nähtiin tarvittavan vain lujaa tahtoa, kylmää harkintaa, varmoja otteita ja rohkeaa riskinottoa. Tämä ennen näkemätön nousukausi kääntyi kuitenkin vielä nopeammaksi talouden romahdukseksi nostaten työttömyysluvut ennätyslukemiin. Työttömyyden luvut rasittivat huomattavasti valtiontaloutta, joten muuttuneesta tilanteesta huolimatta pidettiin edelleen tärkeänä yrittäjyyden edistämistä, vaikka tavoite ei ollutkaan enää entisensä. Päätehtäväksi talouden kasvattamisen sijaan muodostuikin työttömien lähes puolimiljoonaisen joukon määrän pienentäminen. (Ikonen 2006, 13–14.) Jo tuolloin, vuonna 1987, ammatillista koulutusta koskevaan lainsäädäntöön sisällytettiin yleistavoitteet siitä, että ammatillisen koulutuksen tulee perehdyttää opiskelija yrittäjyyteen, yritystoimintaan ja paikallisiin olosuhteisiin. Kyseinen laki ei valtakunnallisiin opetussuunnitelmien perusteisiin tuossa vaiheessa kuitenkaan vielä heijastunut, vaan

valtakunnalliselle opetussuunnitelmatasolle yrittäjyyskasvatus nostettiin 1990-luvun alkupuolella. Myös Ristimäki (2001) epäilee syyn yrittäjyyskasvatuksen nousemiseen valtakunnalliselle opetussuunnitelmatasolle juuri 1990-luvulla löytyvän tuon vuosikymmenen alun taloudellisesta taantumasta. (Ristimäki 2001.)

Yrittäjyyskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa siirryttiin 1990-luvun alkupuolella uuteen vaiheeseen, jossa yritteliäisyyden edistämistä ei nähty enää ainoastaan ammatillisen koulutuksen tehtävänä. Yrittäjyyskasvatus sisällytettiin tuolloin koskemaan kaikkia kouluasteita ja yrittäjyys sovitettiin osaksi opetussuunnitelman perusteita. Yrittäjyyskasvatuksen edistämiseksi käynnistettiin monenlaisia hankkeita sekä aloitettiin opettajien täydennyskoulutus. (Ikonen 2006, 14–15.)

Yrittäjyyden edistäminen on jo viimeisten viidentoista vuoden ajan ollut sisällytettynä Suomen pääministereiden hallitusohjelmiin. Yrittäjyyden vahvistamiseen yhteiskunnassamme sitouduttiin jo Lipposen ja Vanhasen hallituskausilla (Remes 2005b). Vuonna 2003 hyväksytyyn Vanhasen hallituksen ohjelmaan liitettiin erityinen strategia-asiakirja, jossa tuolloisen hallituskauden keskeisimmistä toimenpidekokonaisuuksista oli nostettu yrittäjyyden politiikkaohjelma, jonka avulla pyrittiin kannustamaan työhön ja yrittämiseen muun muassa sisällyttämällä yrittäjyyden edistämistä ”koulutuksen eri aloilla”. Näin suomalainen koululaitos sai tehtäväkseen yrittäjyyden edistämisen Suomessa. Koulujärjestelmän yleinen yrittäjyysmyönteisyys ja yrittäjyyskasvatus loivat pohjan tälle työlle. Opetusministeriö lupautui tuolloin tukemaan työtä lisäämällä koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta, parantamalla opettajien ja opinto-ohjaajien tietoja yrittäjyydestä sekä kehittämällä opetussisältöjä ja -menetelmiä. (Ikonen 2006, 11–12.)

4.3 Yrittäjyyskasvatuksen määrittelyä ja taustoja

Opetus- ja kulttuuriministeriö määrittelee yrittäjyyden yksilön taidoksi muuttaa ideat toiminnaksi. Se on sekoitus luovuutta, innovaatiokykyä ja riskinottoa, mutta myös kykyä suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 11.) Gibb (2007, 1) kuvaa yrittäjyyttä kokonaisvaltaisena toimintaja ajattelutapana, joka ei liity pelkästään liiketoimintayrittäjyyteen, ammatillisuuteen tai yksilön ominaisuuksiinkaan, vaan on sekoitus näitä kaikkia – ja myös paljon muutakin.

Oppilaitoksissa toteutettavan yrittäjyyskasvatuksen rooli on EU:n ja Suomen yrittäjyyttä edistävien linjausten myötä entisestään vahvistunut. Remes (2005a) toteaa, että yrittäjyyskasvatuksella eli yrittäjämäisellä pedagogiikalla tarkoitetaan sellaisia oppimisjärjestelyjä, joiden avulla pyritään aikaansaamaan yrittäjyyttä synnyttäviä ja ylläpitäviä asenteita. Seikkula-Leino (2007, 38) määrittelee yrittäjyyskasvatuksen ”*eräänlaiseksi kansalaiskasvatukseksi*”, jonka avulla on mahdollista ohjata niin yksilöitä, organisaatioita kuin yhteiskuntaakin kohtaamaan muutoksia ja hakemaan vaihtoehtoisia ratkaisuja niistä selviytymiseen.

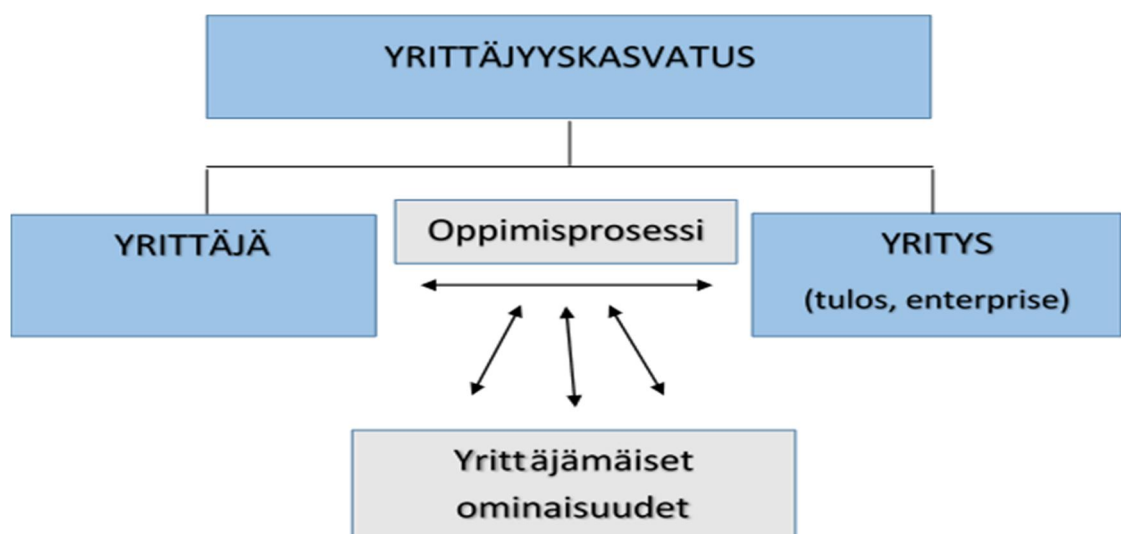
Yrittäjyyskasvatus-käsitteen määrittely on todettu tutkijoiden keskuudessa todella vaikeaksi. Kyrö & Ripatti (2006, 16) toteavat yrittäjyyskasvatukseen sisältyvän termistön yleispätevän ja kansainvälisesti yhdenmukaisen määrittelyn olevan äärimäisen hankala, ellei mahdoton tehtävä. Syynä tähän on se, että yrittäjyyskasvatus ymmärretään yleisesti laajaksi yrittäjyyden ja kasvatuksen liitokseksi, joten Kyrön & Ripatin (2006, 17) mukaan sen määrittelemiseksi tulee aina ensin määritellä yrittäjyys ja kasvatus, jotka taas kulttuurista riippuen käsitetään ja käsitetään eri tavalla. Käsite ”entrepreneurship education” käsitetään laajaksi yrittäjyyden ja kasvatuksen liitokseksi, joka pitää sisällään käsitteen ”enteprising education” eli yrittäjämäinen oppiminen. Siihen taas sisältyy käsite ”yrittäjyysvalmiudet” eli tiedot, taidot ja ominaisuudet, joita tarvitaan yrittäjyydessä (Kyrö & Ripatti 2006, 16–17; Järvi 2013, 15.)

Ristimäki (2001) puolestaan toteaa, että perinteisesti yrittäjyys on liitetty yrittäjään, joka hoitaa oman yrityksensä toimintaa. Substantiivi *yrittäjä* on johdettu verbistä *yrittää*, joka ilmentää aktiivista toimintaa. Suomen *yrittää*-verbin taustalla on ranskan sana *entreprendre*, joka tarkoittaa ryhtymistä ja vastuun ottamista. Yrittäjyys- ja yrittäjä-sanaan vaikuttaa siis liittyvän monia erilaisia ilmiöitä ja tulkintoja, määrittelijän kielestä, näkökulmasta ja kulttuurista riippuen. (Ristimäki 2001.) Myös Seikkula-Leino (2007, 27) muistuttaa, että esimerkiksi käyttäytymistieteilijät ja liiketaloustieteilijät lähestyvät yrittäjyyttä eri näkökulmista ja näinollen määrittelevät sen myös eri tavalla, mikä taas osaltaan vaikuttaa yrittäjyyskasvatuksen käsitteen selkiytymättömyyteen. (Seikkula-Leino 2007, 27.)

Yrittäjyydellä tässä yhteydessä tarkoitetaan siis käyttäytymistä, asenteita, tietoja ja taitoja ja sitä voisi kuvata myös tavaksi nähdä, tehdä, ja kokea asioita (Gibb 2007, 1–5.)

Samoilla linjoilla on myös Koironen (2000b), jonka mielestä yrittäjyyskasvatus-käsitteeseen liitettyä yrittäjyydellä ei tarkoiteta yrittäjyyttä pelkkänä suppeana käsityksenä yrityksen omistamisesta ja yrittäjänä toimimisesta, vaan yrittäjyys merkitsee ennemminkin suhtautumistapaa työntekoon yleensä (Koironen 2000b). Ristimäki (2001) muistuttaa, että yrittäjyyskasvatusta ei pidä sekoittaa varsinaiseen liiketoimintaan liittyvään opetukseen. On kuitenkin muistettava, että myös liiketoimintaan liittyvien taitojen oppimisella on oma paikkansa yhtenä yrittäjyyskasvatuksen sisällöllisistä alueista.

Ristimäki (2001) on yrittäjyys-käsitettä yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta määriteltessään nostanut esiin kolme yrittäjyyttä määrittävää tekijää, jotka ovat 1) innovatiivisuus, 2) riski ja sen hallinta, 3) toiminnan katalysaattorina toimiminen. Nämä ovat hänen mielestään ne yrittäjämäistä toimintaa kuvaavat funktiot, joita oppilaitoksissa toteutettavassa yrittäjyyskasvatustoiminnan avulla tulisi edistää. Ristimäki myös (2001) muistuttaa, että yrittäjyyskasvatus ei ole erillinen oppiaine, vaan suurelta osaltaan kaikkia oppiaineita koskeva metodologinen kysymys. Yrittäjyyskasvatuksen tulee olla integroituneena eri oppiaineisiin ja koko oppilaitoksen kulttuuriin, kaikilla kouluasteilla. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on yksilön yrittäjämäisen toiminnan edistäminen riippumatta muodosta, jossa opiskelija nyt tai tulevaisuudessa tulee työtä tekemään. (Ristimäki 2001.) Seuraava kuva 7 auttaa yrittäjyyskasvatuksen viitekehysten hahmottamista Kyrön 2006 tekemien havaintojen perusteella (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 10).

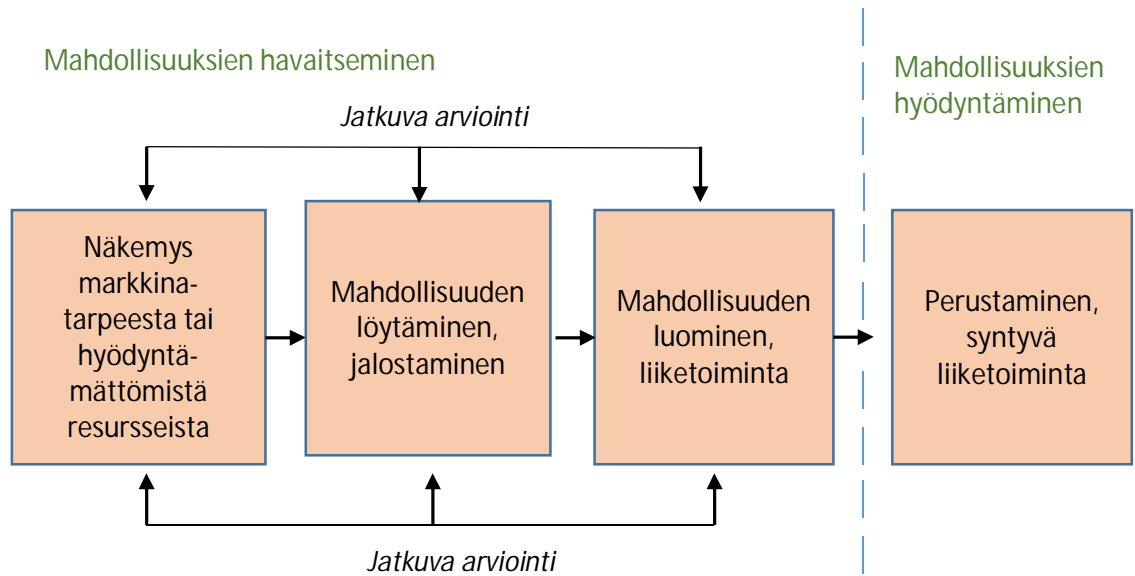

KUVA 7. Yrittäjyyskasvatuksen käsitteen viitekehys (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 10)

Hytti (2011,78) toteaa, että arkielämässä yrittäjyys ymmärretään yrityksen perustamisena ja johtamisena eli yritystoimintana. Yrittäjyys ja kansalaisten aktiivisuuden lisääminen onkin oppilaitosten toiminnan tavoitteena, koska yhteiskunta tarvitsee yrittäjyyden ilmiön kykyä yhteiskunnan ja talouden kehittämiseen (Remes 2005b). Yrittäjyyden käsitteen määrittelyssä lähdetään kuitenkin liikkeelle toisesta näkökulmasta, jossa yrittäjyyden ydintoimintana ei nähdäkään ainoastaan yrityksen johtamiseen ja omistamiseen liittyvää toimintaa, vaan yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintatapaa tapahtuu millä tahansa elämänalueella. Viimeaikaisten teoreettisten näkemysten mukaan yrittäjyydessä onkin kyse yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistamisesta ja hyödyntämisestä eli yrittäjyyttä ei siis haluta rajoittaa pelkästään yritystoimintaan. (Hytti 2011, 78.)

Yrittäjyyden opetuksessa liiketoiminnan ja pienyrityskontekstin hyödyntäminen on melko yleistä esimerkiksi harjoitusyritystoiminnan kautta, mutta yhtä hyvin yrittäjyyden oppimisen ja opettamisen viitekehyksenä voitaisiin käyttää esimerkiksi yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistamista ja hyödyntämistä. Mahdollisuus voi olla vaikkapa jokin markkinoilla vallitseva epäkohta tai ratkaisematon ongelma, uusi teknologia tai muu vastaava, joka luo yrittämisen ja liikeidean ytimen. Nämä mahdollisuudet ovat kaikille kaiken aikaa olemassa, mutta kaikki eivät niitä välttämättä kuitenkaan havaitse. Yrittäjälle tällainen tilaisuus näyttäytyy mahdollisuutena, johon voi tarttua. (Hytti 2011, 79–80.)

Remes (2005b) toteaa yrittäjyyden perusluonteen olevan ongelmien ratkaiseminen ja inhimillisen hyvinvoinnin lisääminen. Uusien ratkaisujen luominen, kokeileminen ja arviointi eli innovaatioiden tuottaminen kuuluu olennaisesti yrittäjyyteen. (Remes 2005b.) Perinteisesti yrittäjyyskasvatuksen kentässä on kysytty, voiko yrittäjyyttä opettaa, mutta Hytin (2011, 80) yhtä hyvin voitaisiinkin kysyä, voiko yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistamista opettaa? Seuraavassa kuvassa 8 on kuvattu mahdollisuuksien havaitsemisen ja hyödyntämisen prosessia.

Kuva 8. Mahdollisuuksien havaitsemisen ja hyödyntämisen prosessi (Hytti 2011, 79)

Yrittäjyyskasvatuksellisissa yrittäjyysprojekteissa on Hytin (2011, 80) mielestä keskeistä, että opiskelijat ideoivat itse yritystoimintaa ja pyrkivät aktiivisesti löytämään ja hahmottamaan erilaisia yritysideoita ja -mahdollisuuksia. Ideoinnin yhteydessä on hyvä pohtia myös opiskelijoiden omia vahvuuksia. Vahvuudet ovat tärkeitä mahdollisuuksien tunnistamisessa ja yritysideoita hahmottamisessa, mutta vahvuuksien tunnistamisella on myös opiskelijan itsetuntoa vahvistava vaikutus. (Hytti 2011, 80–81.)

4.4 Yrittäjyyskasvatusjärjestelmän elementit

Opetus- ja kulttuuriministeriön määrittelyn mukaan yrittäjyyskasvatuksella ”*tarkoitetaan pääasiassa opetushallinnon alalla tehtävää laaja-alaista työtä yrittäjyyden vahvistamiseksi. Yrittäjyyskasvatusta tekevät ja toimintaa tukevat myös useat työelämätahot ja järjestöt. Käytännön toimenpiteiden tavoitteena ovat myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen, uuden yrittäjyyden aikaansaaminen, yrittäjien ja yrityksissä olevan henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä yrittäjämäinen toimintatapa työpaikoilla ja kaikessa muussakin toiminnassa. Yrittäjyyskasvatus perustuu elinikäiseen oppimiseen ja verkostomaiseen toimintatapaan.*” (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 11.)

Yrittäjyys on moniulotteinen ilmiö, josta puhutaan nykyisin paljon ja monenlaisissa yhteyksissä. Yrittäjyyttä voidaan tarkastella useista eri näkökulmista, esimerkiksi

- ❖ yritys- ja liiketoimintana, jolloin huomion kohteena ovat yrittämismahdollisuudet, liikeidea, innovatiivisuus, tuotekehittely, kasvustrategia ja kansainvälisyys
- ❖ yksilön näkökulmasta, jolloin painottuvat yrittäjän ominaisuudet, yrittäjäksi ryhtyminen tai ryhtymättä jättäminen, yrittäjyysasenteet ja yrittäjänä kehittyminen
- ❖ yritystoiminnan muotojen ja organisointitapojen näkökulmasta, jolloin huomion kohteena ovat esimerkiksi yksinyrittäjyys, perheyrittäjyys, franchising-yrittäjyys, sosiaalinen yrittäjyys, osuuskuntayrittäjyys ja sisäinen yrittäjyys
- ❖ toimintaympäristössään eli yhteiskunnallisena, alueellisena ja makrotaloudellisena ilmiönä, jolloin tarkastelun kohteena voi olla esimerkiksi se, mihin yrittäjyys yhteiskunnassamme vaikuttaa, miten yrittäjyys nähdään eri alueilla, miten verkostoidutaan tai vaikkapa miltä näyttää pk-yrityskenttä. (Viitala & Jylhä 2010, 18.)

Kuvassa 9 on Pihkalan & Ruskovaaran (2011, 45) alustava malli suomalaisesta yrittäjyyskasvatuksen järjestelmästä ja siihen kuuluvista elementeistä. Kuvasta on havaittavissa, että yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtana voidaan pitää tavoitteita, joilla on monta roolia: EU:n linjaamat yrittäjyyden tavoitteet ja EU-kansalaisen avaintaidot sekä kansalliset, alueelliset, paikalliset, koulukohtaiset tai yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden tavoitteet. Yrittäjyyskasvatuksen strategialinjaukset ovat laajan yhteisymmärryksen tulosta ja ne heijastavat yhteiskunnallisia painotuksia, josta syystä ne muuttuvatkin yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita nopeammin. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 45–46.)

Yrittäjyyskasvatus on organisoitunut löyhästi ja siihen liittyy laaja hallinnollisten, teknologisten ja institutionaalisten toimijoiden kirjo ja yrittäjyyskasvatusta tehdään paljon verkostoyhteistyönä. Toimijoita on paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla ja eri toimijoiden työnjako, erikoistuminen sekä viranomaisten yhteistyö ovat luonteeltaan rakenteellisia ratkaisuja. Toiminnassa on myös runsaasti päällekkäisyyttä, jota ei ole mahdollista purkaa – koulutuspolitiikasta Suomessa vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö, mutta merkittäviä yrittäjyyskasvatuslinjauksia esitellään Hallituksen politiikkaohjelmassa, josta yrittäjyyden osalta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 44, 46–47.)

Yrittäjyyskasvatusta on viety eteenpäin monenlaisten yrittäjyysohjelmien tai -hankkeiden avulla ja tietenkin myös erilaisten verkostojen yhteistyönä. Kansallisella tasolla eri viranomaiset, järjestöt, yritykset ja eturyhmät ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään ja paikallisissa verkostoissa oppilaitosten lisäksi toimii tavallisesti paikallisia yrityksiä ja voittoa tavoittelemattomia yhteisöjä. Yrittäjyyskasvatuksen kenttä onkin eri toimijoiden, resurssien ja sisältöjen näkökulmista katsottuna erittäin moninainen, joten ei ihme, että yksittäiselle opettajalle koko yrittäjyyskasvatus saattaa näyttytyä hajanaisena ja tavoitteet kaukaisina. Kun kaiken lisäksi on tiedossa, että opettajat kokevat haasteita yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa tavoitteiden, sisältöjen ja tulosten suhteen. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 44, 46–49.)

KUVA 9. Yrittäjyyskasvatusjärjestelmän elementit (Pihkala & Ruskovaara 2011, 45)

Yrittäjyyden edistämisen tärkeydestä huolimatta on merkittävä osa yrittäjyyskasvatuksen kehittämisestä tehty erilaisissa määräaikaissa hankkeissa, mikä tekee toiminnasta lyhytjänteistä ja tilapäisen oloista. Yrittäjyyskasvatustoiminnan vakiinnuttamiseksi sille tulisikin Pihkalan & Ruskovaaran (2011, 49) osoittaa vakituinen resursointi aikana, rahana, työkaluina tai vaikka asiantuntijoina. Paljon on kiinni myös oppilaitoksen toimintakulttuurista ja opettajien motivoimisesta kokeilemaan erilaisia toimintatapoja. Opettajan valitsemat käytännön toteutustavat ovat kuitenkin yrittäjyyskasvatuksen kulmakivi, koska loppupelissä kuitenkin yksittäinen opettaja valitsee ja päättää mitä ja miten tehdään sekä asettaa omat tavoitteensa yrittäjyyskasvatuksen osalta. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 46–50.)

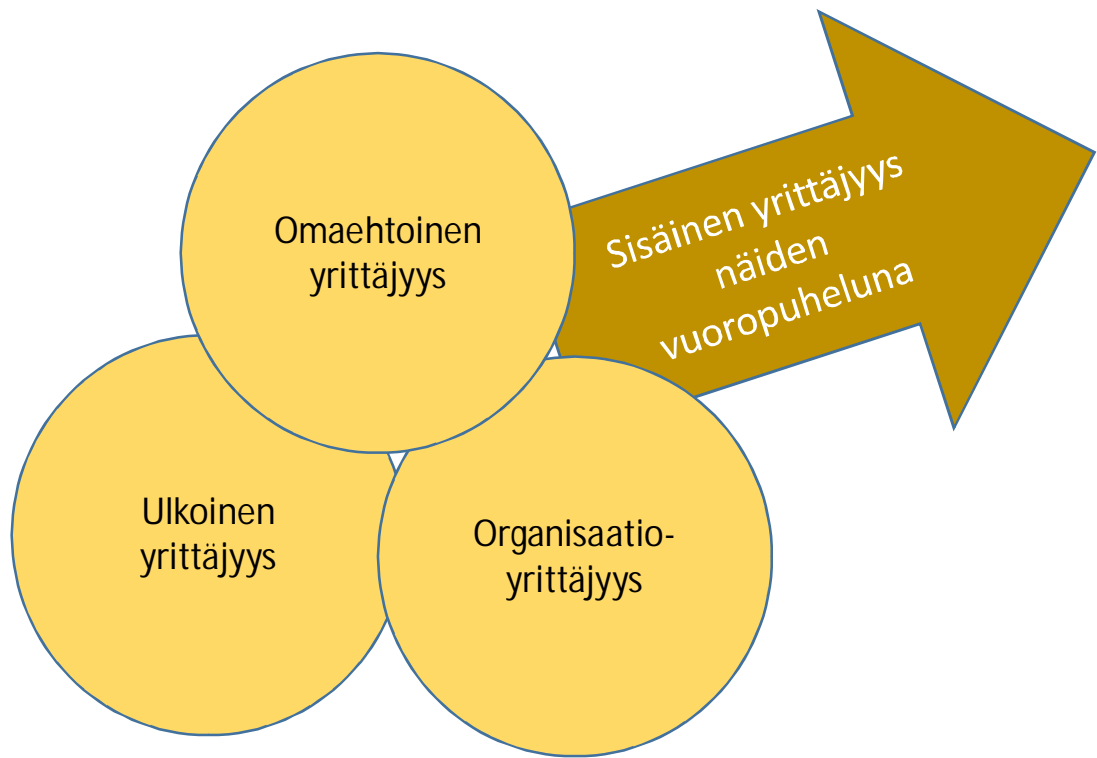
4.5 Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet

Tiivistetysti voisi todeta, että oppilaitoksissa toteutettavalla yrittäjyyskasvatuksella pyritään siis saamaan aikaiseksi myönteisemmin yritystoimintaan suhtautuvia ihmisiä ja sitä kautta myös uusia yrityksiä. Kyrön & Ripatin (2006, 18) mukaan on kehittynyt kolme yrittäjyyden muotoa, jotka ovat 1) omaehtoinen yrittäjyys eli yksilön yrittäjämäinen ja aktiivinen toimintatapa 2) ulkoinen yrittäjyys eli pienyrityksen omistaminen ja johtaminen sekä 3) organisaation kollektiivinen yrittäjämäinen toimintatapa.

Näiden kolmen erilaisen yrittäjyyden muodon välisenä vuoropuheluna syntyy sisäinen yrittäjyys, joka liittyy yksilön tai organisaation yrittäjämäisen toimintatavan dynamiikkaan, kuvan 10 osoittamalla tavalla. Kyrö (2005, 166) toteaa, että organisaatioyrittäjyydellä tarkoitetaan yrittäjämäistä organisaatiokulttuuria tai yhteisön kollektiivista toimintatapaa ja sen syntyprosesseja. Hän myös muistuttaa, että kaikki yrittäjyyden muodot ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja muovaavat näin ollen toinen toisiaan. (Kyrö 2005, 166.)

Sisäisen, ulkoisen ja omaehtoisen yrittäjyyden käsitteiden käyttäminen on vakiintunut yrittäjyyskasvatukseen ja yrittäjyyteen liittyvissä koulutuspoliittisissa asiakirjoissa ja tutkimuksessa. Sisäisellä yrittäjyydellä tarkoitetaan siis yksilön yrittäjämäistä toimintaa toisen palveluksessa ja omaehtoisella yrittäjyydellä myönteistä suhtautumistapaa ja

asennetta yrittäjyyttä kohtaan. Yksilön asennekasvatuksen kautta yrittäjyyskasvatuksella pyritään myös parantamaan ja tehostamaan työyhteisöjen ja organisaatioiden toimintaa. (Kyrö & Ripatti 2006, 18–19.)

KUVA 10. Yrittäjyyden muodot (Kyrö & Ripatti 2006, 18)

Ristimäen (2001) mukaan ulkoisen yrittäjyyden tavoitetta voisi kuvata esimerkiksi yrittäjyyden tuomiseksi esiin varteenotettavana ammatinvalinnallisena vaihtoehtona. Hän painottaakin, että ulkoinen yrittäjyys ei saa nousta oppilaitosten yrittäjyyskasvatuksen pääasiaksi. Kattavaan yrittäjyyskasvatukseen tulee aina sisältyä sekä sisäiseen että ulkoiseen yrittäjyyteen liittyvää kasvatustoimintaa. (Ristimäki 2001.)

Järvi (2013, 16) puolestaan toteaa, että vaikka Suomessa puhutaan yrittäjyydestä, yrittävyydestä, sisäisestä-, ulkoisesta-, organisaatio- ja omaehtoisesta yrittäjyydestä, voitaisiin yhtä hyvin puhua yksinkertaisesti yrittäjyysvalmiuksien edistämisestä. Tämä termi onkin hänen mukaansa osittain korvaamassa aikaisempaa jaottelua. Yrittäjyysvalmiudet voidaan ymmärtää taitoina, asenteena ja käyttäytymisenä sekä laajemmin ymmärrettynä niihin sisältyy myös yksilön kyky etsiä ja hyödyntää mahdollisuuksia, olla itsenäinen, vaikuttaa muihin perehtyneisyydellään ja osata verkostoitua. (Järvi 2013, 16, 23–24.)

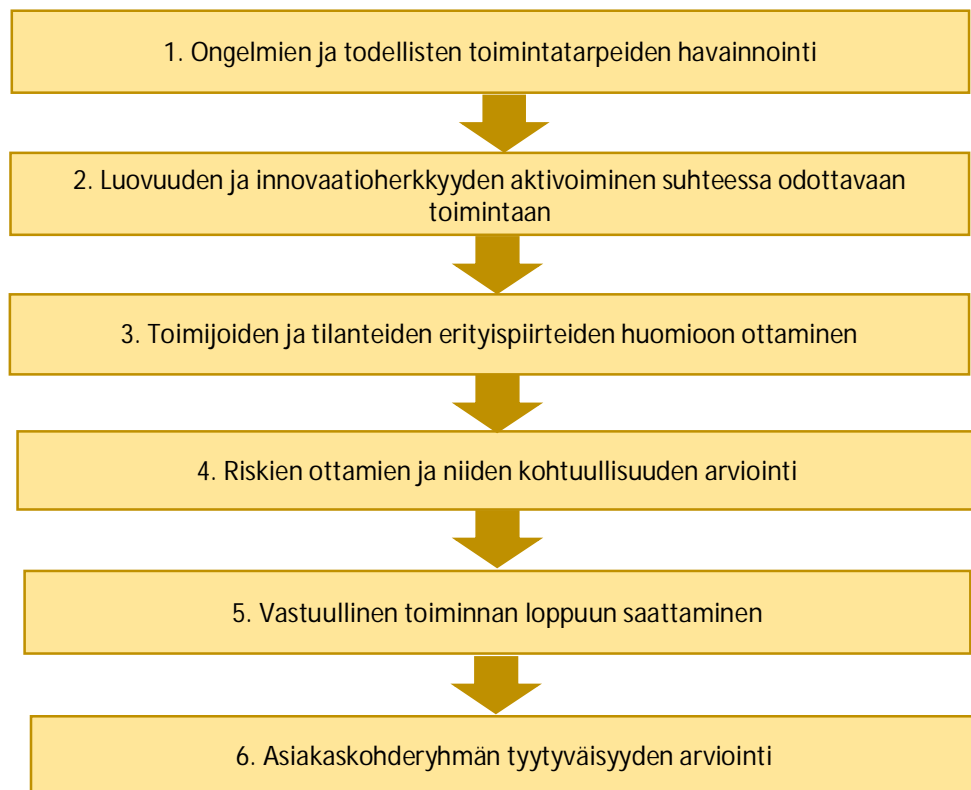
Opetus- ja kulttuuriministeriön yrittäjyyskasvatukselle määrittelemien suuntaviivojen mukaan parhaimmillaan tulevaisuuden koulun toimintakulttuuri on luovaa, innovatiivista, riskinottokykyistä, joustavaa sekä yhteistyö- ja suunnittelukykyistä – ja erityisesti tulevaisuushakuista. Oppilaitosten toimintakulttuurin suuntaaminen yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseksi on tärkeässä roolissa, kun opiskelijoita halutaan rohkaista uusien askeleiden ottamiseen, epäonnistumisen uhallakin. Myös yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyy valmiuksia ja keinoja, joita opiskelijan tulee opiskelunsa aikana myös saada. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 16.)

Yrittäjyyskasvatuksen päämääränä on siis tehdä yrittäjyydestä osa oppilaiden elämää, oppimisen avulla. Yrittäjyyden sisäistänyt kasvattaja ja koulu siirtävät oppimisen vastuuta oppilaalle, jolloin korostuu aktiivinen toiminta passiivisen vastaanottamisen sijaan. Yrittäjyyskasvatuksen erityisenä tavoitteena on kehittää oppilaissa sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, jotka ovat hyödyksi työelämässä, riippumatta siitä, työskenteleekö ihminen omistajayrittäjänä vai toisen palveluksessa. Tavoitteena on myös oppia, miten luoda työtä itselle ja muille. (Koiranen 2000a.)

Remes (2005b) toteaa, että ” Yrittäjyys on itseensä luottamista ja selkeyttä elämän hallinnan kuvioissa.” Tarve yrittäjyyskasvatukselle on muodostunut yhteiskunnan omasta tarpeesta saada lisää yrittäjyyttä sen sisältämän inhimillisen luovan kehittämisvoiman muodossa. Yrittäjyys lisää luontaisesti hyvinvointia ympäristöön ja yrittäjyyttä tarvitaan yhteiskunnassa sen ongelmakeskeisen ja todellisia toimenpidetarpeita palvelevan luonteensa vuoksi. Yrittäminen on sosiaalista ja verkottuvaa toimintaa, joka tähtää vuorovaikutteisuuteen ja tapahtuu aina yhteydessä toisiin ihmisiin. Yrittäjyyskasvatuksen suunnittelussa on tärkeää huomioida siihen oppijan lisäksi liittyvien muiden ihmisten rooli. (Remes 2005b.)

Yksi yrittäjyyskasvatuksen tehtävä-, tavoite- ja toiminta-alueista on opiskelijan yrittäjyysidentiteetin muotoutuminen. Vaikka ulkoinen yrittäjyys ei saakaan nousta oppilaitoksen yrittäjyyskasvatuksen pääasiaksi, on sillä kuitenkin tärkeä rooli tässä yrittäjyysidentiteetin muotoutumisprosessissa. Yksilön identiteetin muotoutumisen vaihe ajoittuu kouluvuosiin, joten myös ulkoista yrittäjyyttä on pidettävä esillä kaikissa vaiheissa opiskelijan yrittäjyysymmärrystä vahvistamalla. (Römer-Paakkanen 2006, 195–197.) Remes (2005a) mielestä yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on se, että henkilö pystyy yksin tai ryhmän jäsenenä perustamaan yrityksen, mutta myös se, että hänellä on kyky

toimia organisaatiossa sisäisen yrittäjyyden edellyttämällä tavalla. Molemmat edellyttävät, että toimijalla on kykyä suhteuttaa oma toimintansa seuraavassa kuvassa 11 esitettyihin yrittäjyyden edellyttämiin luonteenpiirteisiin. Saman etenemisjärjestyksen mukaisesti voidaan kuvata niin yrityksen perustamisen kuin yritteliään oppimisprosessinkin kulkua. (Remes 2005a.)

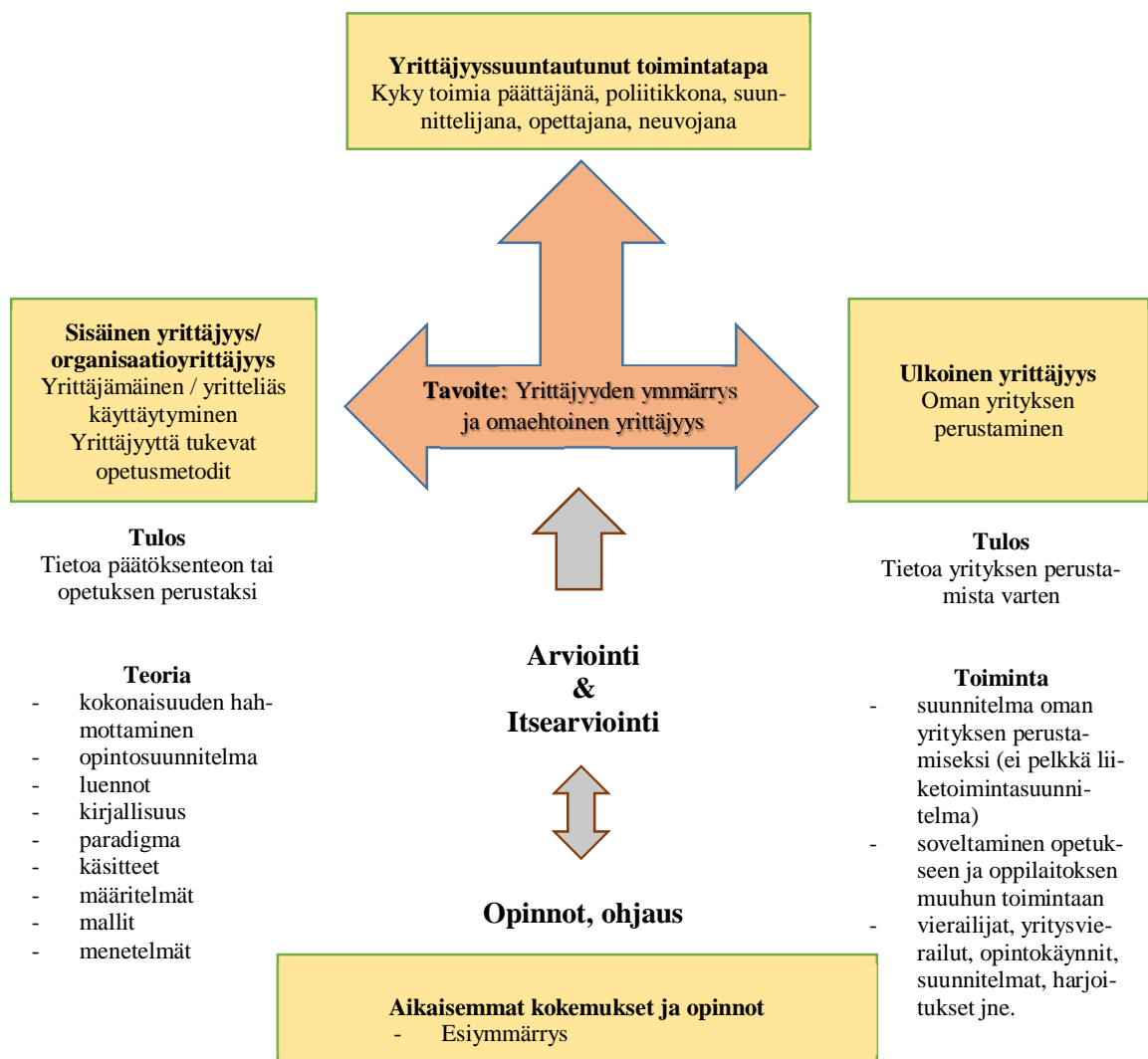

Kuva 11. Yrittäjyyden edellyttämät luonteenpiirteet (Remes 2005a)

Yrittäjäksi ryhtyminen on aina monitahoinen prosessi, johon vaikuttavat monet ihmisen persoonasta, mutta myös ulkoisista olosuhteista ja kulttuurista johtuvat tekijät. Yrittäjyysasteeseen vaikuttaa niin ympäröivä yhteiskunnallinen ilmapiiri kuin oman paikkakunnan rakennetekijätkin. Esimerkiksi suurteollisuuden olemassaolo paikkakunnalla ei välttämättä edistä yrittäjyyttä, vaikka toisaalta myös yrittäjyys itsessään vaikuttaa omaan ympäristöönsä. (Römer-Paakkanen 2006, 195–197.)

Seuraavassa kuvassa 12 on kuvattu yrittäjyyskasvatuksen prosessi, jonka peruslähtökohtana on opettajan tai opiskelijan esiymmärrys yrittäjyyden ilmiöstä. Sitä mukaa, kun prosessissa edetään ja teoriaa sekä muita opintoja sovelletaan käytäntöön, syvenee myös

koko yrittäjyysilmiön ymmärrys. Kuvan mukaisesti opiskelija hankkii teoreettista tietoa yrittäjyydestä, mutta samanaikaisesti myös erilaisten harjoitusten ja aktiviteettien avulla soveltaa käytäntöön hankkimiaan tietoja ja taitoja. Opinnot suunnitellaan huomioiden opiskelijan aikaisemmat tiedot ja kokemukset eli olemassa oleva esiymmärrys yrittäjyydestä. Ohjaajan tehtävä tässä prosessissa on luoda puitteet oppimiselle ja tukea oppijan yksilöllisiä oppimisprosesseja opiskelijan aikaisemmat tiedot ja kokemus huomioiden. Oppimisprosessin arviointi ohjaajan ja opiskelijan yhteistyönä tukee oppimista ja kannustaa realistiseen itsearvointiin, mikä vahvistaa opiskelijan itseluottamusta. (Römer-Paakkanen 2006, 195–197.)

KUVA 12. ”Esiymmärryksestä ymmärrykseen”, yrittäjyyskasvatuksen prosessi (Römer-Paakkanen 2006, 196)

Yrittäjäksi ryhtymisen prosessi kestää yleensä useita vuosia, eikä yrittäjäyyskasvatuksen tarkoitus olekaan tehdä opiskelijoista yrittäjiä heti. Yrittäjäyyskasvatuksen tavoitteena on antaa ”eväät”, jotta opiskelijoiden on mahdollista realistisesti arvioida omaa tilannettaan ja yrittäjäksi ryhtymisen mahdollisuuksiaan – myös vasta useamman vuoden päästä. (Römer-Paakkanen 2006, 195–197.) Remes (2005a) toteaa, että ihmisen näennäinen passiivisuus tulee yhteiskunnalle kalliiksi, mistä tulee tarve aikaisempaa oma-aloitteisemman ja verkottuvamman kansalaisen kasvattamiseen juontaakin juurensa. Yrittäjäyys ei ole synnynnäistä, vaan sitä voidaan opettaa osaamista ja tietoa lisäämällä sekä ihmisten käyttäytymiseen vaikuttamalla (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 11).

Yrittäjäyyskasvatuksen opetussuunnitelmaa luotaessa oppilaitoksen oppimiskulttuurin lähtökohtana yksilön toiminnan tarkastelu, josta lopuksi päädytään yhteiskunnan odotusten kartoittamiseen. Yrittäjäyden lähtökohta on yksilössä. Oppilaitoksen roolina tulisi olla yrittäjäyden mahdollistaminen, jotta se nähtäisiin luontaisena toimintatapana, kun kohdataan toimintaa vaativa ongelma. Koulun opetussuunnittelun tavoitteena on aktiivinen sekä itsensä että ympäristönsä hyvinvoinnista kiinnostunut kansalainen, joka kykenee kantamaan vastuuta ongelman kokonaisvaltaisesta ratkaisemista niin yksin kuin ryhmässä. Tarvittaessa hän kykenee myös muuttamaan toimimisen strategioitaan, on uutta luova ja idearikas. (Remes 2005b.)

4.6 Yrittäjäyyskasvatuksen pedagogiikka

Yrittäjäyyskasvatuksen yhtenä tavoitteena on siis yritteliään ihminen kasvattaminen. Remes (2005a) toteaa, että yritteliäs ihminen mielletään yleisesti ahkeraksi, työhaluiseksi, luovaksi, rohkeaksi, vastuuntuntoiseksi ja oma-aloitteiseksi persoonaksi. Hän kuitenkin muistuttaa, että tämän tyyppinen ihmiskuva on opetussuunnittelun tavoitteena yleensäkin – ja myös melkoinen haaste koulutukselle. (Remes 2005a).

Yrittäjäyden pedagogiikan toteuttaminen laaja-alaisena oppilaitoksessa on keino mahdollistaa sekä yrittäjäydessä tarvittavien asenteiden muodostuminen että uutta luova oppimiskulttuuri. Opetussuunnitelmalla voidaan ohjata oppilaitoksen pedagogisia käytänteitä ja sitä kautta vaikuttaa myös siihen, minkälaisia sisällöllisiä osuuksia oppilaitos välittää opiskelijoille. Erilaisia suhtautumistapoja tietosisältöihin tuottaa pedagogiikka eli oppimisen menetelmät, millä yrittäjäyden yhteydessä onkin erityisen suuri merkitys. Yrittäjäyyskasvatuksen avulla voidaan tarjota todella erilainen oppimisprosessi kuin

staattisen tietosisällön siirtämisen mahdollistavilla oppimismenetelmillä. (Remes 2005b.)

Yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiselle on opettajien pedagoginen laaja-alaisuus tärkeä tekijä. Yrittäjyyden oppimisen tapojen ja yrittäjyyttä tukevia oppimisympäristöjen suunnittelussa opettaja voi käytännössä unohtaa perinteisen opettamisen roolin. Remes (2005b) painottaa, että ”yrittäjyyden asenneperustaa ei voi opettaa sanomalla, että tehkää kuten sanon, mutta älkää tehkö kuten minä teen.” (Remes 2005b.)

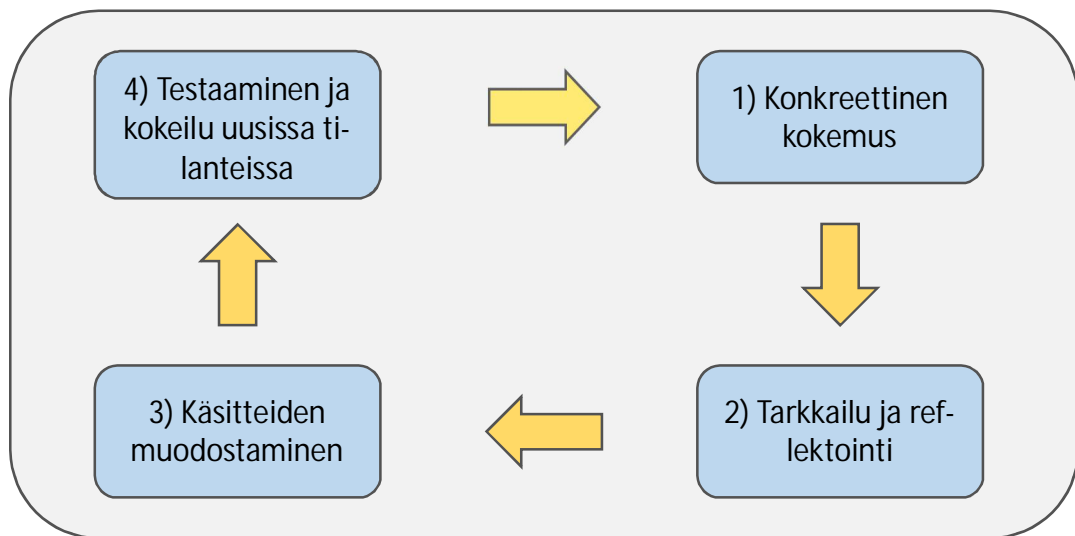
Yrittäjyyden asenneperusta syntyy yrittäjyydelle luonteenomaisessa toiminnassa, jota perinteinen opettaminen ei ole. Yrittäjyyden asenneperustaa vahvistava tiedonmuodotusprosessi on vuorovaikutteinen prosessi, joka kuitenkin tapahtuu pitkälti oppijan itsensä ohjauksessa. Perinteisessä opettamisessa tietokäsitys on staattinen siten, että tiedon oletetaan olevan sellaisenaan tosi. Remes toteaa esimerkkinä, että ”opettaja voi vaikkapa kertoa, että Teno on Suomen ja Norjan välinen rajajoki. Näin onkin, mutta yrittäjyyden asenneperustaa vahvistavissa oppimistilanteissa tieto siitä, että Teno on Suomen ja Norjan välinen rajajoki, on syntynyt oppijan itsensä havaitsemana. Tiedolla on lisäksi joku laajempi yhteys käsillä olevaan oppimisprosessiin liittyen eli yrittäjyydessä syntyvällä tiedolla on merkitystä jonkun ajankohtaisen oppimistarpeen ja siinä tarkasteltavana olevan asian takia”. (Remes 2005b.)

Yrittäjyyskasvatuksen pedagogiikka perustuu tutkijoiden mukaan konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, joka korostaa oppijan aktiivisuuden ja itseohjautuvuuden lisäksi muun muassa vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen merkitystä. Yrittäjämäisen pedagogiikan lähtökohtana on kokemuksellinen oppiminen eli peruseriaatteisiin kuuluu, että tieto syntyy toiminnan kautta ja oppija on aktiivinen toimija. Oppimisyhteisöllä on keskeinen rooli oppimisprosessissa. (Seikkula-Leino (2007, 31; Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 10–12.)

Kokemuksellisessa oppimisenäkemyksessä korostetaan konkreettista tekemistä ja käytäntöön soveltamista enemmän kuin perinteistä kognitiivista näkemystä. Nykysuuntausten mukaan pelkkä tekeminen, *learning by doing*, ei kuitenkaan yksin riitä oppimisen aikaansaamiseen, joskaan pelkkä kokemuksellisuuden korostaminen ei riitä. Keskeinen kokemukselliseen oppimiseen liittyvä käsite on reflektointi, jossa yksilö tutkii tietojaan ja kokemuksiaan pyrkiessään saavuttamaan uuden tason ymmärtämisessä. Kokemusten

läpikäynti voi auttaa löytämään ja luomaan uusia näkökulmia ja toimintatapoja. (Itä-Suomen yliopisto 2015.)

Kokemuksellisen oppimisen keskeisenä perustana pidetään Kolbin (1984) oppimisteoriaa. Kokemuksellisen oppimisen ydinajatus on, että oppiminen etenee konkreettisia kokemuksia ja toimintaa reflektoiden kohti ilmiöiden teoreettista ymmärtämistä ja parempia toimintamalleja. Oppiminen etenee syklisesti ja sen on mahdollista käynnistyä mistä vaiheesta tahansa. (Itä-Suomen yliopisto 2015.) Jotta toiminta ymmärretään ja oppiminen varmistetaan, tulee kehä kiertää usein ja useaan kertaan ympäri (Seikkula-Leino 2007, 31). Oheisessa kuvassa 13 on esitetty Kolbin oppimisen malli.

KUVA 13. Kokemuksellinen oppiminen (Seikkula-Leino 2007, 31)

Gibbin (2007, 8) mielestä hyvä yrittäjyyskasvattaja järjestää opetuksen siten, että opiskelijalle tarjoutuu mahdollisuus kokea ja arvioida asioita, ei ainoastaan teoriassa ymmärtää niitä. Yrittäjyyden edistämiseksi opetuksessa painottuu kokeileminen, tekeminen, mahdollisuus tehdä virheitä, kokemuksesta oppiminen, riskien ottaminen, luova ongelmanratkaisu, sosiaalinen vuorovaikutus, dramatisointi, roolit, pelaaminen ja erityisesti vuorovaikutusta koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Opettajalta itseltäänkin vaaditaan siis innovatiivisuutta ja riskin ottamista, koska opettajan tulisi uskaltaa antaa opiskelijoille suurempi vapaus ja vastuu omasta oppimisestaan. Opettajan tulisi osata

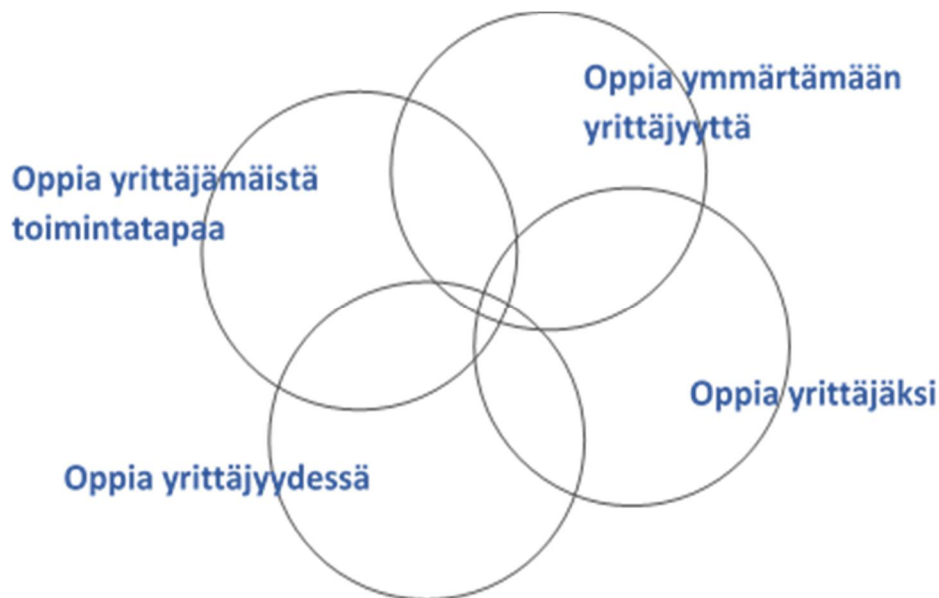
hyödyntää ja maksimoida sosiaalista oppimista ja vuorovaikutteisuutta opetuksessaan. (Gibb 2007, 8.)

Myös Remes (2005b) pitää riskin ottamisen taidon kehittymistä tärkeänä todeten, että ”yrittäjyyskasvatuksellisesti on tärkeää, että ihmiset omaksuvat epävarmassa tilanteessa olemisen taidon, koska riskien ottaminen johtaa välttämättä sellaiseen tilaan.” Yrityksen perustamisen yhteydessä yrityksen perustaja tekee valintoja ja niihin vaikuttaa hänen oma osaamisensa, persoonallisuutensa ja kykynsä visioida. Yrityksen perustamisvaiheessa tehtävät valinnat suuntautuvat tulevaisuuteen, joten niihin sisältyy lähes poikkeuksetta myös riskejä. Yrittäjällä tulee olla sietokykyä riskien ottamiseen ja myös riskien hallinnan osaamista. Yrittäjä tekee päätökset suhteessa luomaansa visioon, mikä puolestaan sisältää erilaisia menestymistä takaavia ajatuksia liittyen yrittäjään itseensä, markkinoihin, ihmistuntemukseen sekä yrittäjän sisällölliseen ammattiosaamiseen sekä edellä mainittujen seikkojen kehittämiseen. Yrittäjä joutuu luottamaan vaistoonsa, joka taas perustuu hänen tieto-, taito-, tunne- ja toiminnan osa-alueiden laajaan hyödyntämiseen. Vaiston voisikin sanoa olevan yrittäjän aikaisemmin omaksuma oppimisresurssi, joka on pohdittu mahdollisesti yritystä perustettaessa tai aikaisemmin tapahtuneissa riskinotto-tilanteissa, yrittämisen arkipäivässä, mutta joka ei ehdi nousta tietoisuuteen ennen kuin yrittäjä on päätöksensä tehnyt. Remeksen (2005b) mielestä riskien ottoa voi ja kannattaa harjoitella oppilaitoksissa sellaisissa oppimistilanteissa, jossa on useita erilaisia toimintamahdollisuuksia tarjolla. (Remes 2005b.)

Remeksen mukaan (2005a) yrittäjyyden pedagogia perustuu käsitykselle yrittäjyydestä uutta kulttuuria luovana toimintatapana. Kun yrittäjyyttä halutaan lisätä kasvatuksellisin keinoin, autetaan opiskelijoita oppimaan lisää itsestään erityisen tyyppisinä ihmisinä ja verkottumaan toisten ihmisten kanssa. Tavoiteltavaa olisi pyrkiä luomaan sellaisia oppimistilanteita, joissa opiskelijoilla on mahdollisuus oppia tuotteistamaan oma, sen hetkinen osaamisensa. (Remes 2005a.)

Yrittäjyyskasvatuksen perusta on oppimisen tavoissa eikä niinkään tietämisessä sinänsä, koska pelkkä yrittäjyydestä tietäminen ei saa ihmistä vielä toimimaan yrittäjämäisesti. Asenteet yrittäjyyttä kohtaan muodostuvat toiminnassa ja tiedot aihealueesta voidaan omaksua sekä perinteisin tavoin opiskelemalla että toimimalla yrittäjämäisesti oppimistilanteessa. Asenteellinen kasvatus tapahtuu oppimismenetelmällisin keinoin ja tiedot aihealueesta voidaan hankkia myös sellaisin opetusmenetelmin, joiden pedagoginen perusta on tai ei ole yrittäjyyden toiminnallisen luonteen mukainen. (Remes

2005a.) Yrittäjyyden edistäminen on määrätietoinen ja pitkälinen prosessi, ei yksittäinen toimenpide. Yrittäjyyskasvatusta tulee havainnoida myös oppimisen näkökulmasta, jota kuvaa Hytin (2002) ja Gibbin (2001, 2005) näkemysten pohjalta luotu nelivaiheinen malli kuvassa 14. (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 11–12; Tiikkala 2013, 16.)

KUVA 14. Yrittäjyyteen oppimisen 3 + 1 vaihetta (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 11)

Yrittäjyyskasvatuksen, kuten monien muidenkin koulun aihekokonaisuuksien, kasvatustaikutukset näkyvät viivästyneinä, mikä aiheuttaa yrittäjyyskasvatuksen arvioinnille omat haasteensa (Tiikkala & Seikkula-Leino 2011, 161). Tiikkalan (2013, 11) mukaan vielä viime vuosikymmenellä koulutuskeskustelussa pohdittiin yrittäjyyskasvatuksen tarpeellisuutta ja asemaa. Nykyisin taas keskustelua käydään siitä, miten yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta tulisi opettaa ja kehittää. Järvi (2013, 42) puolestaan painottaa, että asiasta innostunut opettaja voi edistää opiskelijan yrittäjyysmyönteisemmän asenne maailman syntymistä. Opettajan tehtävänä on olla yrittävä innostaja, joka etsii ja hyödyntää mahdollisuuksia muutokseen, rakentaa verkostoja, varmistaa sidostyhmiä tuen ja luo innovatiivisia menetelmiä oppia yrittäjämäisesti. (Järvi 2013, 42.)

Tiikkalan (2013, 11–13) mielestä yrittäjyyskasvatukselta puuttuu edelleen selkeä viitekehys, jonka asettaminen edellyttää laajaa keskustelua yrittäjyyskasvatuksen arvoista. Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyys on sisällytetty niin suomalaisen koulutuksen eri asteiden

kuin opettajankoulutuksenkin opetussuunnitelmiin, mutta siitä huolimatta useammissa tutkimuksissa on ilmennyt, ettei sitä välttämättä kuitenkaan ole niissä huomioitu. Hänen mukaansa viittauksia yrittäjyyskasvatukseen löytyy, mutta kirjaukset ovat vielä valitettavan hajanaisia tai puutteellisia. (Tiikkala 2013, 11–13.)

5 YRITTÄJYYS AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

Haataja ym. (2009) toteaa yrittäjyyden olevan ammatillisella toisella asteella luontaista. Suomen Yrittäjien (2006) mukaan noin 60 % suomalaisista yrittäjistä onkin ammatillisen koulutuksen saaneita, kuten kampaajia, rakennusalan yrittäjiä, sähköasentajia, kirjanpitäjiä tai vaikkapa kauppiaita. Kaikkiin ammatillisen toisen asteen tutkintoihin kuuluu yrittäjyys, jonka tarkoituksena on saada valmiudet itsenäiseen ammatinharjoittamiseen ja yrittäjämäiseen toimintaan. Yrittäjyysopinnot keskittyvät kuitenkin useimmiten taloudellisten mahdollisuuksien arviointiin ja liiketoimintasuunnitelmaan, vaikka päivittäisessä toiminnassaan yrittäjä oikeasti tarvitsee osaamista päätöksen tekoon, verkostojen luomiseen ja yhteistoimintaan. (Haataja ym. 2009.)

5.1 Opiskelu ja tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisesta koulutuksesta valmistuu ammattilaisia työelämän eri aloille. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa joko ammatillisessa oppilaitoksessa tutkintoon johtavana koulutuksena, oppisopimuskoulutuksena tai näyttötutkintona, joko lähi-, etä- tai monimuoto-opiskeluna. Ammatillisena lisäkoulutuksena voivat aikuisopiskelijat suorittaa näyttötutkintona ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Ammatillisena lisäkoulutuksena järjestetään myös monenlaista muuta koulutusta, joka ei ole tutkintoon johtavaa. Tällainen koulutus suunnitellaan ja toteutetaan opiskelijan ja työnantajan tarpeiden mukaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Ammatillista koulutusta järjestetään

- humanistisella ja kasvatusalalla
- kulttuurialalla
- yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla
- luonnontieteiden alalla
- tekniikan ja liikenteen alalla

- luonnonvara- ja ympäristöalalla
 - sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla
 - matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla.
- (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Ammatillisia perustutkintoja suorittaneiden tulee säädösten mukaan saavuttaa laajalaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin (Ammatillisten perustutkintojen perusteet...2014). Ammatilliseen peruskoulutukseen voivat hakea perusopetuksen oppimäärän tai vastaavan aikaisemman oppimäärän suorittaneet, mutta opiskelijaksi voidaan myös ottaa henkilö, jolla on muuten riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Osa aloituspaikoista voidaan suunnata myös ylioppilastutkinnon suorittaneille tai ammatillinen perustutkinto ja ylioppilastutkinto voidaan myös suorittaa yhtä aikaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Ammattioppilaitoksessa opiskeleva voi valita opintoja myös oman oppilaitoksen ulkopuolelta, esimerkiksi lukiosta, muista ammatillisista oppilaitoksista tai ammattikorkeakoulusta. Myös aikaisemmin hankittua osaamista voidaan tunnustaa. Elinikäinen oppiminen on keskeistä ammatillisessa koulutuksessa ja se antaa yksilöille ja yhteisöille keinoja selviytyä ympäristön muutoksissa. Keinoja elinikäisen oppimisen edellytysten luomisessa ovat muun muassa yksilölliset, joustavat opintopolut opinnoissa ja opintoihin siirtymisissä, ohjauspalvelut, opetushenkilöstön kehittäminen sekä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet voivat hakeutua jatkamaan opiskelua ammatillisessa lisäkoulutuksessa, ammattikorkeakouluissa tai yliopistoissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Ammatillisen peruskoulutuksen yhteiskunnallinen tehtävä on kuitenkin moninainen ja tutkinnon edellyttämän osaamisen ja ammattitaidon rinnalla opiskelijoiden tulee saada valmiuksia myös muun muassa yrittäjyyteen. (Ammatillisten perustutkintojen...2014.) Yrittäjyyskasvatus kuuluu olennaisena osana ammatilliseen koulutukseen. Ammatillisilla osaajilla tulee olla niin sisäistä kuin ulkoistakin yrittäjyyttä, koska yrittäjyys on yksi nykyisen ja tulevan työelämän jatkuvasti kasvavista haasteista. (Hannula 2011, 31.)

5.2 Yrittäjyys opetussuunnitelmissa

Ammatillisessa koulutuksessa on parhaillaan käynnissä ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmatyötä säätelevien perustutkinnon perusteiden uudistaminen. Uudet tutkinnonperusteet ja opetussuunnitelmat tulevat voimaan 1.8.2015. Keskeisimmät muutokset tutkinnon perusteissa liittyvät osaamisperusteisuuden, valinnaisuuden ja joustavuuden vahvistamiseen. Kaikki ammatilliset tutkinnot ja niiden osat perustuvat osaamiseen ja tutkinnon osien laajuus määräytyy osaamisen laajuuden mukaan osaamispisteinä. Koulutuksen järjestäjät päättävät, millaisilla oppimisprosesseilla ja millaisissa oppimisympäristöissä osaaminen parhaiten saavutetaan. Kuten edelliselläkin, vuosina 2008–2010 toteutetulla tutkinnon perusteiden uusimiskierroksella, myös yrittäjyysosaamista on entisestään vahvistettu ja laajennettu. (Ammatillisten perustutkintojen perusteet...2014.)

Ammatillisen perustutkinnon laajuus ammatillisena peruskoulutuksena suoritettuna on nykyisin 120 opintoviikkoa ja uusissa tutkinnonperusteissa 180 osaamispistettä. Näyttötutkinnoissa ei tutkinnon laajuutta määritellä osaamispisteinä. Ammatilliset perustutkinnot muodostuvat työelämälähtöisten toimintakokonaisuuksien pohjalta muodostetuista tutkinnon osista, jotka voivat olla pakollisia tai valinnaisina. Kaikkien perustutkintojen ammatillisiin tutkinnon osiin sisältyy vähintään 20 opintoviikon (jatkossa 30 osaamispisteen) laajuinen työssäoppiminen. Opiskelijan ammatillista osaamista arvioidaan pääasiassa ammattiosaamisen näyttöjen perusteella. (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012, 24; Rajamäki 2015.) Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa tutkinnon perusteissa määritelty osaaminen osoitetaan pääasiassa aidoissa työtilanteissa. Näyttötutkinto sisältää vain ammatilliset tutkinnon osat ja yrittäjyys on niiden tutkintojen perusteissa pakollisena tai vapaavalintaisena osana. Varsinaisia yrittäjyystutkintoja on tarjolla aikuisopiskelijoille. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 22.)

Nykyisissä, heinäkuun loppuun 2015 asti voimassa olevissa ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteissa yrittäjyys on läpäisevänä teemana sekä yksi elinikäisen oppimisen avaintaidoista. Kaikkiin tutkintoihin sisältyy yrittäjyysosaamiseen ja yrittäjävalmiuksiin liittyviä ammattitaitovaatimuksia joko tutkinnon osien tavoitteisiin sisällytettynä tai erillisenä tutkinnon osana, laajuudeltaan vähintään 5 opintoviikkoa. Lisäksi kaikille pakollisien ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot)

opintoihin kuuluu 1 opintoviikon laajuinen yhteiskunta, yritys- ja työelämä-tieto. Vapaasti valittaviin tutkinnon osiin voi sisällyttää yrittäjyyttä tukevia opintoja 10 opintoviikkoa, samoin kuin ammatillista osaamista yksilöllisesti syventäviin tutkinnon osiin. (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012, 16–28.)

Elokuun alusta 2015 voimaan tulevissa uudistetuissa ammatillisten perustutkintojen perusteissa on yrittäjyyttä vahvistettu siten, että yhteisiin tutkinnon osiin kuuluva Yrittäjyys ja yritystoiminta on kaikille pakollinen 1 osaamispisteen laajuisena ja se on mahdollisuus valita myös enintään 3 osaamispisteen laajuisena valinnaisena. Ammatillisissa tutkinnon osissa on valinnaisena Yritystoiminnan suunnittelu sekä Yrityksessä toimiminen, jotka ovat molemmat laajuudeltaan 15 osaamispistettä. Oppilaitos voi myös tarjota yrittäjyyttä paikallisena, enintään 15 osaamispisteen laajuisena tutkinnon osana ja vapaasti valittaviin tutkinnon osiin voi sisällyttää yrittäjyyttä tukevia opintoja 10 opintoviikkoa, samoin kuin ammatillista osaamista yksilöllisesti syventäviin tutkinnon osiin. Seuraavassa taulukossa 2 on kuvattuna opiskelijan mahdollisuudet yrittäjyysopintojen valitsemiseen tutkinnon perusteiden mukaisesti.

TAULUKKO 2. Yrittäjyys ammatillisten koulutuksen tutkinnon perusteissa

<i>Ammatillinen perustutkinto 120 ov 31.7.2015 asti voimassa olevien tutkinnon perusteiden mukaisesti</i>	<i>Ammatillinen perustutkinto 135 osp 1.8.2015 alkaen voimassa olevien tutkinnon perusteiden mukaisesti</i>
Ammatilliset tutkinnon osat (90 ov) <ul style="list-style-type: none"> - yrittäjyysopintoja vähintään 5 ov joko erillisenä tai muihin tutkintojen osiin sisällytettynä - työssäoppimista vähintään 20 ov 	Ammatilliset tutkinnon osat (135 osp) <ul style="list-style-type: none"> - valinnaisena yritystoiminnan suunnittelu 15 osp sekä yrityksessä toimiminen 15 osp - myös paikallisesti tarjottava tutkinnon osa voi olla yrittäjyyttä
Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (20 ov) <ul style="list-style-type: none"> - yrittäjyys ja yritystoiminta pakollisena 1 ov 	Yhteiset tutkinnon osat (35 osp) <ul style="list-style-type: none"> - yrittäjyys ja yritystoiminta pakollisena 1 osp ja valinnaisena enintään 3 osp
Vapaasti valittavat tutkinnon osat (10 ov) <ul style="list-style-type: none"> - mahdollisuus valita esimerkiksi yrittäjyyttä tukevia opintoja 	Vapaasti valittavat tutkinnon osat (10 osp) <ul style="list-style-type: none"> - mahdollisuus valita esimerkiksi yrittäjyyttä tukevia opintoja
	Työssäoppimista vähintään 30 osp

Toisella asteella opiskelevien kohdalla on tärkeää, että yrittäjyys kytkeytyy nimenomaan omaan ammattialaan. Yrittäjyysvalmiuksien omaksumisen tulee olla aina integroituna muuhun oppimiseen liittyvään toimintaan, jolloin oppimisen elämyksellisyys ja mielekkäisyys korostuvat, samoin kuin oppimisen yksilöllisyys, mutta toisaalta myös yhteisöllisyys (Ammattipeda 2015).

Seikkula-Leino 2007, 30) toteaa, että aikuiskoulutuksen yrittäjyyskasvatuksessa korostuu yrittäjyyden kehittymiselle tarpeellisten osaamisen ydinalueiden sisäistäminen. Näitä ovat muun muassa suorituksiin ja tehtäviin motivoituminen, verkostojen luominen ja hyödyntäminen ja esimerkiksi vuorovaikutustaitojen parantaminen. Tärkeitä ovat myös luovuuden ja ideoiden kehittäminen, liiketoimintasuunnitelmien tekeminen, tuotteiden ja palveluiden suunnitteleminen sekä oman johtajuuden vahvistaminen. Aikuisopiskelijalla tulee myös olla riittävästi taitoja organisoida ja käyttää hankkimiansa tietoja. (Seikkula-Leino 2007, 30.)

5.3 Ammatillinen koulutuksen erityispiirteitä

Koulujen toimintakulttuuria on perinteisesti pidetty hitaasti muuttavana, mutta nykyisten tekijöiden paineessa koulunkin muutos on välttämätön. Muiden julkisten organisaatioiden tapaan oppilaitokset ovat verkostoitumassa keskenään ja yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa, mikä ammatillisessa koulutuksessa tarkoittaa verkostoitumista erityisesti työelämän kanssa. Uudet pedagogiset virtaukset korostavat opiskelijan roolia oppimisen organisoinnissa sekä tietoverkkojen hyödyntämistä opiskelussa. Oppilaitos ei enää ole vain tiedon jakamisen ja oppimisen paikka, vaan siellä opitaan ennemminkin tietoyhteiskunnan metataitoja eli oppimaan oppimista, tiedon hakua, ongelmien ratkaisua, innovatiivista ja kollektiivista toimintatapaa. Tulevaisuuden oppilaitos ei enää oikeastaan ole oppilaitos, vaan sen voisikin sanoa olevan monenlaisista fyysisistä, sosiaalisista ja psyykkisistä elementeistä koostuva avoin, oppiva, systeemiälykäs verkostoorganisaatio. (Helakorpi & Mahlamäki-Kultanen 2009, 8–9.)

Myös ammatillisen opettajan rooli on muuttunut. Ammatillinen opettaja ei enää perinteisesti opeta, vaan ennemminkin toimii opiskelijoiden työskentelyn ohjaajana ja organisoijana. Ammatillinen opettaja on entistä enemmän oppijan kasvun tukija ja motivoija, jonka tulee osata ohjata opiskelija itseohjautuvaksi toimijaksi. Ammatillisen opettajan työssä on keskeistä, että opettaja osaa suunnitella ja toteuttaa erilaisia opetus-

ja oppimistilanteita erilaisille oppijoille ja opetusryhmille erilaisissa ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöissä. Erityisesti ammatillisen opettajan työssä korostuu ammattialan käytännön taitojen oppimisen ohjaaminen. Kehittyvissä oppimisympäristöissä toimiminen vaatii opettajalta myös uudenlaisia taitoja, kuten esimerkiksi verkko-pedagogiikan hallintaa että verkosto-osaamista. Oppimisen ohjaaminen on aina käytännöllistä toimintaa, joka tapahtuu oppilaitoksessa, työpaikoilla ja nykyään yhä enemmän myös verkossa. (Kähkönen 2009, 29–30.)

Yrittäjyyden oppimisessa on tärkeää hyödyntää ulkopuolisia verkostoja, kuten oppimista työssä ja työyhteisöissä (Järvi 2013, 3.) Työssäoppimista onkin ryhdytty pitämään kaikkein merkittävimpänä ammatillisen peruskoulutuksen työelämäyhteistyömuotona (Majuri 2009, 89). Yrittäjyyden oppiminen on sidoksissa nimenomaan ammatilliseen koulutukseen, jolloin se kiinnittyy sekä omaan ammattialaan että alueen elinkeinoelämään. Yrittäjyyden oppimisessa on olennaista, että se tapahtuu mahdollisimman aidoissa ympäristöissä ja toiminnallisesti. (Järvi 2013, 3.) Työssäoppimisen sisällyttäminen osaksi ammatillisia perustutkintoja onkin osoittautunut onnistuneeksi ratkaisuksi. (Majuri 2009, 89.)

Oppiminen sinällään ei välttämättä ole erilaista oppilaitoksessa ja työpaikalla, mutta oppimisympäristöinä työpaikat voivat kuitenkin tarjota hyvin erilaisia mahdollisuuksia. Oppilaitoksessa etenemistä määrittelevät usein työjärjestykset ja oppitunnit tehtäviin, kun työpaikalla oppiminen sen sijaan rakentuu vähitellen aina vaativammista työtehtävistä. Parhaimmillaan työssäoppimisen ympärille on mahdollista rakentua yhteisö, jossa eri osapuolet oppivat toisiltaan. Opettaja oppii oman ammattialansa tietoja ja taitoja sekä alueensa työelämää laajemminkin, työpaikkaohjaaja ehkä uusia alakohtaisia taitoja ja ohjaustaitoja. Opiskelija oppii oman alansa ammatillisia taitoja sekä yhteistyötä, työelämän pelisääntöjä ja ammattialan kulttuuria ja identiteettiä. (Majuri 2009, 93–94.)

Opettajan näkökulmasta työssäoppimista ei kuitenkaan nähdä vain suppeasti opiskelijan ohjaamisena, vaan siihen voi kuulua esimerkiksi työssäoppimisen suunnittelua opetus-suunnitelmatyön yhteydessä, työssäoppimispaikkojen kartoittamista, työpaikkaohjaajien perehdyttämistä ja näyttöjen arviointia. Olennaista on, että itse työssäoppimisen oppimisympäristössä oppimisen tavoitteet, ongelmat ja prosessit kytkeytyvät todelliseen työhön. Yksi ammatillisen opettajan tärkeimmistä tehtävistä onkin opiskelijoiden

työelämään kouluttaminen, joten työelämän kanssa tehtävä yhteistyö eri muodoissaan on oleellinen osa oppimisprosessia. Ammatillisen opettajan jatkuvana haasteena on teorian ja käytännön integrointi, joka viime vuosina kiihtyneen muutostahdin takia on erityisen haasteellista: miten on mahdollista pitää opetus ja opettajan osaaminen ja tiedot ajan tasalla, kun oppilaitos toimintaympäristönä ei kuitenkaan voi olla täysin työelämää vastaava. Apu tilanteeseen saadaan työssäoppimisesta ja muista sellaisista pedagogisista ratkaisuista, joissa opiskelijan oppimisympäristönä toimii aito työelämä. (Majuri 2009, 89.)

5.4 Yrittäjämäiset oppimisympäristöt

Oppimisympäristöajattelussa tavoitteena on opetuksen monipuolistaminen sekä opetukseen ja oppimiseen liittyvien menettelyjen, toimintamallien ja työtapojen kokonaisuuden kehittäminen. Aikaisemmin muodollisen oppimisen paikkana on nähty vain oppilaitos, mutta oppimisympäristöajattelun taustalla on tarve tunnistaa mahdollisuuksia oppimiseen myös muualla. Oppimisympäristöajattelu siis tukee entistä paremmin sekä oppilaitoksissa että niiden ulkopuolella tapahtuvaa oppimista. Oppimisympäristöajattelu nähdään keskeisenä välineenä kasvuille ja oppimiselle opetussuunnitelmissa asetettujen tavoitteiden toteuttamisessa. (Koulutuksen tietoyhteiskuntakehittäminen...2010, 24.)

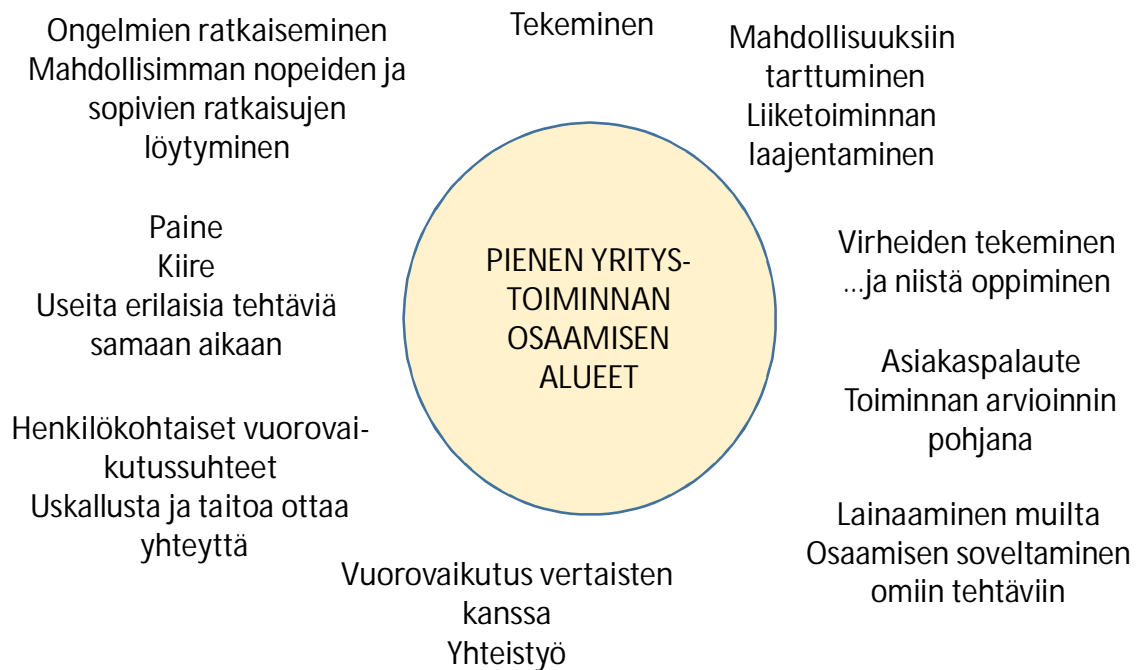
Oppimisympäristöinä voivat toimia esimerkiksi kulttuurilaitokset, harrastukset, luonto, yritykset ja muu työelämä. Oppiminen ei ole sidottu aikaan eikä paikkaan, eikä oppijan ikäkään vaikuta osallistumiseen. Tieto- ja viestintäteknikka tarjoaa lähestulkoon rajattomat mahdollisuudet verkossa olevien oppimisympäristöjen hyödyntämiseen, tukea vuorovaikutuksen ja toiminnan tukemiseen eri ympäristöjen välillä sekä niiden yhdistämiseen. (Koulutuksen tietoyhteiskuntakehittäminen...2010, 24.)

Yrittäjyyskasvatusta tukevat parhaiten sellaiset oppimisympäristöt, jossa opiskelijat pääsevät joko kokeilemaan tai kokemaan yrittäjän arkea. Ammatillisella toisella asteella yrittäjyysvalmiuksien edistämässä tulisikin korostua sisäisen yrittäjyyden vahvistaminen, ammatillisuus, ulkoisen yrittäjyyden tuominen konkreettiseksi sekä ammatillinen kasvu. Näiden saavuttamiseen vaikuttavat niin oppimismenetelmät kuin oppimisympäristötkin, joiden tulisi mahdollisimman innovatiivisina edesauttaa opiskelijan aktiivisen oppijan roolin kehittämisessä. (Ammattipeda 2015.)

Oppimisympäristö on oppimista edistävä paikka, tila, yhteisö tai toimintatapa. Oppimisympäristö koostuu fyysisestä oppimisympäristöstä (oppimisympäristö tilana tai rakennuksena), sosiaalisesta (oppimisympäristö vuorovaikutuksena, jolloin tärkeää on sosiaalipsykologia, ryhmäprosessit, kommunikaatio), teknisestä (opetusteknologiana), paikallisesta (oppimisympäristö paikkoina ja alueina) sekä didaktisesta (materiaalit, teksti, kuvat, ääni, tuki ja haasteet) ulottuvuudesta. Parhaimmillaan oppimisympäristössä yhdistyvät kaikki edellä mainitut ominaisuudet. Yrittäjyyttä tukee sellainen oppimisympäristö, joka tukee opiskelijan omaa aktiivisuutta. Yhteys koulun ulkopuolisiin toimijoihin ja ”tosielämään” on myös kiinteä. (Ahvenharju & Tukkimäki-Hildén 2011, 150.)

Ammatillisella toisella asteella pienessä yrityksessä oppiminen perustuu aitoa yritystä jäljittelevään systeemiseen ympäristöön. Yrittäjyyden oppimisen muotoina on oppia yrittäjyydestä ja oppia yrittämistä varten, mutta myös oppia yrittämisen käytäntöjä. Taitoja, eli oppimista yrittäjyyttä varten, voidaan oppia tekemällä ja yrittämisen käytäntöjä opitaan yrittäjän toimintaa ja oppimista simuloimalla. Näitä kaikkia muotoja tarvitaan, ammatillisen oppilaitoksen systeemistä oppimisympäristöä rakennettaessa. Opettajan tulee ymmärtää niin yrittäjyysvalmiuksien luomisen kokonaisuus kuin myös prosessi, jossa valmiuksia syntyy. (Haataja ym. 2009.)

Systeemisessä ympäristössä pyritään siihen, että opiskelijat oppivat näkemään kokonaisuuksien muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä eivätkä pelkästään tekemään päivittäiseen toimintaan liittyviä, lyhytkantoisia ratkaisuja. Oppimistapahtumassa pyritään enakoimaan virheitä ja vastaantulevia ongelmia ja sitä kautta arvioidaan kriittisesti ajattelun ja toimintamalleja. Systeemisessä oppimisessa voidaan soveltaa kuvan 15 mukaista Gibb:n mallia pienessä yrityksessä oppimisesta. Malli perustuu yrittäjän toiminnassaan käyttämiin verkostoihin, joista hän oppii ja jotka taas omalta osaltaan oppivat yrittäjän toiminnasta. Verkostoja kehittämällä ja käyttämällä yrittäjä oppii kehittämään liiketoimintaa sekä välttämään riskejä. (Haataja ym. 2009.)

KUVA 15. Oppiminen pienessä yrityksessä Gibbiä mukaillen (Haataja ym. 2009.)

Yrittäjä oppii tekemisen sekä kokemisen kautta ja kehittää toimintaansa hänelle aikaisemmin kertyneen tiedon avulla. Ammatillisella toisella asteella oppimisen fyysisen ympäristön tulisi olla tiedon hankintaan, jakamiseen ja johtamiseen kannustava. Ympäristön tulisi luoda puitteet mahdollisimman aidon yritystoiminnan harjoitteluun sekä yrittäjämäinen ilmapiiri verkostojen luomiseen. Tällaista voidaan Haatajan ym. (2009) mukaan harjoitella esimerkiksi pienimuotoisen oppilaitoksessa toteutettavan yritystoiminnan muodossa, jossa opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus tehdä toimintaa koskevia päätöksiä, joihin sisältyy myös oikeaan yritystoimintaan liittyviä taloudellisia riskejä. Tällaisessa oppimisympäristössä opiskelijat joutuvat hyväksymään epävarmuuden ilmapiirin ja luopumaan perinteisen opetuksen luomasta turvallisuudesta. Riskin oppimisen kannalta tärkeää on oppia epäonnistumisen pelon vähentämistä, jota tällaisissa yritystoimintaan liittyvissä päätöksentekotilanteissa juuri opitaan. (Haataja ym. 2009.)

Oppimisympäristön ei tarvitse välttämättä olla autenttinen, vaan se voi olla myös simuloitu reaali maailman tilanne. Opettaja on opiskelijan tukena ja suunnittelee sekä organisoii oppimisympäristön tavoitteiden kannalta parhaaksi mahdolliseksi. (Ahvenharju & Tukkimäki-Hildén 2011, 150.) Oppimisympäristö voi olla avoin tai suljettu ja siihen

liittyy aina tavoitteellisuus sekä ohjaus. Avoimessa oppimisympäristössä korostuu opiskelijakeskeisyys, oppimisprosessin tärkeys, monipuolisten opetusmenetelmien käyttö, verkostoituminen todellisiin työympäristöihin sekä oppimista tukevat ohjausmenetelmät. Avoimessa oppimisympäristössä tavoitteena on edesauttaa opiskelijan itseohjautuvaa ja aktiivista oppimista, kun taas suljettu oppimisympäristö tarkoittaa opettajakeskeisempää ja oppisisältöjä korostavampaa oppimisenäkemyksiä. (Frisk 2010, 6.) Ahvenharju & Tukkimäki-Hildén (2011, 150) toteavatkin, että yrittäjämäisen toiminnan ja taitojen kehittyminen tapahtuukin ehkä parhaiten tällaisissa avoimissa oppimisympäristöissä, joiden keskeinen ominaisuus on se, että ne antavat opiskelijalle mahdollisuuden ja vapauden päättää itse opiskelunsa keskeisistä elementeistä, kuten opiskelutavasta, ajasta ja paikasta.

Meneillään oleva oppimisympäristöihin liittyvä muutos haastaa opettajuuden ja opettajan on entistä enemmän tunnettava kiinnostusta oppilaiden koko elämää kohtaa ja häneltä edellytetään kykyä ymmärtää asioiden välisiä yhteyksiä. Opettajan vastuulle jää se, että opiskelu muodostaa pedagogisesti perusteltavissa olevia järkeviä kokonaisuuksia sekä ”ovien avaamista raolleen” eli mahdollisuuksien luomista opiskelijalle päästä yhteyteen eri toimijoiden ja organisaatioiden kanssa. Ahvenharju & Tukkimäki-Hildén (2011, 151) toteavat, että Mannisen (2009) mukaan oppimisympäristöajattelussa tulisi tapahtua täyskäännös ja opettajan toiminnan suunnittelun sijaan tulisikin ryhtyä suunnittelemaan oppijan toimintaa. Mahdollisuus vaikuttaa omaan toimintaansa lisää opiskelijan motivaatiota ja opettajan tulisi pystyä suunnittelemaan opetuksensa oppijan toiminnasta käsin ja ymmärtämään, että yksilöllisyyden toteutuminen vaatii osittaista riippumattomuutta opetusjärjestelyistä. (Ahvenharju & Tukkimäki-Hildén 2011, 150–151.)

Oppimisympäristö voi siis olla aito tai simuloitu työympäristö. Ammatillisessa koulutuksessa on hyödynnetty myös työympäristöjä simuloivia oppimisympäristöjä, joita ovat esimerkiksi erilaiset aidon työelämän prosesseja ja ongelmia mallintavat yrityssimulaatiot. Harjoitusyritystoiminta ja työprosessien mallintaminen oppimista varten voidaan toteuttaa oppilaitoksen tiloissa, muissa tiloissa tai virtuaaliympäristöissä. (Frisk 2010, 6.)

Avointen virtuaaliympäristöjen käyttö vastaa monin tavoin yrittäjäyyskasvatuksen tavoitteisiin ja verkkoympäristöissä on helppo järjestää yhteistoiminnallista oppimista (Ahvenharju & Tukkimäki-Hildén 2011, 153). Pedagogisesti tarkoituksenmukainen

tieto- ja viestintätekniiikan hyödyntäminen mahdollistaa oppimisprosessin dokumentoimisen ja läpinäkyvyyden ja siten oikea-aikaisen ohjauksen. Tieto- ja viestintäteknikkaa voidaan hyödyntää oppimisympäristössä monin eri tavoin, esimerkiksi ohjauksessa ja muussa vuorovaikutuksessa voidaan hyödyntää esimerkiksi mobiililaitteita, digitaalista kuvaa ja ääntä tai sosiaalista mediaa. (Frisk 2010, 7.)

Avoin virtuaaliympäristö, sosiaalinen media ja monet tieto- ja viestintätekniiikan sovellukset tarjoavat mitä parhaimman oppimisympäristön myös opetukseen. Nuoret ovat päivittäin linkittyneenä ystäviinsä, uutisvirtaan, asiantuntijoihin ja muihin tiedon lähteisiin ja nämä diginatiivit ovat taitavia tieto- ja viestintätekniiikan käyttäjiä. He edellyttävät mahdollisuutta sen käyttämiseen myös opiskelussa. Ongelmallista on se, että nuorten osaaminen on pääsääntöisesti lähinnä viihteeseen ja vapaa-aikaan liittyvää, joten oppilaitoksen tehtäväksi jääkin nuorten taitojen kehittymisen tukeminen siten, että he oppivat hallitsemaan myös työelämälähtöistä käyttöä. Verkkoympäristöissä on helppo järjestää yhteistoiminnallista oppimista aktiivisissa vuorovaikutusprosesseissa. Verkossa toimiminen edellyttää myös jatkuvaa tiedon valikointia ja arviointia, mikä taas johtaa tiedon jäsentämiseen, joka vuorostaan kehittää tiedonhankinta ja -hallintataitoja. (Ahvenharju & Tukkimäki-Hildén 2011, 152–154.)

Järvi (2013, 42) toteaa, että yrittäjämäisessä oppimisympäristössä ja -prosessissa toimittaessa myös opettajalta vaaditaan yrittäjämäistä toimintaa, epävarmuuden sietämistä ja luovuutta. Yrittäjämäisissä oppimisympäristöissä toimittaessa opiskelijoiden tarvitsema ohjaus on usein äkillistä ja tiettyihin tilanteisiin liittyvää, jota opettaja ei voi etukäteen suunnitella. Opettajan roolina onkin siis toimia ohjaajana ennalta arvaamattomissa tilanteissa. (Järvi 2013, 42.) Myös aidot työympäristöt ovat ammatillisessa koulutuksessa muodostuneet oppimisympäristöiksi yhä enenevässä määrin, koska osa oppimisesta tapahtuu aidoissa ympäristöissä työpaikoilla. Työelämän edustajat ohjaavat oppimista yhteistyössä opettajien kanssa ja opiskelu muodostuu työpaikan aidoista tehtävistä ja aitojen ongelmien ratkaisemisesta. (Frisk 2010, 7.)

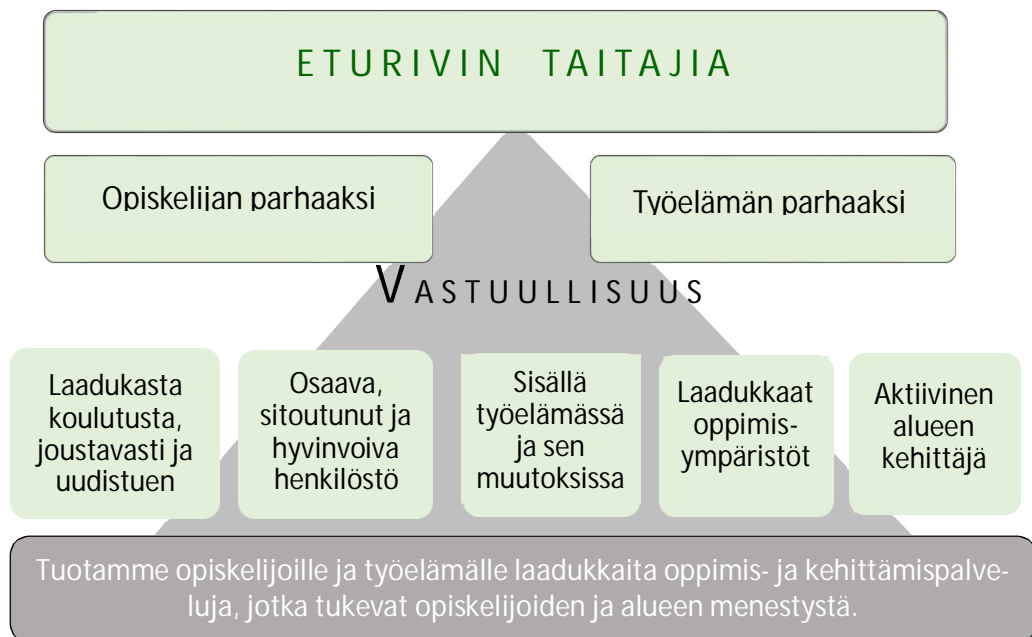
6 YRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN ESEDUSSA

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on Etelä-Savon ammattiopisto (Esedu), joka on monialaista ammatillista koulutusta Mikkelissä, Pieksämäellä ja Juvalla nuorille ja aikuisille

tarjoava oppilaitos. Etelä-Savon ammattiopistoa ylläpitää Etelä-Savon Koulutus Oy, jonka toimii lain tarkoittamana koulutuksen järjestäjänä. Esedu on muodostunut useiden itsenäisten oppilaitosten ja koulutuskuntayhtymien yhteen liittymisen myötä. Nykymuotoisena toiminta käynnistyi elokuussa 2009 Pieksämäen ammattiopiston ja Etelä-Savon ammattiopiston yhdistyessä. Esedun toimintaa ohjaavat keskeisesti laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta sekä laki ja asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Esedun omistajia ovat Mikkelin ja Pieksämäen kaupungit sekä Juvan kunta (Esedu 2015.)

6.1 Esedun toiminta

Esedun visio on auttaa kehittymään eturivin taitajaksi tarjoamalla opiskelijoille, oppijoille, henkilöstölle ja työelämän edustajille henkilökohtaisia osaamisen kehittämisen polkuja. Esedun ensisijaisia asiakkaita ovat opiskelijat ja työelämä. Esedun visio on kuvattu oheisessa kuvassa 16. (Esedu 2015; Esedun pedagoginen ohjelma 2012, 4–7; Esedun kehittämissuunnitelma 2014–2020, 4.)

KUVA 16. Esedun visio (Esedu 2015)

Esedun strategia muodostuu koulutuksen järjestäjää ohjaavan lainsäädännön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä hallituksen linjausten pohjalta. Esedun strategia rakentuu visiolle ja perustehtävän toteuttamiselle siinä viitekehyksessä, jonka sidosryhmien ja

omistajien odotukset luovat. Koulutuksen tarvelähtöisyys varmistetaan huomioimalla paikalliset, seudulliset, alueelliset, maakunnalliset ja valtakunnalliset ennakoitiedot, strategiat, toimenpideohjelmat ja trendit. Strategian keskeisenä tavoitteena on asiakas-tarpeisiin vastaaminen niin, että opetuksen ja ohjauksen suunnitelmat ovat ajan tasalla ja vastaavat ennakoituja työelämän osaamistarpeita. Esedun kriittisiä menestystekijöitä tarkastellaan neljästä näkökulmasta, jotka ovat asiakas(opiskelija)näkökulma, kumppanuusnäkökulma, henkilöstönäkökulma ja tulevaisuusnäkökulma. Seuraavassa kuvassa 17 on esitetty Esedun strategiset tavoitteet vuosille 2013–2016. (Esedun pedagoginen ohjelma 2012, 4–7; Esedun kehittämissuunnitelma 2014–2020, 4–5.)

<p>ASIAKAS(OPISKELIJA)NÄKÖKULMA: Meillä on joustavat ja uusiutuvat, asiakaslähtöiset koulutuspalvelut. Tuntemme työelämän ja sen muutokset.</p>	<p>Tarjoamme asiakkaillemme monipuolisia kehittymisen polkuja ja vastaamme niillä työelämän osaamistarpeisiin. Kehitämme ja uudistamme koulutus- ja palvelutuotteita ennakoinnin, palautteiden ja arvioinnin avulla. Työssäoppiminen, yrittäjyys, kansainvälisyys sekä tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen oppimisessa ja opetuksessa ovat keskeisiä kehittämisen painopisteitä.</p>
<p>KUMPPANUUSNÄKÖKULMA: Meillä on kiinteät työelämän kumppanuussuhteet. Toimimme aktiivisesti alueen kehittämisessä.</p>	<p>Olemme ensisijainen kumppani alueen työelämän ammatillisiin osaamisen kehittämistarpeisiin vastaamisessa. Työelämä osallistuu oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen, toteuttamiseen ja arviointiin. Verkostoituminen muiden koulutustoimijoiden kanssa vahvistaa osaamistamme, koulutuksen vaikuttavuutta ja resurssien tehokasta käyttöä.</p>
<p>HENKILÖSTÖNÄKÖKULMA: Meillä on osaava, tavoitteisiin sitoutunut ja hyvinvoiva henkilöstö. Etelä-Savon Koulutus Oy on kiinnostava ja vetovoimainen työnantaja.</p>	<p>Koko henkilöstö on sitoutunut oppilaitoksen tavoitteisiin ja tuntee työelämän tarpeet. Kehitämme henkilöstön osaamista ja työhyvinvointia yhdessä työelämän ja asiantuntijoiden kanssa. Rekrytoitimme on suunnitelmallista ja tulevaisuusorientoitunutta ja henkilöstön määrä sopeutetaan muutoksiin.</p>
<p>TULEVAISUUSNÄKÖKULMA: Meillä on organisaatio, talous ja toimintapuitteet hyvässä tulevaisuuskunnossa.</p>	<p>Sopeutamme toimintamme taloudellisten reunaehtojen mukaiseksi. Kohdennamme käytettävissä olevat resurssit perustehtävän toteutukseen ja kehittämiseen. Organisaatiomme ja henkilöstömme toimivat vastuullisesti, joustavasti ja muuntuvat tarpeen mukaan.</p>

KUVA 17. Esedun strategiset tavoitteet vuosille 2013–2016 (Esedun kehittämissuunnitelma 2014–2020, 4)

Esedussa tarjoaa ammatillista peruskoulutusta nuorille ja aikuisille. Lisäksi aikuiset voivat opiskella ammatti- ja erikoisammattitutkinnon. Niin nuorille kuin aikuisillekin on

tarjolla myös lyhytkestoisempaa lisä- ja täydennyskoulutusta, joka ei johda tutkintoon. Ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelee vuosittain noin 2500 henkilöä ja lyhytkestoisempaan lisä- tai täydennyskoulutukseen osallistuu noin 5000 henkilöä. Esedu toimii seitsemässä toimipisteessä, joista viisi sijaitsee Mikkelissä, yksi Pieksämäellä ja yksi Juvalla. Seuraavassa taulukossa 3 on esitelty Esedun tarjoama perustutkintokoulutus koulutusaloittain ja perustutkinnoittain ryhmiteltynä. (Esedu 2015.)

Taulukko 3. Esedun tarjoama perustutkintokoulutus

Koulutusala	Perustutkinto (pt)
Kulttuuriala	- Audiovisuaalisen viestinnän pt - Käsi- ja taideteollisuusalan pt
Luonnontieteiden ala	- Maatalousalan pt - Metsäalan pt - Puutarha-alan pt
Luonnonvara- ja ympäristöala	- Tieto- ja viestintätekniikan pt
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	- Hotelli-, ravintola- ja cateringalan pt - Kotityö- ja puhdistuspalvelujen pt - Matkailualan pt
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	- Hiusalan pt - Kauneudenhoitoalan pt - Sosiaali- ja terveysalan pt - Välinehuollon pt
Tekniikan ja liikenteen ala	- Autoalan pt - Elintarvikealan pt - Kiinteistöpalvelujen pt - Kone- ja metallialan pt - Logistiikan pt - Pintakäsittelyalan pt - Puualan pt - Rakennusalan pt - Sähkö- ja automaatiotekniikan pt - Talotekniikan pt - Tekstiili- ja vaatetusalan pt - Tieto- ja tietoliikennetekniikan pt
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	- Liiketalouden pt

6.2 Yrittäjyys Esedun pedagogisessa toiminnassa

Yrittäjyyden edistäminen on yksi Esedun strategisista painopistealueista sekä pedagogisen toiminnan kehittämistä ohjaavista tavoitteista. Yrittäjyyteen on Esedussa viime vuosien aikana panostettu runsaasti kehittämällä ja juurruttamalla yrittäjyyteen innostavia toimintoja, opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä. Esedun panostus yrittäjyyden edistämiseksi on huomioitu myös valtakunnallisesti ja Esedu sai joulukuussa 2013 Opetushallituksen myöntämän ammatillisen koulutuksen laatupalkinnon kilpailussa, jonka erityisteemana oli yrittäjyys. (Esedun kehittämissuunnitelma 2014–2020, 10–11.)

Yrittäjyyskasvatuksen nostaminen entistä näkyvämmäksi osaksi Esedun opetusta koetaan tärkeäksi. Yrittäjyyttä tukevien oppimismenetelmien ja yrittäjämäisten oppimisympäristöjen kehittämisen avulla pyritään lisäämään Esedun opiskelijoiden yrittäjyysvalmiuksia, luovuutta opiskelijoiden aktiivisuutta, oma-aloitteisuutta ja yhteistyötaitoja. (Esedu 2012, 32.) Tavoitteena on, että Esedusta valmistuu yrittäjämäisesti toimivia ja perustiedot yritystoiminnasta hallitsevia työelämän osaajia (Esedu 2015).

Opetus on työelämäläheistä ja myös opettajien yrittäjyysosaamista kehitetään. Esedu tekee tiivistä yhteistyötä alueen yritysten kanssa. Kaikkiin ammatillisena peruskoulutuksena suoritettaviin tutkintoihin sisältyy vähintään 24 opintoviikkoa työssäoppimista aidoissa työympäristöissä. Opettajilla tulee olla kiinteä yhteys oman alansa työelämään ja Esedun tavoitteena on, että opettajat pitävät yllä myös omaa ammattitaitoaan osallistumalla itsekin työelämäjaksolle viiden vuoden välein. Esedussa toimii säännöllisesti kokoontuvia koulutuslakohtaisia yhteistyöverkostoja, Työelämäfoorumeita, jotka muodostuvat alueen yritysten, muiden sidosryhmien sekä Esedun edustajista. (Esedu 2012, 11–12.)

Esedun keskeisimmiksi yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden edistämiseksi vuosille 2012–2015 asetettiin seuraavia tavoitteita:

- ✓ Kaikki opiskelijat saavat perustiedot yritystoiminnasta sekä valmiuksia toimia yrittäjämäisesti toisen palveluksessa
- ✓ Yrittäjyyskasvatusta toteutetaan yrittäjämäisen pedagogiikan avulla, joka perustuu toimintaan ja tekemiseen
- ✓ Yrittäjyyskasvatuksessa tehdään yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa

- ✓ Yrittäjyyteen innostavia toimintoja, oppimisympäristöjä ja opetusmenetelmiä kehitetään
- ✓ Yrittäjämäisen asenteen, ajattelu- ja toimintamallien omaksumista kehitetään
- ✓ Opetushenkilöstön yrittäjämäisen pedagogiikan osaamista lisätään
- ✓ Yrittäjyyspassi otetaan käyttöön
- ✓ NY Vuosi yrittäjänä -toimintaa uudistetaan ja levitetään kaikille koulutus-aloille

Yrittäjyyden edistämistä Esedussa on toteutettu myös kehittämishankkeiden avulla, joista viimeisin oli kesällä 2014 päättynyt Firmaxi – yrittäjyyttä vahvemmaksi -hanke. Hankkeen tavoitteena oli yrittäjyyteen innostavien toimintojen kehittäminen sekä juurruttaminen oppilaitoksen vakiintuneeksi toiminnaksi. Hankkeen aikana vuosina 2012–2014 Esedussa toimi myös Yrittäjyyden kehittämistyöryhmä. Hankkeen keskeisiä tavoitteita olivat muun muassa yrittäjyyspassin käyttöön ottaminen, NY24h-leiritoiminnan, NY Vuosi yrittäjänä -toiminnan sekä harjoitusyritystoiminnan vakiinnuttaminen opetusmenetelminä sekä yrittäjyyttä tukevien oppimisympäristöjen kehittäminen. Hankkeen päättymisen jälkeen Esedun henkilöstöltä kerätyn palautteen mukaan hanke oli onnistunut tuomaan yrittäjyyskasvatusta näkyvästi ja koko organisaation läpäisevästi esille ja sitä kautta herättäneen opettajissa myös suurempaa kiinnostusta yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä pedagogiikkaa kohtaan.

6.3 Yrittäjämäiset oppimisympäristöt ja opetusmenetelmät

Esedussa panostetaan uudenaikaisiin ja yrittäjämäisiin oppimisympäristöihin, joissa oppiminen tapahtuu oikean työelämän kaltaisissa olosuhteissa yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintatapaa korostaen. Esedun tavoitteena on luoda puitteet, joissa opiskelija pääsee hyödyntämään osaamistaan yksilönä tai ryhmässä ja joissa opiskelijan oma rooli korostuu aktiivisena toimijana. Oppimisympäristöt luovat mahdollisuuden tehokkaaseen vuoropuheluun sekä tutkivaan ja toiminnalliseen oppimiseen, jossa opettaja on lähinnä oppimisen ohjaaja tai mentori. Esedussa useilla aloilla opetukseen liittyy asiakaslähtöisten tuotteiden tai palvelujen tuottamista, jolloin toiminta on organisoitu yrittäjämäisesti ja opiskelijoiden rooli asiakaslähtöisestä työstä vastaavina on korostunut. Joillakin aloilla tehdään esimerkiksi yritysten tilaamia varastotuotteita alihankintana. Opiskelijat osallistuvat tilatun asiakastyön suunnitteluun ja kustannuslaskentaan

sekä valmistavat työn opettajan ohjauksessa huolehtien myös työn laskutuksesta. Tuotteita valmistetaan yksittäiskappaleina tai pieninä sarjoina. (Esedu 2015.)

Esedussa oppiminen tapahtuu oikean työelämän kaltaisissa, mahdollisimman aidoissa olosuhteissa. Esimerkiksi autoalan opiskelijat oppivat ajoneuvoja huoltaen autokorjaamo-oppimisympäristössä, jossa huollon ja korjaamisen kohteina ovat yksityishenkilöiden ajoneuvot. Metsäalan opiskelijoiden oppimisympäristöinä taas toimivat Esedun omat opetusmetsäalueet sekä yhteistyötahojen hakkuualueet. Näissä oppimisympäristöinä ovat hakkuuketjut, joihin kuuluu hakkuukone ja metsätraktori. Logistiikka-alan oppimisympäristö toimii alan yritysten ympäröimänä Kinnarissa, jonka suljetulla ajoharjoittelualueella opiskelijat harjoittelevat turvallisesti ajoneuvojen ja kaluston käsittelyä. Ajojärjestelytoimistossa taas suunnitellaan toimintaa samoin kuin aidossa kuljetusliikkeessä tehdään. Talon rakentamista ja siihen liittyvää materiaali- ja kustannuslaskentaa opetellaan omakotitalotyömailla, joissa toimitaan pienten rakennusyritysten tapaan. Talonrakentajien ohella omakotitalotyömailla oppivat myös sähköalan, talotekniikan ja pintakäsittelyalan opiskelijat. (Esedu 2015.)

Hotelli-, ravintola- ja cateringalan kokki- ja tarjoilijaopiskelijoiden oppimisympäristöinä toimii kaksi ravintolaa, ravintola Inno Mikkelissä ja Rautapata Pieksämäellä. Mikkelissä toimii myös leipomo, jossa opiskelijat valmistavat tuotteita opettajan johdolla ja joita myydään ravintoloissa ja Esedun myymälässä. Parturi-kampaajien oppimisympäristönä Mikkelissä on parturi-kampaamo Oppi ja Pieksämäellä toimii parturi-kampaaja ja kosmetologiapiskelijoiden yhteinen Kaunola. Tieto- ja viestintätekniikan sekä tietoliikennetekniikan oppimisympäristönä on toiminut Mikropaja, joka tarjoaa lähinnä henkilökunnalle ja harjoitusyrityksille suunnattuja tietokoneiden ylläpitopalveluita. Liiketaloudessa on kehitetty DiiliAkademia -opintokokonaisuus, jossa opiskelijat tekevät pienryhmissä paikallisille yrityksille projektitöitä. Työt ja tulokset arvioidaan ja paras ryhmä palkitaan. (Esedu 2015.)

Esedun opiskelijalla on myös mahdollisuus valita yrittäjyysopintoja osaksi tutkintotavoitteisia opintoja. Yrittäjyyspolku on opintokokonaisuus, joka tutustuttaa opiskelijan monipuolisesti yrittäjyyteen verkko-opintojen ja työpajojen kautta. Yrittäjyyden työpajoissa opiskelija saa mahdollisuuden tutustua yrittäjyyteen ja sen tuomiin mahdollisuuksiin. Työpajassa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia menetelmiä, kuten esimer-

kiksi pelejä ja ryhmätyöskentelyä. Yrittäjyyden verkko-opinnoissa opiskelija voi kehittää omaa yritysidea ja työstää sitä toimivaksi liikeideaksi. Verkko-opinnoissa opetellaan tekemään myös liiketoimintasuunnitelma ja opinnot suorittanut saa myös starttirahavalmiuden. (Esedu 2015.)

Yrittäjämäisten oppimisympäristöjen lisäksi ammatilliseen peruskoulutuksessa on käytössä erilaisia yrittäjyyttä edistäviä opetusmenetelmiä, joita tarjoavat myös oppilaitosten ulkopuoliset toimijat. Esimerkiksi alueelliset YES-keskukset ovat mukana yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen kehittämisessä toimien muun muassa Nuori Yrittäjyys (NY) -toiminnan aluetoimistoina. NY-toiminta tarjoaa yrittäjyyskasvatusta tukevia ohjelmia nuorille. Ohjelmat on kehitetty yhteistyössä Opetushallituksen kanssa ja ne toteutetaan osana oppilaitosten opetusta. (Nuori Yrittäjyys 2015.)

Esedussa yrittäjyyskasvatuksen menetelminä on käytetty esimerkiksi NY Vuosi yrittäjänä -toimintaa sekä NY-24h -leirejä. NY-yritys on opiskeluaikana perustettu oikealla rahalla toimiva harjoitusyritys, joka myy oikeita tuotteita tai palveluita asiakkailleen. Esedun kaikkien koulutusalojen opiskelijoita kannustetaan osallistumaan NY Vuosi yrittäjänä -toimintaan. Paras aika omalla ammattialalla toimivan NY-yrityksen perustamiseen on viimeinen opiskeluvuosi, jolloin alakohtaista osaamista ja kokemusta on jo riittävästi karttunut. Yrityksen toiminta-aika on yksi lukuvuosi. NY-yrityksen perustava opiskelija voi näin kokeilla liikeideaansa käytännössä ja oppia kehittämään sekä arvioimaan sitä. Opiskelija saa käsityksen siitä, miten yritysmaailma toimii ja ohjelma myös avaa työelämässä tärkeiden taitojen merkitystä. Samalla tutuksi tulevat myös yrittäjyyden ja yritystoiminnan peruskäsitteet. NY-yrityksen noin vuoden mittainen elinkaari muodostuu yrityksen toimintojen suunnittelusta ja perustamisesta sekä noin neljän kuukauden mittaisesta liiketoiminnallisesta jaksosta, jonka jälkeen yritys hallitusti lopetetaan. Yrityksen toiminnan puolivälissä opiskelijat laativat osavuosikatsauksen ja lopussa vuosikertomuksen. NY 24h -leirit ovat vuorokauden mittaisia yrittäjyyskuureja, joiden aikana opiskelijat perustavat oman ideansa pohjalta kuvitteellisen yrityksen. Leirille osallistumisen tavoitteena on, että opiskelijoiden vuorovaikutus- ja neuvottelutaidot sekä ongelmanratkaisukyky kehittyvät – perinteisten yrittäjyysvalmiuksien lisäksi. (Opettajan opas yrittäjyyskasvatukseen 2012, 9.)

7 TUTKIMUSTEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Tutkimuksessani kerätään yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia, joten tutkimukseni on tapaustutkimus, case Esedu. Tutkimukseni muodostuu kahdesta eri tutkimuksesta, joista toisen toteuttamisessa on käytetty kvalitatiivista ja toisen kvantitatiivista tutkimusotetta. Kvalitatiivisen tutkimuksen tulokset perustuvat 8 henkilön haastatteluihin, joissa on pyritty kartoittamaan ja kokoamaan haastateltavien henkilöiden kokemuksia, näkemyksiä ja kehittämisajatuksia Esedun yrittäjyysvalmiuksien edistämiseen liittyvistä asioista. Tutkimuksen kvantitatiivisessa osiossa on selvitetty Esedusta valmistuneiden henkilöiden Etelä-Savoon perustamien yritysten määrän kehitystä vuosina 2012–2013 ja saadut tulokset on yhdistetty vuonna 2012 tekemäni vastaavan tutkimuksen tulosten kanssa ja näin on saatu perustettujen yritysten määrän kehitystä kuvaavat trendit 7 vuoden ajalta vuosilta 2007–2013.

Tässä luvussa kerrotaan aluksi tutkimuksen kvalitatiivisen osion eli haastattelujen toteutuksesta ja tuloksista alaluvuissa 6.1–6.3. Tutkimuksen kvantitatiivisen osion toteuttamista ja tuloksia esitellään alaluvuissa 6.4–6.5. Luku 7 muodostuu koko tutkimuksen johtopäätöksistä ja pohdinnasta.

7.1 Haastateltavien valinta

Kvalitatiivisen tutkimukseni kohdejoukko muodostuu Esedun kolmen koulutusalan koulutuspäälliköistä ja opettajista sekä nykyisistä ja entisistä opiskelijoista. Haastateltavien valinnasta keskustelin useamman kerran Esedun yrittäjyydestä vastaavan kehittämisspäällikön kanssa. Haastateltavien valinnan aikoihin kevättälvella 2014 Esedun opetustoiminta oli organisoitu kahteen opetuksen toimialaan, jotka toimivat rehtoreiden alaisuudessa. Toimialat olivat Hyvinvointi- ja palvelualat sekä Tekniikka- ja tuotantolat. Haastateltavien valinnassa pidettiin tärkeänä, että edustettuina oli toimijoita näiltä molemmilta toimialoilta.

Nämä opetuksen toimialat jakautuivat koulutusalakokonaisuuksiin, jotka toimivat koulutuspäälliköiden alaisuudessa. Aluksi suunnittelimme näiden kaikkien 9 koulutuspäälliköiden haastattelemista, mutta myöhemmissä keskusteluissa päädyimme kuitenkin siihen, että mahdollisimman erilaisten näkökulmien esille saamisen takia olisi tärkeää

haastatella myös opettajia ja opiskelijoita. Koulutuspäälliköitä ja opettajia haluttiin saada haastateltaviksi eri koulutusaloilta, jotta saataisiin mahdollisimman monenlaisia näkökulmia esille. Haastattelujen ja niistä kertyvän aineiston määrä haluttiin myös pitää järkevänä, joten tämän perusteella koulutuspäälliköiden haastattelujen määrä vähennettiin kolmeen, joiden lisäksi haastattelin kahta opettajaa ja kolmea opiskelijaa. Yhteensä haastatteluihin osallistui siis 8 henkilöä. Opiskelijoista kaksi oli toisen lukuvuoden opiskelijoita ja yksi oli valmistunut reilua vuotta aikaisemmin. Haastateltavista kaksi oli naisia kuusi miehiä. Haastateltavat edustivat Esedun luonnonvara-alaa, matkailu-, ravitsemis- ja talousalaa sekä tekniikan ja liikenteen alaa.

7.2 Haastattelujen toteutus

Toteutin tutkimuksessani yhteensä 6 haastattelua, joista viisi oli yksilökohtaisia ja yksi ryhmähaastattelu, johon osallistui opettaja ja kaksi opiskelijaa. Haastattelukysymyksiä haastateltavat eivät saaneet etukäteen, mutta haastateltavaksi kysymisen yhteydessä olin heille selvittänyt joko puhelimitse tai sähköpostitse sen, mitä tutkimukseni käsittelee ja mihin aihealueeseen liittyen haluaisin heitä haastatella.

Haastattelut toteutin puolistrukturoituina eli esitin kaikille haastateltaville kysymysrunгон kysymykset likipitäen samassa järjestyksessä. Käytin tutkimuksessani kahdenlaisia kysymysrunkoja, joista toinen oli suunnattu oppilaitoksen koulutuspäälliköille sekä opettajille ja toinen opiskelijoille. Koulutuspäälliköiden ja opettajien haastattelurunko muodostui viidestä kysymyksestä ja opiskelijoille olin valmistellut 11 kysymystä. Koska olin jo ennakkoon osannut epäillä tulevani saamaan heiltä niukkoja vastauksia. Haasteellisena tarkoitukseni oli kuitenkin saada mahdollisimman kattava kuva myös siitä, miten opiskelijat olivat NY Vuosi yrittäjänä -toiminnan kokeneet. Haastatteluissa opiskelijat osoittautuivat selvästi koulutuspäälliköitä ja opettajia lyhytsanaisemmiksi vastauksissaan, joten olin tyytyväinen siihen, että olin suunnitellut enemmän kysymyksiä heille jo valmiiksi. Opiskelijoiden haastattelut etenivät hyvin pitkälti ennalta heille suunnitellun kysymyssarjan mukaisesti.

Haastattelut toteutettiin touko-heinäkuussa 2014. Ensimmäinen haastattelu tehtiin 22.5.2014 ja viimeinen 30.7.2014. Yksi haastatteluista toteutettiin ryhmähaastatteluna siihen osallistuneiden opiskelijoiden toiveesta. Haastatteluihin varasin kultakin haasta-

teltavalta tai ryhmältä kahden tunnin ajan sähköpostilla tai puhelimitse 1-3 viikkoa ennen haastattelua. Samassa yhteydessä sovittiin myös haastateltavalle parhaiten sopiva haastattelupaikka, jollaiseksi muodostui haastateltavan oma toimipiste hänen työpaikallaan ja yhden haastateltavan opiskelijan kohdalla hänen oma kotipihansa ulkoterasi. Muut haastattelut tehtiin suljettujen ovien takana. Nauhoitin haastattelut matkapuhelimella, jonka toimivuuden varmistin vielä ennen jokaista haastattelua. Litteroin aineiston sanasta sanaan aina muutaman päivän sisällä haastattelusta.

7.3 Tulokset laadullisesta aineistosta

Laadullisen tutkimuksen tutkimustulokset esitän jaoteltuna aineiston analysointivaiheessa aineistosta esiin nousseisiin viiteen ryhmän, jotka ovat

- ✓ Yrittäjyyden edistämisen kulttuuri Esedussa
- ✓ Sisäinen, ulkoinen ja omaehtoinen yrittäjyys
- ✓ Opettaja yrittäjyyskasvattajana
- ✓ Yrittäjämäiset oppimisympäristöt ja oppimismenetelmät
- ✓ Kehittämisajatukset yrittäjyyden edistämiseksi

Laadullisen tutkimuksen tulokset esitellään seuraavissa alaluvuissa 6.3.1–6.3.5.

7.3.1 Yrittäjyyden edistämisen kulttuuri Esedussa

Tässä alaluvussa tuodaan esiin haastateltavien näkemyksiä yrittäjyyden edistämisen kulttuurista Esedussa. Kaksi haastatelluista koulutuspäälliköistä sekä yksi opettajista nosti heti haastattelun ensimmäisen kysymyksen yhteydessä esiin termit ”sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys”, vaikka termejä ei haastattelun alussa erikseen haastateltavien kanssa läpi käytykään. Kaikki haastatellut koulutuspäälliköt ja opettajat toivat haastattelun aikana esille, että heidän mielestään yrittäjyyteen on Esedussa viime vuosina panostettu aikaisempaa enemmän ja yrittäjyyttä on onnistuttu tuomaan osaksi oppilaitoksen arkea. Yrittäjyyden koettiin olleen esillä monin tavoin niin sanoissa kuin teoissakin. Kaksi koulutuspäälliköistä ja yksi opettajista kokivat, että myös viimeaikaisissa oppimisympäristöjen uudistamisessa oli opiskelijoiden yrittävyyden lisääntyminen heidän mielestään pidetty ”punaisena lankana”.

Yrittäjyyden edistäminen oli Esedussa ollut erityisen vahvasti esillä haastatteluja edeltäneiden kahden vuoden aikana. Esedussa toteutettiin vuosina 2008–2014 kaksi yrittäjyyden edistämiseen liittyvää kehittämishanketta, joista ensin Firma-hanke vuosina 2008–2011 ja sen jälkeen Firmaxi-hanke vuosina 2012–2014. Firmaxi-hankkeessa kehitettiin yrittäjyyteen liittyviä opetusmenetelmiä sekä alakohtaisia oppimisympäristöjä yhteistyössä koulutuspäälliköiden ja opettajien kanssa ja yrittäjyydestä tiedotettiin runsaasti ja monin tavoin, esimerkiksi palkitsevilla kuukausittain muutamia yrittäjyyden kehittämisessä kunnostautuneita henkilöitä. Yrittäjyyden ja siihen liittyvän termistön tutuksi tulemiseen on näillä hankkeilla ollut todennäköisesti vaikutusta. Yrittäjyyden teemalukuvuonna 2012–2013 yrittäjyyden edistämiseen liittyviä kehittämissponnistuksia lisättiin entisestään, joten viimeistään tuon lukuvuoden aikana yrittäjyyden edistämisen tärkeys on todennäköisesti onnistuttu tuomaan kaikkien Esedulaisten tietoisuuteen. Esedulle syksyllä 2013 myönnetyn Opetushallituksen laatupalkinnon teemana oli yrittäjyys.

7.3.2 Sisäinen, ulkoinen ja omaehtoinen yrittäjyys

Opiskelijan yrittäjyysvalmiuksista puhuttaessa haastatelluista kaksi koulutuspäällikköä ja yksi opettaja nostivat alkuun esille sisäisen yrittäjyyden kehittymisen tärkeyden ensiarvoisen tärkeänä asiana. Kaikkien heidän näkemys oli, että heti opintojen alusta alkaen on tutkinnosta riippumatta panostettava opiskelijan sisäisen yrittäjyyden edistämiseen. Tällä tarkoitettiin muun muassa opiskelijan oma-aloitteisuuden, huolellisen työskentelyotteen, työaikojen ja aikataulujen noudattamisen ja yleisen jämptiyden kehittymistä sekä motivoituneisuuden vahvistamista. Sisäistä yrittäjyyttä painottanut opettaja totesikin, että ”*kysymys ei ole mistään kummallisesta, eikä oikeastaan edes yrittäjyydestä, vaan tavasta toimia.*” Ei siis mitään erityistaitoja, vaan ennemminkin omatoimisuuden ja vastuun ottamisen oppimista – eli taitoja, joihin vaikuttavat niin opiskelijan kotikasvatus, harrastukset kuin peruskoulussa omaksutut asiatkin. Näiden haastateltujen mielestä voidaan ryhtyä panostamaan varsinaiseen liiketoimintaosaamiseen ja yrittäjänä toimimiseen liittyviin asioihin vasta sen jälkeen, kun sisäisen yrittäjyys on saatu riittävän vahvaksi.

Kaikki haastatellut koulutuspäälliköt ja opettajat kokivat, että opiskelijan sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden vahvistaminen kytkeytyy luontevasti opetukseen sellaisilla aloilla, joissa oppimisesta valtaosa muutenkin tapahtuu käytännön tilanteissa ja aidosti

yrittäjämäisissä oppimisympäristöissä perinteisen teoreettisen luokkahuoneopetuksen sijaan. Yksi opettajista totesi, että esimerkiksi hänen edustamallaan alalla opetus muodostuu saumattomasti niin sisäiseen kuin ulkoiseen yrittäjyyteen liittyvistä asioista; tuotteiden suunnittelemiseen ja tekemiseen vaaditaan sisäistä yrittäjyyttä, mutta samalla opetellaan myös ulkoista yrittäjyyttä esimerkiksi tuotteistamista ja kustannuslaskentaa pohtimalla. Haastateltava korosti, että asiat eivät ole toisistaan irrallisia, vaan kulkevat luontevasti ja helposti opetuksessa jatkuvasti mukana.

Yhden koulutuspäällikön ja yhden opettajan vastauksissa ulkoiseen yritystoimintaan liittyvien asioiden oppiminen nousi keskustelussa sisäistä yrittäjyyttä vahvemmin esille. Nämä molemmat haastateltavat edustivat sellaisia aloja, joista valmistuvista suuri osa on perinteisesti työllistänytkin itse itsensä ja yrittäjyys on kaikkien opiskelijoiden osalta huomioitu jo opetuksen suunnittelussa.

7.3.3 Opettaja yrittäjyyskasvattajana

Haastateltujen koulutuspäälliköiden ja opettajien mielestä opettajan oma asenne yrittäjyyttä kohtaan välittyy opiskelijoille. Heidän mielestään opiskelijoiden yrittäjyysvalmiuksien kehittämisessä keskiöön nousivat opettajan tausta, asenne, osaaminen ja oma kokemus yrittäjyydestä. Parhaimmillaan alan opettaja on *”jatkuvasti innostunut jakamaan ja viemään eteenpäin tätä yrittäjyyden ilosanomaa.”* Asiasta innostuneen opettajan uskottiin voivan edistää opiskelijan yrittäjyysmyönteisemmän asennemaailman syntymistä. Yksi haastatelluista opettajista muistutti, että vaihtelua opettajien välillä on kuitenkin vielä runsaasti ja opiskelijoiden yrittäjyyden edistäminen on vielä liian paljon siitä riippuvainen, kenet he saavat opettajakseen. Hänen mielestään tulisikin paremmin vielä varmistaa se, että sama saadaan tarjottua kaikille opiskelijoille.

Yksi koulutuspäälliköistä piti tärkeänä opettajan kykyä tarjota opiskelijoille uudenlaisia näkökulmia ja lähestymistapoja yrittäjyyteen. Erityisesti aikuisopiskelijoiden kohdalla yrittäjyyttä tulisi hänen mielestään pohtia pitkälti myös henkisen hyvinvoinnin näkökulmasta, esimerkiksi opiskelijan omien voimavarojen ja mahdollisuuksien omaehtoisesta arvioinnista kautta. Haastateltava totesi, että joissakin tapauksissa aikuisopiskelijalla saattaa jo opiskelun aloittaessaan olla konkreettinen yritysidea ja koulutuksesta haetaan vain valmiuksia yritystoiminnan käynnistämiseen. Koulutuspäällikkö piti yrittäjämäisten mahdollisuuksien havaitsemisen ja tunnistamisen tukemista tärkeänä todeten, että

”joskus opiskelijalla voi myös muhia vaikkapa jonkinlainen tuote- tai palveluaihio tai idea, jonka taitava opettaja tai ohjaaja voi tunnistaa ja auttaa opiskelijaa sen eteenpäin viemisessä.”

Yhtenä tämän päivän yrittäjän tärkeimmistä asioista kaksi haastatelluista koulutuspäälliköistä piti yrittäjän taitoa ja kykyä verkostoitua, missä myös opettajan verkostot ja kyky verkostoitua korostuvat. Etelä-Savon alueen yritysraakenteen todettiin muodostuvan pitkälti pienyrittäjistä, joiden toiminnan ja kehittymisen kannalta verkostoituminen nähtiin elinehtona. He painottivat, ettei pelkkä ammattitaito tänä päivänä riitä, vaan vahvat verkostot ovat elintärkeitä yrittäjälle. Aina ei välttämättä tarvitsekaan itse tehdä kaikkea, vaan palvelujen tuottaminen tulisi nähdä useamman pienen yrityksen tiiviinä yhteistyönä, *”kimppayrittäjyytenä”*. Opiskelijat olisi saatava ymmärtämään verkostoitumisen ja yhdessä tekemisen hyöty ja edut.

7.3.4 Yrittäjämäiset oppimisympäristöt ja oppimismenetelmät

Haastateltavien edustamilla koulutusaloilla yrittäjyys kytkeytyy opetukseen kullekin alalle ominaisella tavalla. Opiskelu tapahtuu alan oppimisympäristöissä. Alojen erilaisuudesta ja niiden ominaispiirteistä johtuen vaihtelua on runsaasti. Kunkin alan oppimisympäristöillä, opetusmenetelmillä ja toimintatavoilla on vaikutuksensa yrittäjyyttä ja yrittelijäisyyttä korostavan toimintatavan kehittymiseen. Esimerkiksi parturi-kampaajaopiskelijoiden opiskelu tapahtuu parturi-kampaamossa, metsäkoneenkuljettajat harjoittelevat opetusmetsässä metsäkoneen avulla, kokki- ja tarjoilijaopiskelijat oppivat oppilaitoksen ravintolassa ja niin edelleen.

Myös uudenlaisten opetusmenetelmien kokeilemiseen ja käyttöön ottamiseen on rohkaistu voimakkaasti. Yksi haastatelluista koulutuspäälliköistä kertoi, että tämän seurauksena on esimerkiksi kokeiluna järjestetty koulutusta, jossa valtaosa oppimisesta tapahtuu aidossa ympäristössä työpaikalla mobiiliteknologiaa hyödyntäen. Hänen mielestään on todella tärkeää muistaa, että *”amatilliseen koulutukseen tulevat opiskelijat haluavat nimenomaan oppia tekemällä, eivät perinteisellä tavalla luokassa kirjoista opiskellen.”* Myös oppilaitoksessa tapahtuvaa opetusta on uudistettu järjestämällä sitä perinteisen lukujärjestysopetuksen sijaan pajatyypisesti, jolloin opiskelijoilla on entistä parempi mahdollisuus edetä opinnoissaan omaan tahtiinsa. Tavoitteena on siis

opiskelijan yksilöllisen oppimispolun lisäksi edistää opiskelijan sisäisen yrittäjyyden kehittymistä.

Esedun useilla koulutusaloilla aloitettiin muutama vuosi sitten NY Vuosi yrittäjänä -toiminta, jossa opiskelijat harjoittelevat yrittäjänä toimimista perustamalla yhden opiskeluvuoden oikealla rahalla toimivan NY-yrityksen. Haastatelluista koulutuspäälliköistä ja opettajista valtaosa piti NY-toimintaa parhaana tapana oppia ja opettaa liiketoimintayrittäjyyttä. Haastateltavat kokivat, että NY-yrityksessä nuoret oppivat runsaasti niin sisäiseen kuin ulkoiseenkin yrittäjyyteen liittyviä asioita. Opiskelijat saavat mahdollisuuden turvallisesti harjoitella yritystoiminnan koko kaaren yrityksen perustamisesta toiminnan lopettamiseen.

Myös haastatellut opiskelijat, jotka kaikki olivat toimineet opiskeluaikanaan NY-yrittäjinä, pitivät toimintaa todella hyvänä. Yksi opiskelijoista totesikin, että *”tää on tosi hyvä startti ja kynnys perustaa oma yritys varmasti laskee sen jälkeen. Ainakin omalla kohdalla tää on lisännyt entisestään mielenkiintoa yrittämistä kohtaan.”* Haastatelluista kolmesta opiskelijasta kaksi kertoi aikovansa ryhtyä yrittäjäksi jossain vaiheessa elämäänsä. NY-yrityksen perustamismahdollisuudesta oli toisessa tapauksessa kertonut oma opettaja ja toisessa tapauksessa yrittäjyyden edistämisestä vastaava projektipäällikkö. Toisessa näistä tapauksista koko ryhmä perusti NY-yrityksen, kun toisessa taas vain muutama henkilö ryhmästä. Yrityksen perustamiseen liittyvien asiakirjojen tekeminen oli molemmissa tapauksissa koettu haastavaksi ja niihin oli tarvittu ohjausta.

Kaikki opiskelijat eivät siis NY-yritystä perusta, eikä haastateltujen koulutuspäälliköiden ja opettajien mielestä opettajilla olisi nykyresursseilla mahdollisuutta suurta määrää ohjatakaan. Yhdellä koulutusosalalla oli kokeiltu mallia, jossa kaikki toisen vuoden opiskelijat perustivat pienissä ryhmissä NY-yrityksen, mutta ohjaamisen kannalta se oli todettu liian haasteelliseksi toimintatavaksi. Yksi opettajista mainitsi, että *”pakottamaan en opiskelijoita NY-yritystoimintaan ryhdy, ne aloittavat, jotka ovat kiinnostuneita. Henkilökohtaisesti näen tämän hienona mahdollisuutena opiskella yrittäjyyttä.”* Vaikka kaikki opiskelijat eivät NY-yritystoimintaan mukaan lähdekään, pitivät haastatellut sitä kuitenkin hyvänä yrittäjyysvalmiuksien kehittäjänä. Haastatellut pitivät oikeana lähtökohtana sitä, että yrittäjyysopintojen sisältö integroituu nimenomaan oman alan toimintaan, ei yrittäjänä toimimiseen yleensä.

Kaikkien kolmen haastatellun opiskelijan mielestä mahdollisuus palkan ansaitsemiseen NY-yritystä pyörittämällä oli yksi perustamisen syistä, mutta ei kuitenkaan se tärkein syy. Tärkeämmäksi opiskelijat kokivat mahdollisuuden ”*oppia yrityksen pyörittämistä*” sekä käyttää vapaa-aikaansa hyödyllisesti. Opiskelijat halusivat siis nähdä, mikälaista se yrittäjäyys käytännössä on. Mielestäni haastatelluista opiskelijoista välittyi tietynlainen tärkeyden tunne ja tulkitsinkin yrittäjäksi ryhtymisen tuoneen tullessaan uudenlaista, aikuisempaa olotilaa. ”*Pidettiin ihan viralliset kokoukset ja pöytäkirjat niistä ja sit päätettiin pistää homma vaan aluilleen, eikä odotettu et joku muu tekis sen meidän puolesta. Haluttiin tietää, miten vaikeeta se yrittäminen oikeen olisi ja kyllä tää sen näytti, et onnistuu, jos vaan yrittää.*” Tässä samaisessa NY-yrityksessä yrittäjien tehtävät oli jaettu niin, että toisella yrittäjistä oli laskentavastuu ja toinen puolestaan keskittyi asiakkaiden ja työkeikkojen hankintaan. Toisessa tapauksessa NY-yritykselle välitettiin oppilaitokseen tulleita työtilauksia asiakkailta, joiden tekemisestä opiskelijat sitten huolehtivat. Tällainen toiminta ei tietysti anna opiskelijalle oikeaa kuvaa yrittäjän haasteista.

Opettajien mielestä NY-toiminta on luonteva tapa opettaa yrittäjäyttä, mutta opetusmenetelmänä se koettiin myös vaativaksi ja opettajaa vahvasti sitovaksi. Opettaja toimii yrityksessä vastuuhenkilönä ja tehtävän vaatimukset voivat olla yllättäviäkin; joissakin tapauksissa opettaja on muun muassa hoitanut yrityksen pankkiasiat tai toiminut autonkuljettajan roolissa, NY-yrittäjien alaikäisyydestä johtuen. Asiaan todella sitoutuneet opettajat ovat siis toiminnan kannalta välttämättömiä. Yksi haastateltavista totesikin, että ”*itse yrittäjätaustaisena ajattelen tämän niin, että olen alan NY-yrittäjien käytettävissä 24/7, ettei toiminta ainakaan pankkiasioiden hoitamiseen tai muihin vastaaviin käytännön asioihin tyssää.*”

Haastatellut opiskelijat kertoivat opettajien myös avustaneen työkeikkojen hankkimisessa, mikäli NY-yrittäjillä itsellään oli ollut vaikeuksia niitä saada. Haastellut opiskelijat kokivat saaneensa opettajilta riittävästi tukea yritystoiminnan pyörittämiseen. Yksi opiskelija totesi, että ”*henkistä tsemppausta oli ja opettajat myös soitteli työmaalle, et miten menee eli mielenkiintoa niilläkin tuntui riittävän.*”

7.3.5 Kehittämisaatuksia yrittäjyyden edistämiseksi

Kaksi haastatelluista koulutuspäälliköistä toivoi lisää säännöllisesti järjestettäviä yrittäjyyden teemapäiviä tai tilaisuuksia, esimerkiksi muutaman päivän tai viikon kestäviä ”yrittäjyyskuureja, -pyrähdyksiä tai leirejä”. Tilaisuuksiin koulutuspäälliköt halusivat mukaan yrittäjäksi ryhtyneitä henkilöitä – esimerkiksi Esedusta valmistuneita yrittäjäksi ryhtyneitä, sellaisia ”tavallisia tallaajia”, jotka voisivat kertoa omasta taipaleestaan yrittäjäksi. Näiden koulutuspäälliköiden mielestä tällaiset tilaisuudet toimisivat samalla yritysten verkostoitumisfoorumina ja myös oppilaitos saisi näin arvokkaita uusia yrityskontakteja. Tilaisuuksien tulisi olla luonteeltaan sen tyyppisiä, joissa opiskelijat saataisiin heittäytymään mukaan ideoimaan uusia palveluita, tuotteita, liikeideoita tai yritystoimintaa yleensä. Tarjottaisiin ”rentoa ja rohkaisevaa lähestymiskulmaa yrittäjyyteen, hyvien tyyppien vetämänä”.

NY-yritysten toimintaan liittyvistä haasteista kysyttäessä yhden koulutuspäällikön ja yhden opettajan vastauksissa NY-yritysten suurimpina haasteina nousivat esiin niiden palveluiden markkinointiin ja asiakkaiden hankkimiseen. Haastatteluissa ilmeni, että Esedun myymälän uusimisen oli odotettu mahdollistavan myymälän toimimisen NY-yritysten keskitettynä myynti- ja markkinointipisteenä, mutta näin ei koettu kuitenkaan tapahtuneen. Myymälää pidettiin oikeana paikkana toimia NY-yritysten tarjoamien palveluiden alueen yleiseen tietoisuuteen levittämisessä. Vastajat painottivat, että opiskelijat tekevät NY-toimintaa vapaa-ajallaan ja tällainen oppilaitoksen tarjoama tuki voisi lisätä opiskelijoidenkin innostusta. Myös NY-yritysten yhteistyötä tulisi kehittää, jotta yritykset voisivat suunnitella esimerkiksi yhteisesti tarjoamia palvelupaketteja tai muita vastaavia. Alojen välisiä epäselvyyksiä on myös esiintynyt siinä, kertyykö opiskelijalle opintosuorituksia NY-yrittäjänä toimimisesta. Myös oppilaitoksen tilojen, työkalujen ja muiden välineiden vuokraamiseen NY-yrityksille koettiin tarpeelliseksi saada selkeä, yhtenevä hinnoittelujärjestelmä. Koko oppilaitosta koskevien yhteneväisten käytäntöjen luominen olisi haastateltavien mielestä toivottavaa.

Yrittäjyyden kehittämisen kannalta kaikki haastateltavat pitivät tärkeänä asiana opettajan asennetta yrittäjyyttä kohtaan. Yrittäjyyden esillä olemisen ja siihen liittyvien toimien toteutumisen koettiin pitkälti riippuvan opettajan omasta innostuneisuudesta ja taustasta ja yksi haastateltu totesikin, että ”yrittäjätaustaiselle opettajalle on luontevaa linkittää yrittäjyys mukaan opetukseen.” Myös aikuisopiskelijoiden kohdalla

opettajan yrittäjätausta nousi esiin tärkeänä asiana. Aikuisopettajan roolina opiskelijan yrittäjyyden vahvistamisessa nähtiin esimerkiksi toimiminen opiskelijan mentorina tai kokemusasiantuntijana. Yksi haastatelluista totesi aikuisopiskelijoiden mahdollisten yrittäjyysajatusten jäävän helposti tulematta esiin toden, että ”*opettajalla tulisi olla pelisilmää tunnistaa niitä tilanteita, joissa yrittäjyyden siemeniä itää ja myös riittävästi intoa tarttua niihin heti.*” Hyvänä tilanteena opiskelijan yrittäjyyspohdintojen esiin nostamiseen pidettiin esimerkiksi opiskelijan ja opettajan välisiä ohjauskeskusteluja, joita aikuisopiskelijoilla on opiskelun aikana useampia.

7.4 Määrällisen tutkimuksen toteutus

Tämän opinnäytetyön kvantitatiivisessa tutkimuksessa paneuduin Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten lukumääriin. Tutkimuksen avulla selvitetään, kuinka monet Etelä-Savoon yrityksen vuosina 2012–2013 perustaneet henkilöt ovat opiskelleet Esedussa tai sen edeltäjäoppilaitoksissa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Saadut tulokset yhdistetään samasta aiheesta vuonna 2012 tekemäni tutkimuksen tulosten kanssa, jolloin saadaan selville koulutusala- ja tutkintokohtaiset yritysten lukumäärien kehitystä kuvaavat trendit seitsemän vuoden ajalta, vuosilta 2007–2013.

Tutkimukseni tietolähteinä on käytetty Suomen Asiakastieto Oy:ltä hankittuja yhteenvetoja Etelä-Savoon perustetuista yrityksistä. Huomionarvoista on, että nämä yritystilastot sisältävät tiedot vain uusista perustetuista yrityksistä eikä esimerkiksi tietoja yrityskauppojen myötä aloitetusta yritystoiminnasta. Koko aineisto tutkittiin, joten tutkimukseni on kokonaistutkimus.

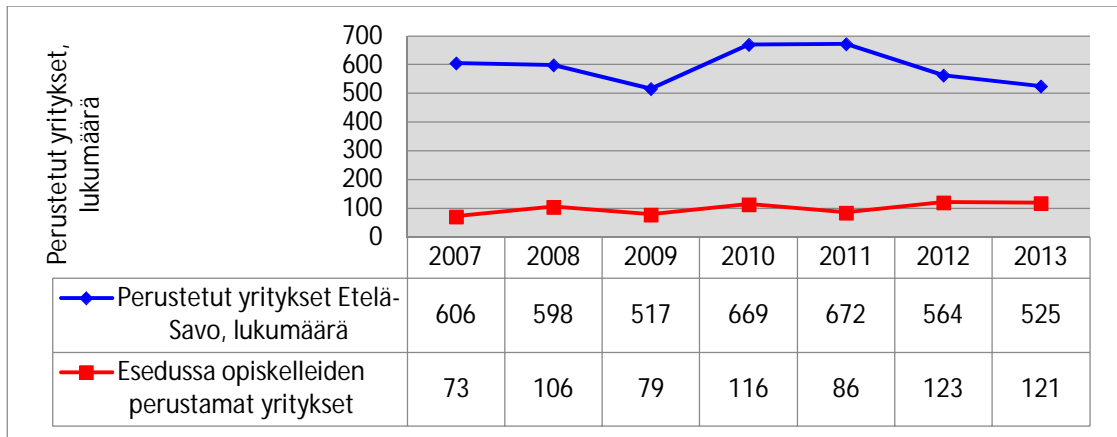
Tutkimusaineisto muodostui Etelä-Savoon vuosina 2012–2013 perustetun 1089 yrityksen tiedoista. Tiedot olivat yrityksen perustamisvuosittaisina Excel-pohjaisina tiedostoina, joihin lisäsin seuraavat sarakkeet opiskelijarekistereistä keräämäni tietojen tallennusta ja jatkokäsittelyä varten: suoritetun tutkinnon tai koulutuksen nimi, tutkintoniemi, koulutusala, valmistumispäivämäärä, henkilön sukupuoli ja tieto ops/nt -perusteisuudesta. Järjestin henkilöiden tiedot sukunimen mukaan aakkosjärjestykseen ja tutkimuksen toteutin tarkastamalla löytyvätkö yrityksen perustajan henkilötiedot Esedun opiskelijarekistereistä. Kun henkilön tiedot löytyivät Esedun opiskelijarekisteristä, tallensin edellä mainitut tiedot näille yrityslistoille.

Tutkimustuloksissa huomioitiin vain sellainen koulutus, jonka henkilö on suorittanut enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Varmuuden vuoksi tallensin listoille kaiken henkilön Esedussa suorittaman koulutuksen valmistumisvuodesta riippumatta. Tietojen keräämisen jälkeen tiivistin yrityslistoja poistamalla kaikki tietorivit henkilöistä, jotka eivät olleet opiskelleet Esedussa tai joiden Esedussa suorittama koulutus oli yli viisi vuotta ennen yrityksen perustamista suoritettua. Tuloksissa on huomioitu ja eritelty kaikki suoritettu koulutus eli ammatillisen perustutkintoon, ammattitutkintoon tai erikoisammattitutkintoon johtava koulutus sekä muu lisä- tai täydennyskoulutus. Pieksämäen toimipisteessä toteutettuun lisä- tai täydennyskoulutukseen osallistuneiden henkilöiden tietoja ei ole opiskelijarekisteriin tallennettu, joten heitä ei ole tutkimustuloksissa voitu huomioida.

Tutkimuksessa selvitin yli tuhannen yrityksen perustajan mahdollisen koulutustaustan Esedussa, joten tutkimus oli työläs toteuttaa. Tutkimuksen haastetta lisäsi vielä se, että Esedussa ja sen edeltäjäoppilaitoksissa on ollut käytössä useita opiskelijarekisterejä. Mikkelin ja Juvan yksiköiden nuorten koulutuksessa oli vuoden 2006 loppuun asti käytössä opiskelijahallintajärjestelmä Asio, josta siirryttiin Primus-järjestelmään vuoden 2007 alusta alkaen. Mikkelin ja Juvan toimipisteiden aikuiskoulutuksessa on käytössä ollut Studenta-järjestelmä, josta siirryttiin Primus-järjestelmään vuonna 2013. Pieksämäen toimipisteessä on sekä nuorten että aikuisten koulutuksessa ollut Primus-järjestelmä käytössä jo 1990-luvulta alkaen. Tutkimuksen kannalta tämä on käytännössä tarkoittanut sitä, että jokaisen henkilön tiedot on jouduttu tarkastamaan näistä kaikista järjestelmistä.

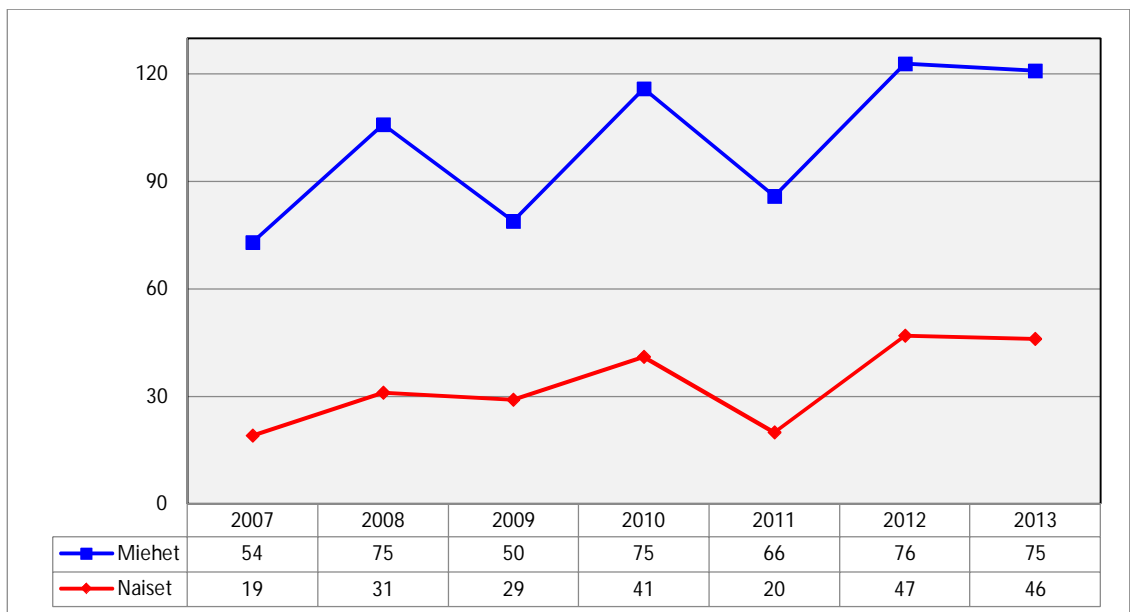
7.5 Tulokset määrällisestä aineistosta

Tutkimustuloksissa on esitetty sekä kehitystä kuvaava trendi että perustettujen yritysten vuosittaiset määrät. Kuvassa 18 on esitetty Etelä-Savoon vuosina 2007–2013 perustettujen yritysten lukumäärän sekä Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten lukumäärän kehitys. Kuvasta voidaan havaita, että tarkastelujakson kahtena viimeisenä vuotena, vuosina 2012–2013 Etelä-Savoon perustettujen yritysten määrä väheni, mutta Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten osuus suhteessa kaikkiin perustettuihin yrityksiin kasvoi.

KUVA 18. Kaikki perustetut yritykset / Esedussa opiskelleiden perustamat

Koko tarkastelujakson aikana Esedussa opiskelleista yrityksen perustajista 67 % oli miehiä ja 33 % naisia. Kuvasta 19 voidaan havaita, että tarkastelujakson kahtena viimeisenä vuotena naisten perustamien yritysten määrä nousi suhteessa miesten perustamisen yritysten määrään siten, että näinä molempina vuosina Esedussa opiskelleiden perustamista yrityksistä 38 % oli naisten perustamia.

KUVA 19. Yrityksen perustaneiden sukupuoli

Taulukossa 4 on esitetty yhteenveto tutkimustuloksista, joista voidaan havaita, että yrityksen Etelä-Savoon vuosina 2007–2013 perustaneista henkilöistä yhteensä 704 henkilöä eli 17 % oli opiskellut Esedussa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Yhteenvedosta voidaan todeta, että kahden viimeisen tarkasteluvuoden 2012–2013 aikana Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten määrän osuus oli 22 % kaikista perustetuista yrityksistä.

TAULUKKO 4. Yhteenveto tutkimustuloksista

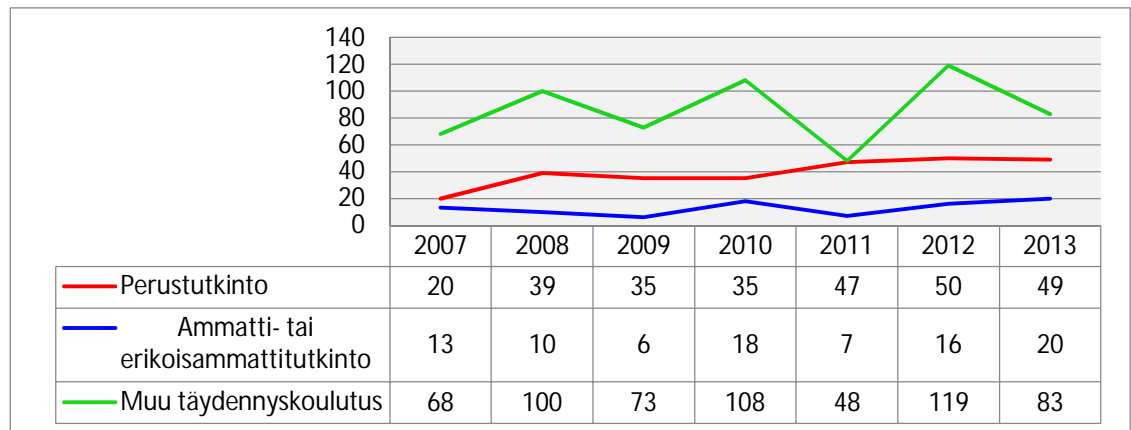
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Yht.
Perustetut yritykset Etelä-Savo, lukumäärä	606	598	517	669	672	564	525	4151
Esedussa opiskelleiden perustamat yritykset	73	106	79	116	86	123	121	704
Esedussa opiskelleiden perustamat yritykset, kaikista perustetuista %	12 %	18 %	15 %	17 %	13 %	22 %	23 %	17 %
Esedussa opiskelleiden, yrityksen 2007–2013 perustaneiden opiskelutausta								
- perustutkinnon (pt) suorittaneet	20	39	35	35	47	50	49	275
- ammatti- (at)/erikoisammattitutkinnon (eat) suorittaneet	13	10	6	18	7	16	20	90
- Pt:n, at:n, eat:n suorittaneiden osuus kaikista yrityksen perustaneista %	45 %	46 %	52 %	46 %	63 %	54 %	57 %	52 %
- Suoritetut lisä- ja täydennyskoulutukset, lkm	68	100	73	108	48	119	83	599

Kuvassa 20 on Esedussa opiskelleet yrityksen perustajat jaoteltu suoritettujen koulutus-tyypin mukaisesti. Esedussa opiskelleista yrityksen tarkastelujakson aikana perustaneista henkilöistä hieman yli puolet, 52 %, oli suorittanut tutkintoon johtavaa koulutusta ja 48 % oli osallistunut yhteen tai useampaan lisä- tai täydennyskoulutukseen. Tutkinnon suorittaneista henkilöistä 22 % oli tutkintokoulutuksen lisäksi osallistunut lisä- tai täydennyskoulutukseen, mistä johtuen lisä- ja täydennyskoulutuksiin osallistuneet on esitetty suoritettujen koulutusten, ei niitä suorittaneiden opiskelijoiden, lukumäärinä.

Tuloksista voidaan havaita, että perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä oli noususuuntainen lähes koko tarkastelujakson ajan muutamaa hienoista poikkeusta lukuun ottamatta. Yrityksen perustaneista 365 henkilöä oli opiskellut tutkintoon johtavaa koulutusta Esedussa. Heistä 75 % eli 275 henkilöä oli suorittanut ammatillisen

perustutkinnon ja 25 % eli 90 henkilöä ammatti- tai erikoisammattitutkinnon. Lisä- tai täydennyskoulutuksia yrityksissä perustaneet suorittivat yhteensä 599 kappaletta.

Yrityksen perustaneista tutkinnon suorittajista 51 % eli 186 henkilöä oli opiskellut opetussuunnitelmaperusteisessa nuorten koulutuksessa ja 49 % eli 179 henkilöä näyttötutkintoperusteisessa aikuisten koulutuksessa.

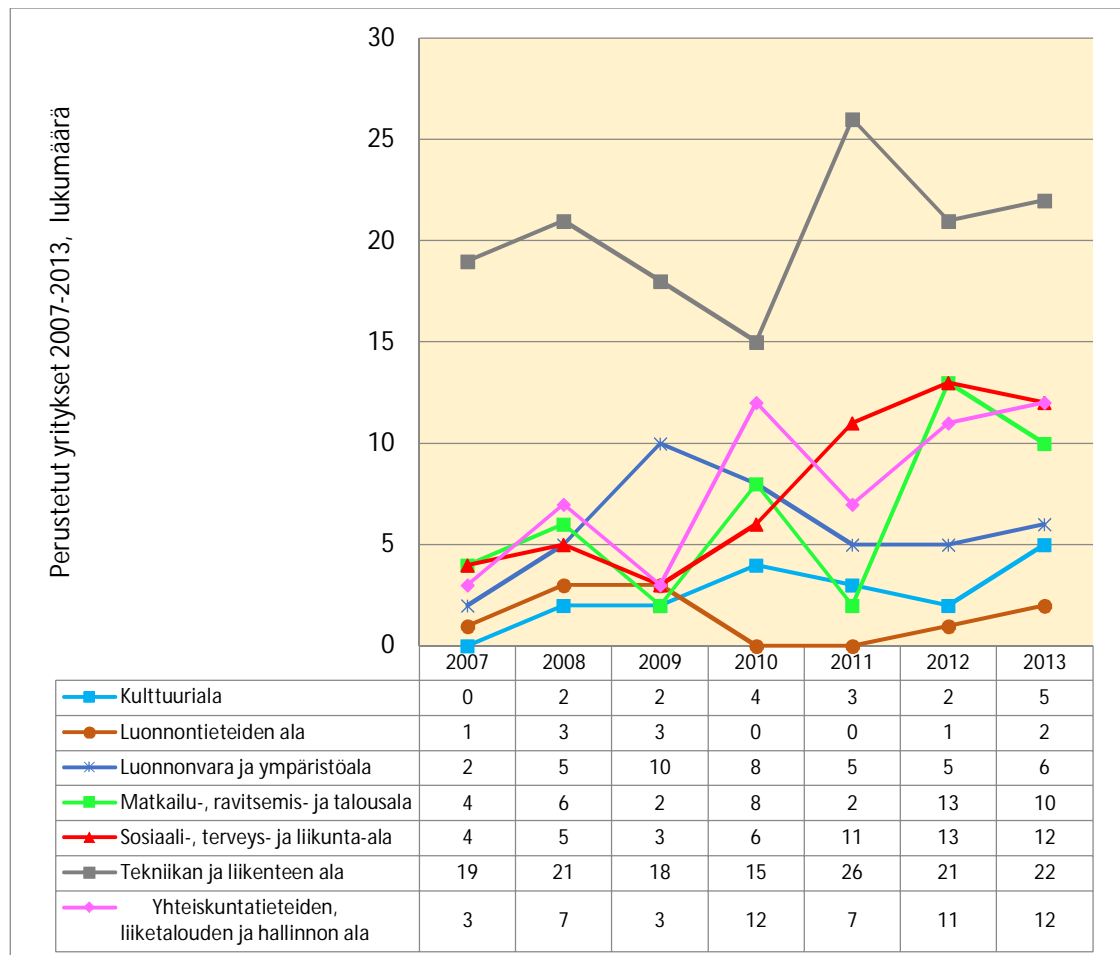

KUVA 20. Yrityksen perustaneet suoritetun koulutustyyppin mukaan jaoteltuna

Seuraavassa kuvassa 21 on jaoteltu koulutusaloittain Esedussa perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys vuosina 2007–2013. Kuvan perusteella voidaan tarkastella kunkin koulutusalan omaa kehitystä, ei vertailla niitä keskenään. Eri koulutusalat pitävät sisällään erisuuruisen määrän tutkintoja, esimerkiksi Tekniikan ja liikenteen alan tulokset muodostuvat 24 perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määristä, kun taas esimerkiksi Luonnontieteiden alan tulokset muodostuvat yhden perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrästä.

Kuvasta voidaan havaita, että tarkastelujakson viimeisenä vuotena 2013 kehityksen suunta oli noususuuntaista kaikkien muiden alojen, paitsi sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan koulutusta suorittaneiden osalta, joiden perustamien yritysten määrä hieman edellisvuodesta väheni. Merkittävästä muutoksesta edellisvuoteen verrattuna ei kuitenkaan ollut kysymys. Kaiken kaikkiaan koko tutki-

musjaksoa tarkasteltaessa voidaan havaita, että sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan koulutusta suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys oli pääsääntöisesti noususuuntaista tätä viimeisen vuoden hienoista vähenemistä lukuun ottamatta.

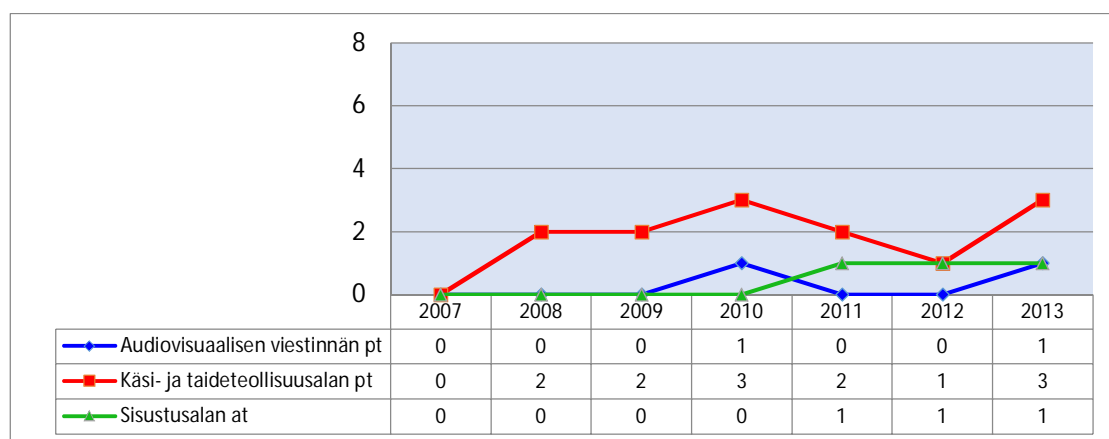
KUVA 21. Perustetut yritykset koulutusaloittain

Seuraavissa kuvissa 22–34 on esitetty koulutusaloittain ja tutkinnoittain jaoteltuna Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten lukumäärän kehitys vuosina 2007–2013.

Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa opetussuunnitelma- (ops) tai näyttötutkintoperusteisena (nt). Nuorten koulutuksen opiskelijat suorittavat tutkinnon aina ops-perusteisena ja valtaosa aikuisopiskelijoista näyttötutkintoperusteisena. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat kaikki näyttötutkintoperusteista eli siis aikuiskoulutusta samoin kuin lisä- ja täydennyskoulutus sekä eri ammattialojen edellyttämät pätevyyskoulutukset ja osaamistestit. Tuloksissa on perustutkinnon suorittaneiden osalta

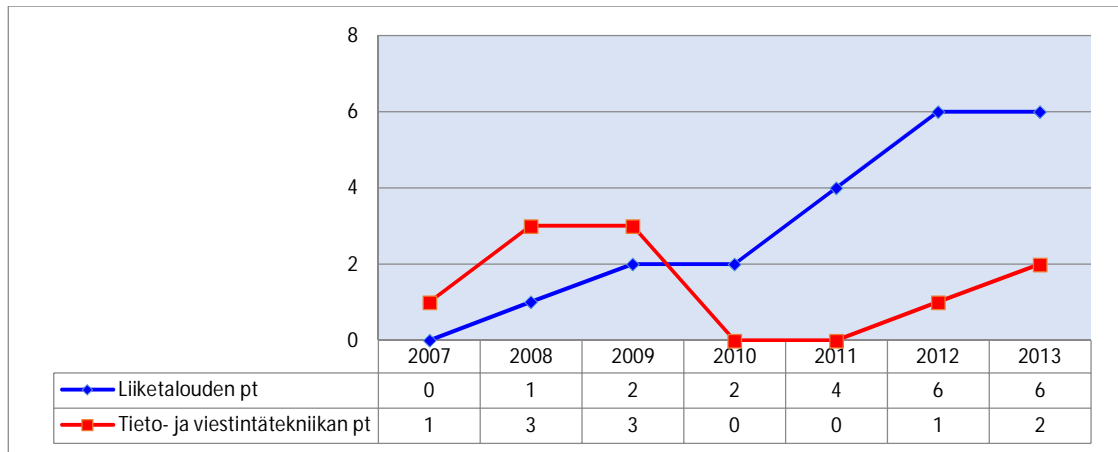
kerrottu, kuinka moni yrityksen perustaneista oli suorittanut tutkinnon opetussuunnitelma- tai näyttötutkintoperusteisena. Joidenkin tutkintojen tutkintonimikkeet ovat tarkastelujakson aikana vaihtuneet, mutta tuloksissa käytetään tutkinnon tekemisen aikaan käytössä olevaa tutkintonimikettä.

Kuvassa 22 on esitetty kulttuurialan tutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Koko tarkastelujakson aikana vuosina 2007–2013 yrityksen perustaneista 18 henkilöä oli suorittanut kulttuurialan koulutusta. Tutkinnon suorittaneista eniten yrityksiä perustivat käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon suorittaneet, yhteensä 13 henkilöä. Näistä 10 henkilöä oli suorittanut ops-perusteisen ja 3 henkilöä nt-perusteisen koulutuksen. Ainoastaan ops-perusteisena järjestettävän audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon suorittaneista 2 henkilöä perusti tarkastelujakson aikana yrityksen.

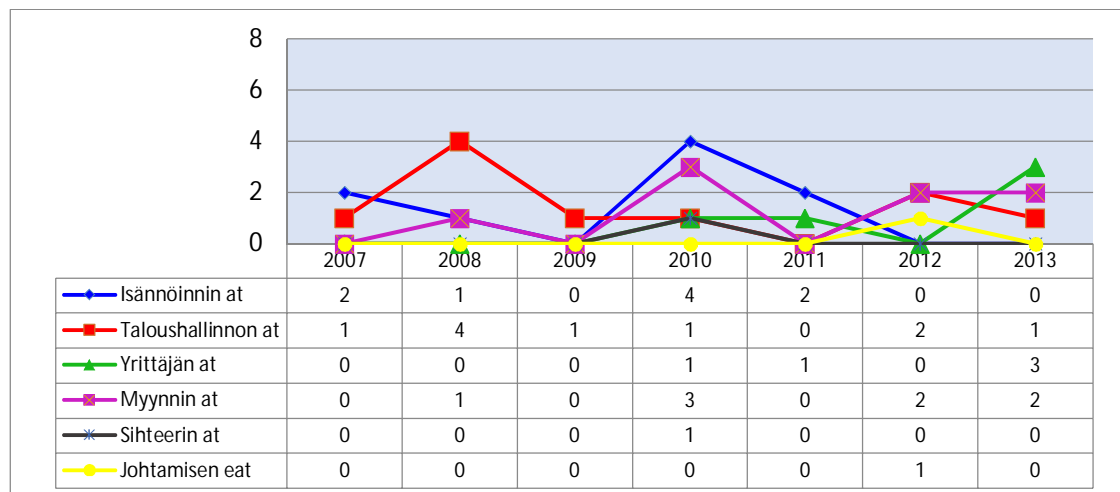
KUVA 22. Audiovisuaalisen viestinnän sekä Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon ja Sisustusalan ammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys

Luonnontieteiden sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon aloihin sisältyy kumpaankin vain yksi perustutkinto, joten näiden molempien tulokset on esitetty kuvassa 23. Koko tarkastelujakson aikana vuosina 2007–2013 yrityksen perustaneista yhteensä 65 henkilöä oli suorittanut näiden alojen koulutusta. Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alaan sisältyvän liiketalouden perustutkinnon suorittaneista yrityksen perustajista 14 henkilöä oli suorittanut ops-perusteisen ja 7 henkilöä nt-perusteisen tutkinnon. Luonnontieteiden alaan kuuluvan tieto- ja viestintätekniikan perustutkinnon suorittaneista kaikki 10 yrityksen perustanutta henkilöä olivat suorittaneet tutkinnon ops-perusteisena.

KUVA 23. Liiketalouden sekä tieto- ja viestintätekniiikan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

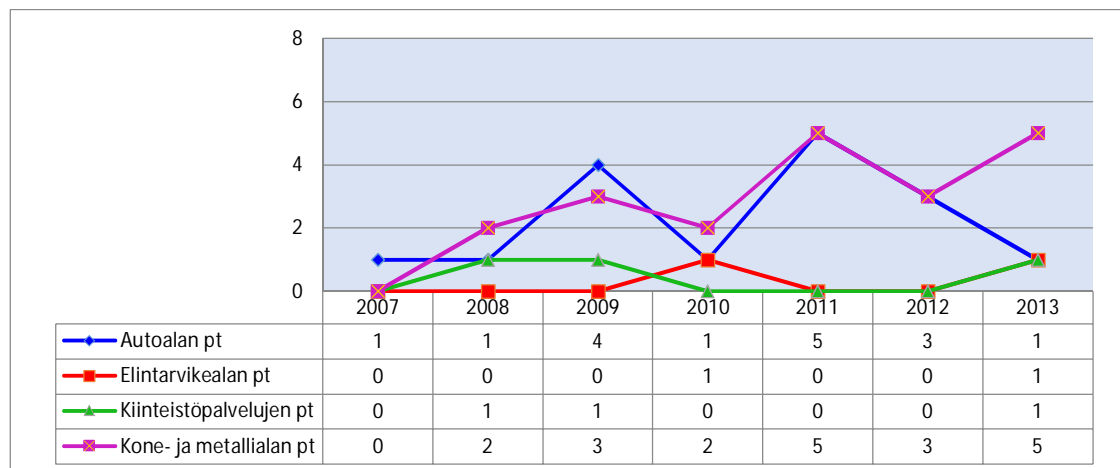
Kuvassa 24 on esitetty yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan ammatti- tai erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Koko tarkastelujakson aikana yrityksiä perusti yhteensä 34 näitä tutkintoja opiskellutta henkilöä. Eniten yrityksiä perustivat isännöinnin ammattitutkinnon suorittaneet, joita yrityksen perustaneista oli 9 henkilöä. Myös taloushallinnon ammattitutkinnon suorittaneet olivat aktiivisia perustaen yhteensä 10 yritystä. Yrittäjän ammattitutkintoon kouluttaminen Esedussa aloitettiin vuonna 2009, joka selittää sen, että tutkinnon suorittaneet perustivat yrityksiä vasta vuodesta 2010 alkaen.

KUVA 24. Isännöinnin, taloushallinnon, yrittäjän, myynnin, sihteerin ammattitutkinnon sekä johtamisen erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

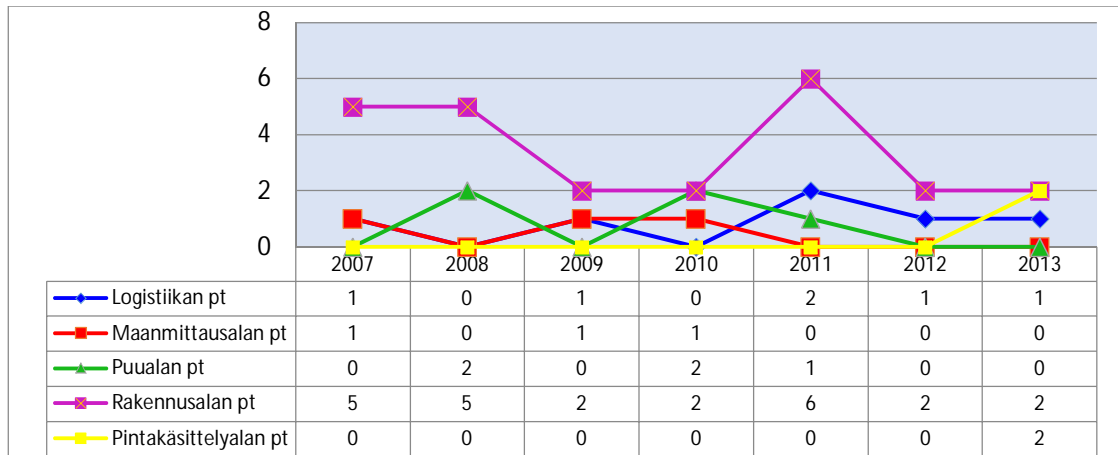
Tekniikan ja liikenteen alaan sisältyy 12 perustutkintoa, joita suorittaneiden perustamien yritysten määrä esitetään seuraavissa kuvissa 25–27. Koko tarkastelujakson aikana vuosina 2007–2013 yrityksen perustaneista suurin osa, 142 henkilöä, oli suorittanut Tekniikan ja liikenteen aloihin sisältyvää koulutusta. Kuvassa 25 on esitetty tähän alaan sisältyvien autoalan, elintarvikealan, kiinteistöpalvelujen sekä kone- ja metallialan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys.

Autoalan perustutkinnon suorittaneista yrityksen perustajista 14 henkilöä oli suorittanut tutkinnon ops-perusteisena ja 2 nt-perusteisena. Elintarvikealan perustutkinnon suorittaneet 2 yrityksen perustanutta henkilöä olivat molemmat suorittaneet tutkinnon nt-perusteisena. Kiinteistöpalvelujen perustutkinnon nt-perusteisesti suorittaneista 3 henkilöä perusti yrityksen. Kone- ja metallialan perustutkinnon suorittaneista 9 henkilöä oli suorittanut tutkinnon ops-perusteisena ja 11 nt-perusteisena.

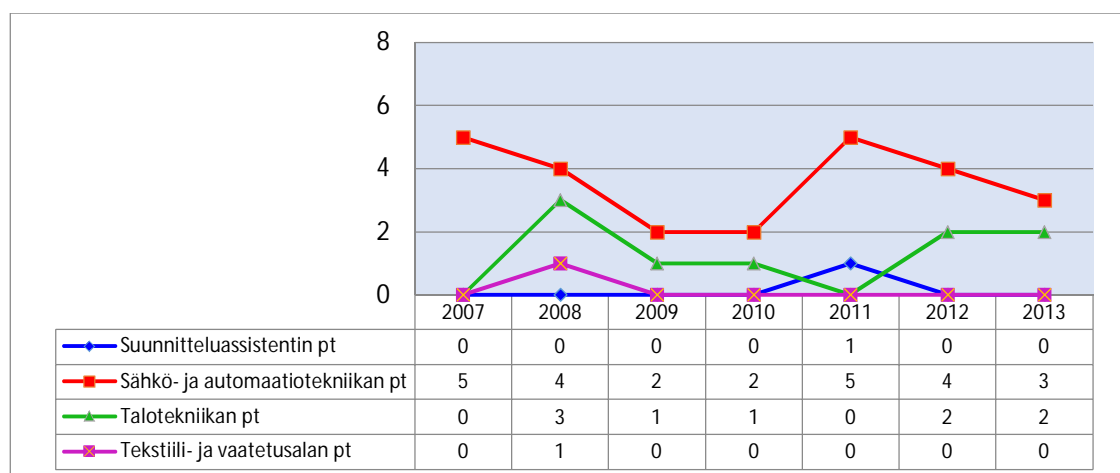
KUVA 25. Autoalan, elintarvikealan, kiinteistöpalvelujen sekä kone- ja metallialan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Kuvassa 26 on esitetty Tekniikan ja liikenteen alaan sisältyvien logistiikan, maanmittausalan, puualan ja rakennusalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Logistiikan perustutkinnon suorittaneista yrityksen perustajista 5 henkilöä oli suorittanut tutkinnon ops-perusteisena ja 1 nt-perusteisena. Maanmittausalan perustutkinnon suorittaneet 3 henkilöä sekä puualan perustutkinnon suorittaneet 5 henkilöä olivat kaikki suorittaneet tutkinnon ops-perusteisena. Rakennusalan perustutkinnon suorittaneista yrityksen perustajista 15 henkilöä oli suorittanut tutkinnon ops-perusteisena ja 9 nt-perusteisena. Pintakäsittelyalan perustutkinnon suorittaneet yrityksen perustajat olivat molemmat suorittaneet tutkinnon nt-perusteisena.

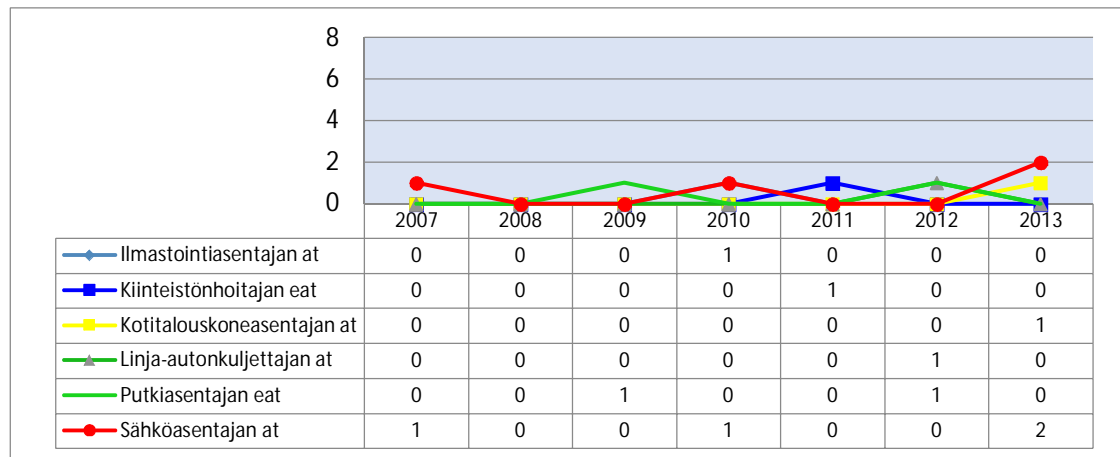
KUVA 26. Logistiikan, maanmittausalan, puualan, rakennusalan ja pintakäsittelyalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Kuvassa 27 on esitetty tekniikan ja liikenteen alaan sisältyvien suunnitteluassistentin, sähkö- ja automaatiotekniikan, talotekniikan sekä tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Suunnitteluassistentin perustutkintoon koulutettiin Esedussa vain nt-perusteisena ja tutkinnon suorittaneista 1 henkilö perusti yrityksen. Sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 17 ja nt-perusteisena 8 henkilöä perusti yrityksen. Talotekniikan perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 7 henkilöä ja nt-perusteisena suorittaneista 2 henkilöä perusti yrityksen. Ainoastaan ops-perusteisena järjestettävän tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinnon suorittaneista 1 henkilö perusti yrityksen.

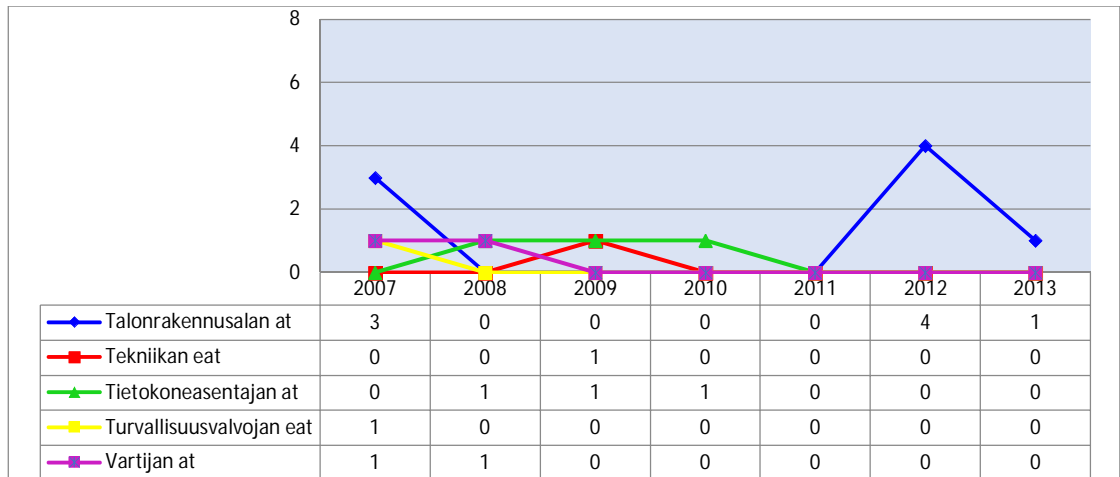
KUVA 27. Suunnitteluassistentin, sähkö- ja automaatiotekniikan, talotekniikan sekä tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Kuvissa 28 ja 29 on esitetty tekniikan ja liikenteen alan ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä, joita koko tarkastelujakson aikana perustettiin yhteensä 25. Näistä tutkinnoista on kuvassa 28 esitetty ilmastointiasentajan ja sähköasentajan ammattitutkinnon sekä kiinteistöhoitajan ja putkiasentajan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Koko tarkastelujakson aikana näitä tutkintoja suorittaneet perustivat yhteensä 10 yritystä.

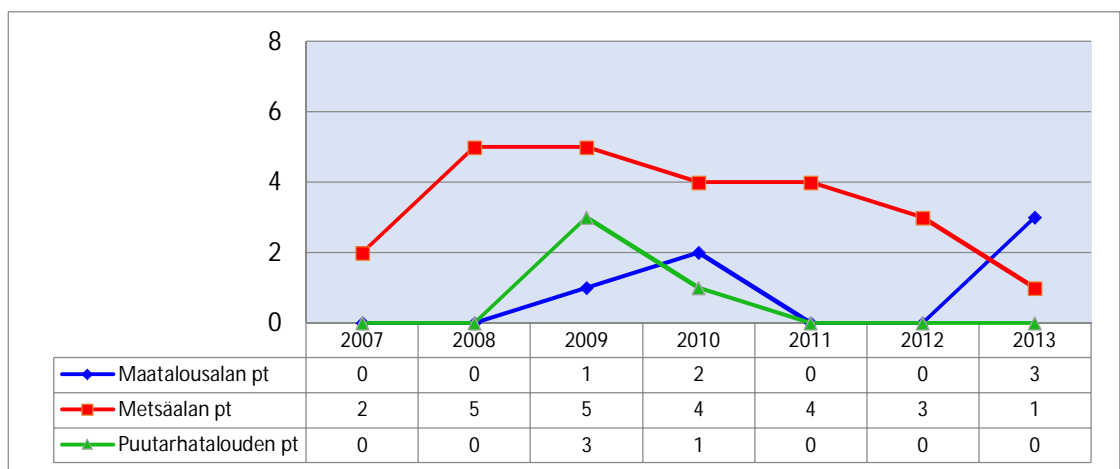
KUVA 28. Ilmastointiasentajan, kotitalouskoneasentajan, linja-autonkuljettajan, sähköasentajan ammattitutkinnon sekä kiinteistöhoitajan ja putkiasentajan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Kuvassa 29 on esitetty talonrakennusalan, tietokoneasentajan ja vartijan ammattitutkinnon sekä tekniikan ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Näitä tutkintoja suorittaneet perustivat koko tarkastelujakson aikana yhteensä 15 yritystä ja eniten niitä perustivat talonrakennusalan ammattitutkinnon suorittaneet.

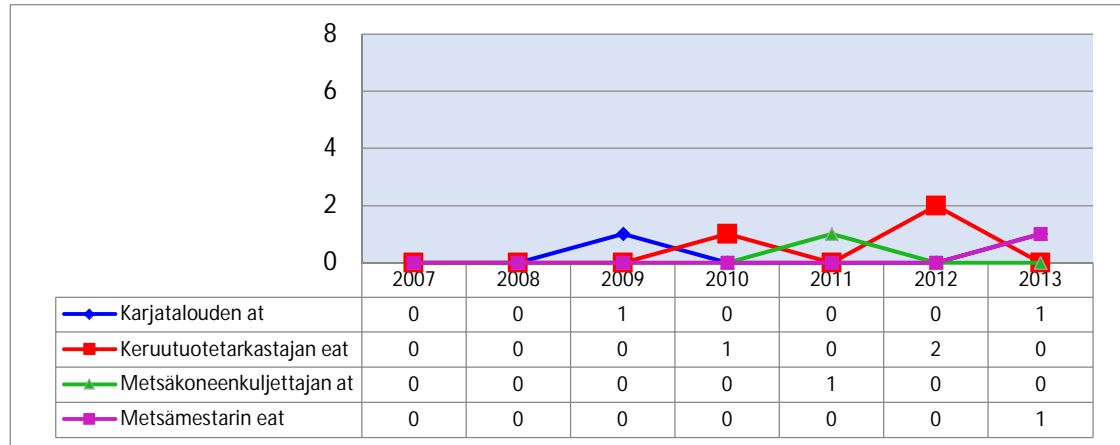
KUVA 29. Talonrakennusalan, tietokoneasentajan ja vartijan ammattitutkinnon sekä tekniikan ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Kuvassa 30 on esitetty luonnonvara- ja ympäristöalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Maatalousalan perustutkinnon ops-perusteisena 4 ja nt-perusteisena 2 suorittaneista henkilöä perusti yrityksen. Maatalousalan yritysten kohdalla on huomioitava, että maatalousyrittäjänä sukupolvenvaihdoksen kautta aloittaneet eivät näy tässä tutkimuksessa käytetyissä tilastoissa. Metsäalan perustutkinnon tarkoituksena on kouluttaa metsäalan koneyrittäjiä ja tutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 20 ja nt-perusteisena suorittaneista 4 henkilöä perusti yrityksen. Puutarhatalouden perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 4 henkilöä perusti yrityksen.

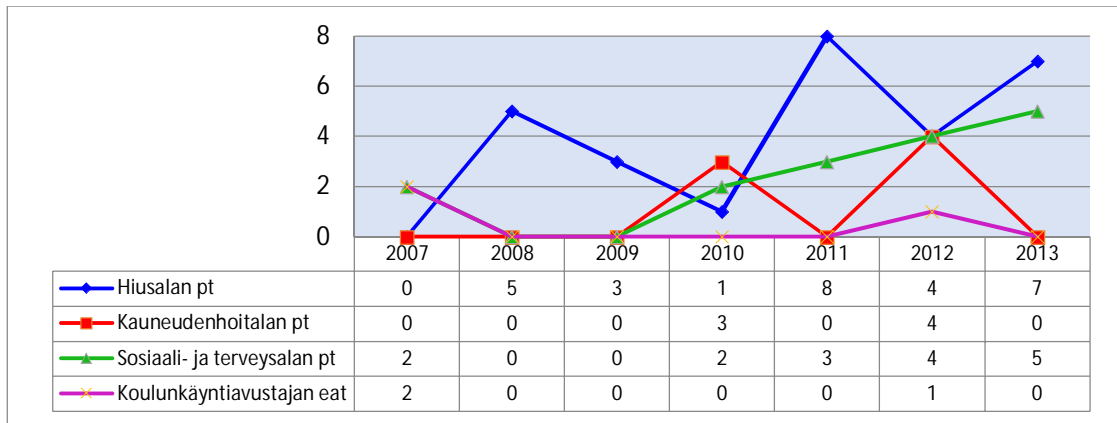
KUVA 30. Maatalousalan, metsäalan ja puutarhatalouden perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Kuvassa 31 on esitetty luonnonvara- ja ympäristöalaan sisältyvien karjatalouden ja metsäkoneen kuljettajan ammattitutkinnon suorittaneiden sekä keruutuotetarkastajan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Näitä tutkintoja suorittaneet perustivat yhteensä 7 yritystä tarkastelujakson aikana.

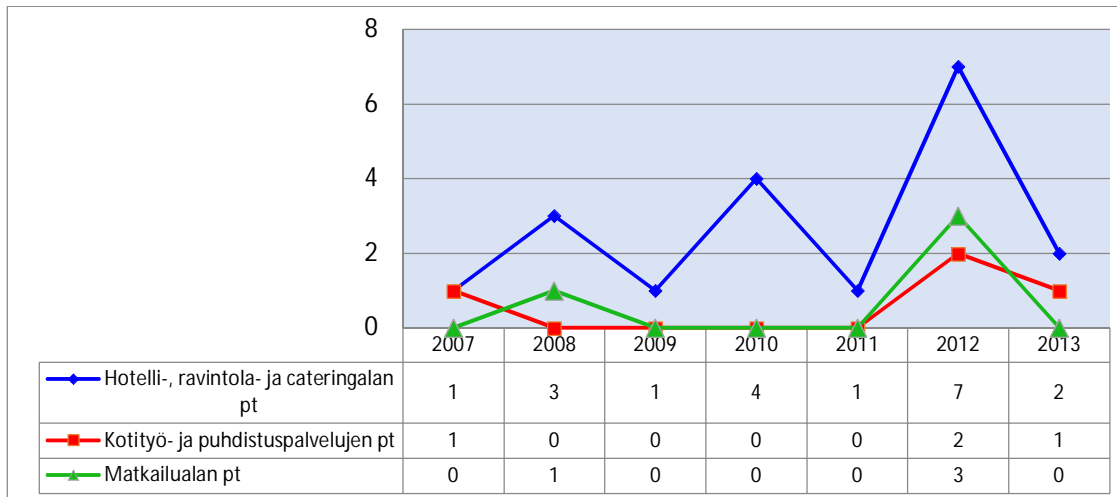
KUVA 31. Karjatalouden ja metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinnon sekä keruutuotetarkastajan ja metsämestarin erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Kuvassa 32 on esitetty sosiaali-, terveys- ja liikunta-alaan sisältyvien perus- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Hiusalan perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 25 ja nt-perusteisena suorittaneista 3 perusti tarkastelujakson aikana yrityksen. Kauneudenhoitoalan perustutkintokoulutusta on tarjolla vain ops-perusteisena ja tutkinnon suorittaneista 7 henkilöä perusti yrityksen. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 4 ja nt-perusteisena suorittaneista 12 sekä 3 koulunkäyntiavustajan erikoisammattitutkinnon suorittanutta perusti tarkastelujakson aikana yrityksen.

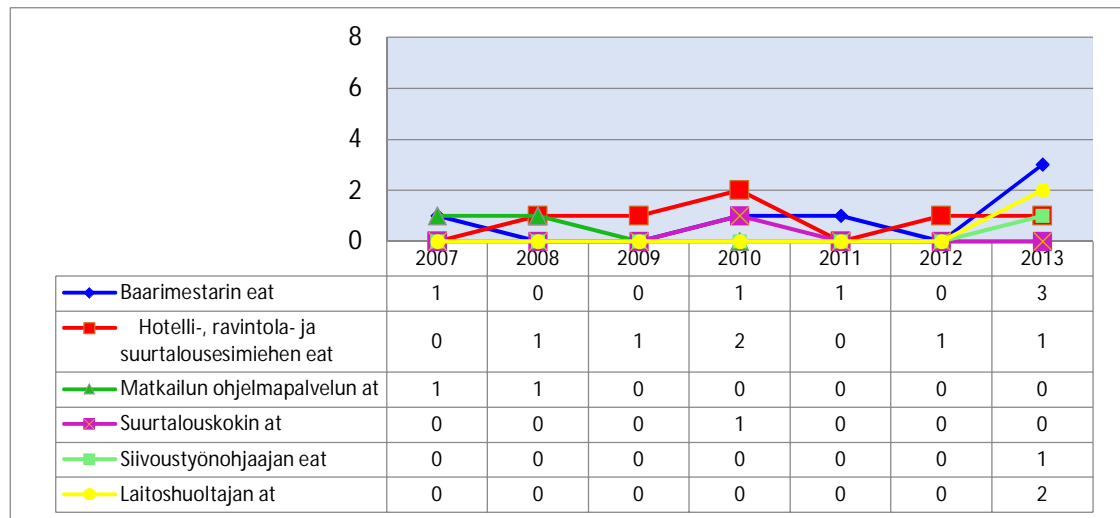
KUVA 32. Hiusalan, kauneudenhoitoalan ja sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon sekä koulunkäyntiavustajan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Kuvassa 33 on esitetty Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 10 ja nt-perusteisena 17 henkilöä perusti tarkastelujakson aikana yrityksen. Kotityö- ja puhdistuspalvelualan perustutkinnon nt-perusteisena suorittaneista 4 henkilöä perusti yrityksen, samoin kuin 4 nt-perusteisena järjestettävän matkailualan perustutkintoa suorittanutta.

KUVA 33. Hotelli-, ravintola- ja cateringalan, kotityö- ja puhdistuspalvelujen sekä matkailualan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Seuraavassa kuvassa 34 on esitetty matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammatti- tai erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Koko tarkastelujakson aikana oli näitä tutkintoja suorittaneita yrityksen perustajia yhteensä 18 henkilöä, joista eniten yrityksiä perustivat hotelli-, ravintola- ja suurtalousesimiehen erikoisammattitutkinnon suorittaneet henkilöt.

KUVA 34. Baarimestarin, hotelli-, ravintola- ja suurtalousesimiehen ja siivoustyönohjaajan erikoisammattitutkinnon sekä matkailun ohjelmapalvelun, suurtaloukokin ja laitoshuoltajan ammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Yrityksen perustaneet suorittivat myös yhteensä 599 lisä- tai täydennyskoulutusta. Näihin sisältyvät erilaiset työelämän vaatimat osaamiskoulutukset ja -testit, kuten esimerkiksi elintarvikehygieniakoulutus, tieturva- ja työturvallisuuskoulutukset tai vaikkapa märkätila-asentajan sertifiointikoulutukset. Näitä osaamiskoulutuksia ja -testejä suoritettiin koko tarkastelujakson aikana yhteensä 336 kappaletta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA OMAT HAVAINNOT

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen myötä syntyneitä johtopäätöksiäni ja havaintojani aihealueesta. Lisäksi paneudun tutkimuksen luotettavuuden arviointiin eri kriteereitä käyttäen. Nämä asiat esitellään samassa järjestyksessä kuin tämän opinnäytetyön varsinaisen tutkimuksen toteutuskin on esitelty eli ensin paneudutaan haastattelututkimuksen tuloksiin ja sen jälkeen tutkimuksen määrällisen osion kautta saatuihin tuloksiin.

8.1 Tutkimustulosten pohdintaa ja havaintoja

Esedun tavoitteena on, että oppilaitoksesta valmistuu työelämän osaajia, jotka hallitsevat perustiedot yritystoiminnasta ja joilla on hyvät valmiudet toimia yrittäjämaisesti – joko yrittäjänä tai työntekijänä toisen palveluksessa. Tähän tavoitteeseen on siis sisään kirjoitettuna niin opiskelijan ulkoisen, sisäisen kuin omaehtoisinkin yrittäjyyden kehittymisen edistäminen.

Yrittäjyyskatsauksessa (2012, 9) todetaan, että yrittäjyysaktiivisuutta mitataan perustettujen yritysten määrän kehittymisen kautta. Koulutuksen vaikutus yrittäjyyteen on kuitenkin hankalasti mitattavissa, muistuttaa Järvi (2013, 18). Myös Tiikkala & Seikkula-Leino (2011, 161) toteavat, että yrittäjyyskasvatuksen, kuten monien muidenkin koulun aihekokonaisuuksien, kasvatusvaikutukset näkyvät viivästyneinä, mikä aiheuttaa yrittäjyyskasvatuksen arvioinnille omat haasteensa Koulutuksen myötä syntyy siis varmasti uusia liikeideoita, myönteistä yrittäjyysasennetta ja yrittäjyyteen liittyvien asioiden oppimista, mutta koulutuksen suoraa vaikutusta yritysten määrän kehityksen kannalta ei kuitenkaan pystytä mittaamaan. Mielestäni molempien tässä tutkimuksessa käytettyjen näkökulmien kautta voidaan kuitenkin saada kuvaa siitä, miten yrittäjyyden edistämiseen Esedussa suhtaudutaan ja panostetaan sekä myös siitä, minkä verran eri aloilta valmistuneista ryhtyy yrittäjäksi tämän maakunnan alueelle. Tutkimuksen avulla saatuja tietoja voidaan varmasti hyödyntää opiskelijoiden yrittäjyysvalmiuksien edistämisen suunnittelussa Esedussa.

8.1.1 Yrittäjyysvalmiuksien edistäminen haastatelluilla koulutusaloilla

Haastatteluja tehdessäni koin, että haastateltavasta riippuen yrittäjyys miellettiin eri tavalla, joko sisäisenä tai ulkoisena yrittäjyytenä. Jotkut haastateltavat pitivät tärkeänä

erityisesti varsinaisen yritystoiminnan harjoittelua ja liiketoimintaosaamisen kehittymistä, kun taas toisten puheissa painottui vahvemmin sisäisen ja omaehtoisen yrittäjyyden edistämistä. Ristimäki (2001) toteaa, että oppilaitoksissa saatetaan helposti ryhtyä painottamaan jompaakumpaa näistä, mutta painottaa, että kattavaan yrittäjyyskasvatukseen tulee aina sisältyä sekä sisäiseen että ulkoiseen yrittäjyyden edistämiseen liittyvää toimintaa. Erityisesti hän muistuttaa siitä, ettei ulkoisen yrittäjyyden edistäminen saa nousta oppilaitoksen yrittäjyyskasvatuksen ainoaksi tavoitteeksi. Ristimäen (2001) mielestä ulkoisen yrittäjyyden tavoitetta voisikin kuvata esimerkiksi yrittäjyyden tuomisena esiin varteenotettavana ammatinvalinnallisena vaihtoehtona. Opiskelun aikana onkin siis hyvin tärkeää panostaa opiskelijoiden sisäisen yrittäjyyden kehittymiseen, mutta liiketoimintayrittäjyyden siemeniä kuitenkin samanaikaisesti idättäen.

Tulkintani mukaan sellaisilla aloilla, joista valmistuvista suuri osa on perinteisesti työllistännytkin itse itsensä ammatinharjoittajaksi ryhtymällä, on yrittäjyys kaikkien opiskelijoiden osalta huomioitu jo vahvasti opetuksen suunnittelussa. Sain sellaisen käsityksen, että opiskelijoihin asennoiduttiin ”tulevina pienyrittäjinä”, jonka mukaan koulutuksen sisältöjä olikin suunniteltu. Näillä alojen osalta vaikutti siltä, että yrittäjyys miellettiin luontevaksi osaksi opetusta.

Haastattelujen perusteella sain sen vaikutelman, että yrittäjyyden edistäminen on edelleen vahvasti riippuvainen siitä, onko alalla asiasta innostuneita opettajia. Saman ilmiön toteavat myös Pihkala & Ruskovaara (2011, 46–50), joiden mukaan yrittäjyyskasvatuksen toteutuminen oppilaitoksissa jää vielä liian helposti yksittäisen opettajan kiinnostuksen sekä mahdollisesti myös itse itsellensä asettamiensa tavoitteiden varaan. Yksittäisen opettajan valinnat ovat monesti yrittäjyyskasvatuksen kulmakiviä, sillä yksittäisen opettajan päätettäväksi usein kuitenkin jää se, miten ja minkälaisia yrittäjyyden edistämisen menetelmiä tai toimintatapoja hän opetuksessaan käyttää. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 46–50.)

Esedussa toimintatapoja on viime vuosina saatu hyvin kehitettyä, mutta tulkintani mukaan yrittäjyyttä olisi syytä pitää esillä ja ”rummuttaa”, jotteivat hyvät käytännöt loppahda tai innostuneet opettajat väsähdä. Esedussa toteutetut yrittäjyyskasvatuksen hankkeet ovat päättyneet, mutta mielestäni toiminnan koordinointiin olisi tärkeää olla nimetty oppilaitostasoinen vastuhenkilö, jotta yrittäjyyden edistämisen toteutuminen

saataisiin varmistettua kaikilla koulutusaloilla, niille kullekin parhaiten sopivalla tavalla. Pihkala & Ruskovaara (2011, 49) toteavatkin, että yrittäjyyden edistämisen tärkeystä huolimatta yrittäjyyskasvatusta on totuttu toteuttamaan määräaikaisten kehittämishankkeiden avulla. Tästä syystä toimintaa vaivaakin tietynlainen lyhytjänteisyys ja määräaikaisuuden tunne. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 49.) Olisikin tärkeää, että hankkeissa kehitettyä hyvin käynnistynyttä toimintaa päästettäisi lopahtamaan resursien kohdistamisen puutteeseen.

Koko oppilaitosta koskevia yhtenäisiä toimintatapoja ei ole mahdollista tai tarpeenkaan kaikkiiin asioihin luoda, mutta tulkintani mukaan joitakin kaikkia koskevia käytäntöjä kaivattiin erityisesti NY Vuosi yrittäjänä -toimintaan. Tällaisia olivat esimerkiksi oppilaitostasoiset yhdenmukaiset linjaukset NY-toiminnasta opiskelijoille kertyvistä opintosuorituksista sekä Esedun myymälän toiminnan kehittäminen opiskelijoiden yritysten tai osuuskuntien toimintaa ja palveluita paremmin asiakkaiden tietoisuuteen tuovaksi.

NY Vuosi yrittäjänä -toiminta koettiin erinomaisena tapana yrittäjyyden edistämässä. Haastatteluissa ilmeni, että toiminta on monilla aloilla otettu vakiintuneeksi käytännöksi, mutta siihen ryhtyminen on vapaaehtoista ja käsitykseni mukaan toimintaan lähtevät useimmiten vain ne muutenkin jo aktiiviset opiskelijat. Toisaalta myöskään opettajan resurssit eivät mitenkään riittäisikään suurta yritysmäärää ohjaamaan. Mielestäni koulutusaloilla olisikin vielä suunniteltava, miten sama osaaminen saadaan karttumaan myös niille opiskelijoille, jotka eivät NY-yritystä perusta. Myös NY-yritysten perustamisen oikea ajankohta kannattaa aloilla tarkasti pohtia ja käytännön asioiden hoitamisen kannalta olisi parasta, että jokaisessa NY-yrityksessä olisi vähintään yksi täysi-ikäinen opiskelija mukana, jotta opettaja ei joudu liikaa sitoutumaan yritysten käytännön asioiden hoitamiseen. Esedun NY-yritystoiminnan kehittäminen ja koordinoiminen myös verkostoitumisen oppimisen kannalta nousi esiin. Esedun eri alojen välisen yhteistyön kehittäminen nähtiin tässä avainasemassa. Aloilla toimiville NY-yrityksille kaivattiin mahdollisuuksia ja tilaisuuksia verkostoitua keskenään, jotta opiskelijat oppisivat ymmärtämään verkostoitumisen välttämättömyyden nykyisille yrittäjälle. Myös Esedusta valmistuneita NY-yrittäjänä toimineita henkilöitä toivottiin esimerkiksi kutsuttavan mukaan opiskelijoille järjestettäviin tilaisuuksiin.

Kaiken kaikkiaan tämän haastattelututkimuksen myötä minulle välittyi positiivinen kuva haastattelemieni opettajien, koulutuspäälliköiden ja opiskelijoiden suhtautumisesta oppilaitoksen yrittäjyyden edistämistyöhön. Sain vaikutelman, että yrittäjyys oli monilta osin saatu luontevasti kytkettyä opetukseen ja koko toimintaan, vaikka kehitettävää luonnollisesti tässäkin asiassa vielä riittää. Yrittäjyyden tärkeys on kuitenkin sisäistetty, mikä näkyy vahvana ainakin näiden alojen toiminnassa.

8.1.2 Perustettujen yritysten määrän kehitys

Tutkimuksen määrällisessä osiossa selvitin yrityksen vuosina 2012–2013 Etelä-Savoon perustaneiden mahdollisia opiskelutaustoja Esedussa ja tutkimus oli jatkoa vuonna 2012 tekemälleni tutkimukselle, jossa selvitin vastaavat tiedot vuosien 2007–2011 osalta. Näiden molempien tutkimusten tulokset yhdistettiin, jolloin saatiin laadittua tutkintokohtaiset kehitystrendit vuosilta 2007–2013. Tässä opinnäytetyössä saatuja tuloksia on joiltakin osin myös vertailtu aikaisemman työn tuloksiin.

Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten määrän osuus kaikista perustetuista oli keskimäärin 15 % tarkastelujaksolla 2007–2011. Tässä tutkimuksessa tarkasteltujen vuosien 2012–2013 osalta vastaava luku oli 22 % eli suunta tutkimuksen viimeisinä vuosina oli aikaisempiin vuosiin verrattuna selvästi noususuuntainen, mikä osoittaa erittäin myönteistä kehityssuuntaa. Molempien tarkastelujaksojen tulokset yhdistettynä saatiin tulokseksi, että keskimäärin 17 % yrityksen Etelä-Savoon vuosina 2011–2013 perustaneista henkilöistä oli opiskellut Esedussa ennen yrityksen perustamista.

Yrityksen perustaneista ammatillisen perustutkinnon suorittajista 186 henkilöä oli opiskellut opetussuunnitelmaperusteisessa nuorten koulutuksessa ja 89 henkilöä näyttötutkintoperusteisessa aikuisten koulutuksessa. Vuosina 2007–2013 tutkintoon johtavassa nuorten koulutuksessa opiskeli vuosittain keskimäärin 2000 henkilöä ja aikuiskoulutuksessa noin 500 henkilöä, joten opiskelijamääriin suhteutettuna aikuiset perustutkinnon suorittajat olivat aktiivisempia perustamaan yrityksiä. Uskoisin, että aikuiskoulutuksesta valmistuneen aikaisemmalla työkokemuksella varustetun aikuisen henkilön on helpompaa ryhtyä yrittäjäksi, kuin vähäisellä työkokemuksella varustetun nuoren henkilön. Tuloksissa tosin huomioitiin vain koulutus, joka oli suoritettu enintään viisi

vuotta ennen yrityksen perustamista. Tämä onkin mielestäni melko lyhyt aika ja yrittäjäksi ryhtyvät nuoret saattavat aktivoitua vasta hieman myöhemmin, kun työ- ja elämäkokemusta on kertynyt lisää.

Yrityskatsauksen (2014, 18–20) mukaan vuosina 2007–2012 suomalaisten yritysten lukumäärä kasvoi eniten rakentamisessa, terveyspalveluissa, liikkeenjohdon konsultoinnissa, tietotekniikkapalveluissa, kiinteistöjen ylläpitopalveluissa sekä henkilökohtaisissa virkistys- ja hemmottelupalveluissa. Esedussa opiskelleista ammatillisen perustutkinnon suorittaneista eniten yrityksiä perustivat hiusalan perustutkinnon suorittaneet. Hiusalalle onkin ominaista, ettei palkkatöitä ole tarjolla, vaan parturi-kampaajat perustavat toiminimen ja työskentelevät niin sanotulla vuokratuolilla. Kärkipäässä yritysten perustamisaktiivisuudessa olivat rakentamiseen liittyvät alat eli sähkö- ja automaatiotekniikan ja rakennusalan perustutkinnon suorittaneet. Rakentamiseen liittyvillä aloilla yrittäjyys on perinteisesti ollutkin luonteva tapa työllistyä, eikä ammatinharjoittajana alkuun pääseminen vaadi välttämättä suuria investointeja. Yrityskatsauksen (2014, 18–20) mukaan talouden suhdannevaihtelut tosin näkyvät yleensä ensimmäisenä rakentamisen hiipumisena, mikä mielestäni näkyykin rakennus- ja sähköalaa opiskelneiden perustamien yritysten määrissä näkyvää vuosittaista vaihtelua.

Metsäalan koulutuksen tavoitteena on kouluttaa opiskelijoista metsäalan koneyrittäjiä ja myös Esedussa opiskelleiden perustamista yrityksistä metsäalaa opiskelleiden perustamia olikin runsaasti. Yrityskatsauksen (2014, 18–20) mukaan vuosina 2007–2012 yritysten määrä kuitenkin väheni eniten mekaanisessa metsätaloudessa sekä huonekalujen valmistuksessa. Metsäalaa opiskelleiden perustamien yritysten kehitystrendi oli kuitenkin laskusuuntainen jakson loppua kohti mentäessä.

Tarkastelujakson loppupuolella yritysten perustamismäärissä oli havaittavissa nousua liiketalouden perustutkinnon sekä sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrissä. Yrityskatsauksen (2014, 18–20) mukaan yrityskannan vaihtuvuus vuosina 2011–2013 olikin koko maan korkeinta muun muassa sosiaali- ja terveysalalla. Sosiaali- ja terveysalaa opiskelleista yrityksen perustajista valtaosa oli aikuisopiskelijoita ja tutkimusta tehdessäni havaitsin, että muutamat heistä olivat perustaneet yrityksen välittömästi valmistumisensa jälkeen. Tämän perusteella pohdinkin, että jotkut aikuisopiskelijat saattavat kouluttautua sosiaali- ja terveysalalle nimenomaan näitä tiedotusvälineissäkin kuultuja hyviä yrittäjyysmahdollisuuksia ajatellen. Vuonna

2012 myös hotelli-, ravintola- ja cateringalaa opiskelleiden perustamien yritysten määrässä tapahtui vahvempaa nousua edellisiin vuosiin verrattuna, mutta perustettujen yritysten määrä painui kuitenkin taas hieman alaspäin tarkastelujakson viimeisenä vuotena. Yrityskatsauksessa (2014, 18–20) todetaan, että sekä sosiaali- ja terveysalan että majoitus-, ravitsemis- ja talousalan toimialoilla onkin perinteisesti ollut alhainen yritystoiminnan aloittamiskynnys ja kireä hintakilpailu, mistä johtuen monet yritykset jäävätkin sitten valitettavan lyhytikäisiksi. Etelä-Savo lukeutuu yhdeksi kolmesta alueesta, jossa yrityskannan vaihtuvuus on kuitenkin koko Suomen alhaisinta. (Yrityskatsaus 2014, 18–20.)

Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja suorittaneiden perustamien yritysten määrä jakautui melko tasaisesti koko tarkastelujaksolle vuosille 2007–2013. Eniten yrityksiä perustivat taloushallinnon ja isännöinnin ammattitutkinnon suorittaneet. Taloushallinnon osaajien tarpeesta Etelä-Savon alueella onkin viime vuosina jonkin verran uutisoitu, mihin tarpeeseen uusilla yrityksillä on todennäköisesti pyritty vastaamaan. Myös myynnin ja talonrakennusalan ammattitutkinnon suorittaneet olivat kärkipäässä yritysten perustamisaktiivisuudessa. Yrittäjän ammattitutkintoon ryhdyttiin Esedussa kouluttamaan vuonna 2009, jonka jälkeen tämän tutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä onkin ollut tasaisesti noususuuntainen. Tämän tutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys tulee todennäköisesti näkymään paremmin vasta tulevina vuosina.

Koko tarkastelujakson aikana Esedussa opiskelleista yrityksen perustajista 67 % oli miehiä ja 33 % naisia, mikä vastaa suomalaisten yrittäjien sukupuolijakaumaa. Yrityskatsauksen (2014, 20) mukaan vuonna 2013 yrittäjistä naisia oli noin 33 prosenttia. Naisyrittäjistä yli neljäsosa työllistyi erilaisia henkilökohtaisia palveluja tuottavilla toimialoilla. Myös liike-elämän palveluissa sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa toimi runsaasti naisyrittäjiä. (Yrityskatsaus 2014, 20–22.)

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimus onnistunut, kun sen avulla saadaan luotettavia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen tulee olla objektiivinen ja tulokset eivät saa riippua tutkijasta eivätkä tutkijan omat näkemykset tai vakaumukset eivät saa niihin vaikuttaa. Tutkimus tulee aina tehdä puolueettomasti ja rehellisesti ja siten, ettei siihen osallistuneille vastaajille

aiheudu tutkimuksesta haittaa. (Heikkilä 2004, 29, 31.) Hirsjärvi ym. (2007, 226–227) toteaa, että tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta silti tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää monia erilaisia mittaustapoja. (Hirsjärvi ym. 226–227.)

Tutkimuksen luotettavuudesta ja pätevydestä puhuttaessa nousevat useimmiten esiin termit reliaabelius ja validius, jotka kuitenkin yleisesti kytketään vahvasti kvantitatiiviseen tutkimukseen ja joita kvalitatiivisessa tutkimuksessa taas pyritään yleensä ennemminkin välttämään. Tutkimuksen luotettavuus eli reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta ja tarkkuutta eli reliaabelin tutkimuksen tulokset eivät ole sattumanvaraisia, vaan voidaan toistaa samanlaisena toisen tutkimuksen avulla. Tutkimuksen pätevyydellä eli validiteetilla tarkoitetaan, että tutkimuksella on mitattu juuri sitä, mitä oli tarkoituskin selvittää. Mikäli tutkimukselle ei ole osattu asettaa täsmällisiä tavoitteita, saattaa tutkija helposti ajautua tutkimaan väärinä asioita. Karkeasti ottaen validius tarkoittaa systemaattisen virheen puuttumista. Kun mittaavat käsitteet ja muuttujat on tarkoin määritelty, on tutkimuksen lopputulos validi. Validiutta on hankala tarkastella jälkikäteen ja se onkin etukäteen varmistettava huolellisella suunnittelulla ja harkitulla tiedonkeruulla. Luotettavan tutkimustuloksen aikaansaamiseksi on tutkijan oltava koko tutkimuksen ajan tarkka ja kriittinen. Edustava ja tarpeeksi suuri otos on tutkimuksen luotettavuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää. Jos perusjoukon otos on hyvin pieni tai vino, eli se ei edusta koko tutkittavaa joukkoa, ovat tulokset sattumanvaraisia eikä tulos näinollen ole luotettava. Tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen on tärkeää ja se tehdään käytettävissä olevien tietojen perusteella. (Heikkilä 2004, 29–30, 188.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä eli uskottavuutta ja vakuuttavuutta, voidaan edesauttaa kriittisellä ja arvioivalla työskentelyotteella. Muita kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteereitä ovat siirrettävyys, varmuus, vahvistuvuus ja vahvistettavuus, realismisuus, aineiston merkittävyys ja riittävyys sekä analyysin kattavuus. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2009, 21–22) toteaa laadullisessa tutkimuksen arvioinnin olevan tutkimuksen toteuttamisen kokonaisvaltaista kriittistä arviointia, jonka tulee kietoutua tiukasti koko tutkimusprosessiin ja sisältäen myös tutkijan oman toiminnan kriittistä analysoimista. Pitää tarkastella, mitä on tullut tehtyä ja mitä ehkä jätettyä tekemättä – ja miksi. Tutkijan on tärkeää esittää itsellensä ”mitä-miksi-miten -kysymyksiä” tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkijan tulee siis koko tutkimusprosessin ajan pyrkiä syvällisesti analysoimaan mitä seurauksia ja vaikutuksia milläkin

tutkijan tekemällä valinnalla tutkimuksen ja tulosten kannalta on. Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen on tutkimuksen uskottavuuden perusta ja tutkijan tulee aina työskennellä rehellisesti, huolellisesti ja tarkasti käyttäen tiedonhankinnassa ja arvioinnissa tieteellisen tutkimuksen vaatimusten mukaisia ja eettisiä menetelmiä sekä huomioiden asianmukaisesti toisten tutkijoiden tekemän työn. Hyvän tieteellisen käytännön mukainen tutkimus ei pidä sisällään vääristeltyjä, sepitettyjä tai muilta tutkijoilta anastettuja tutkimustuloksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 21–22, 27–28.)

Luotettavuuden arviointi mahdollistuu suhteuttamalla tulokset tutkimusongelmiin ja niiden ratkaisemiseksi käytettyihin menetelmiin. Jokainen tutkimus on aina yhdenlainen versio tutkittavasta aiheesta, eikä se koskaan tarjoa absoluuttista tietoa, vaan tuloksista voidaan tehdä vain joitakin johtopäätöksiä. Tulokset ovat aina kontekstuaalisia eli vähintäänkin aikaan, paikkaan ja tutkijaan sidoksissa olevia asioita. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 27–28.) Saaranen-Kauppinen & Puusniekan (2009, 57–58) mukaan ryhmähaastatteluja voidaan käyttää yksilöhaastattelujen sijaan tai niiden ohessa ja niissä keskustellaan tutkimuksen kohteena olevista asioista yhdessä siten, että haastattelija puhuu samanaikaisesti useille haastateltaville, mutta kysyy välillä kysymyksiä myös yksittäisiltä ryhmän jäseniltä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ydinasioiksi nousevatkin henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Validius merkitsee siis näiden kuvausten ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta. Tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisen vaiheista lisää tutkimuksen luotettavuutta, esimerkiksi aineiston hankkimiseen liittyvät olosuhteet olisi kerrottava selvästi, totuudenmukaisesti ja yksityiskohtaisesti. Esimerkiksi haastattelututkimuksen tehneen tutkijan tulee kertoa tarkasti haastattelutilanteisiin liittyvistä asioista, kuten olosuhteista, käytetystä ajasta, mahdollisista häiriötekijöistä tai virhetulkintoista. Myös tulosten tulkintaan liittyy sama tarkkuuden vaatimus, eli tutkijan tulee tuoda ilmi ne perusteet, joihin hän päätelmänsä perustaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 227–228.) Tutkimuksen tulee myös olla objektiivinen ja tutkimuksen tulokset eivät saa riippua tutkijasta. Tutkijan omat näkemykset tai vakaumukset eivät saa vaikuttaa tutkimusprosessiin ja -tuloksiin. Laadukas tutkimus on myös taloudellinen ja tehokkaasti toteutettu. Kun tutkimuksesta saatava hyöty ja siitä aiheutuneet kustannukset ovat oikeassa suhteessa, on tutkimus taloudellinen. (Heikkilä 2004, 31.)

8.2.1 Haastattelututkimuksen luotettavuuden arviointi

Tässä tutkimuksessa kuuden haastattelun avulla hankittu näyte oli mielestäni riittävän kokoinen antamaan kuvan tutkittavasta asiasta. Tutkimukseni haastateltavien valinnassa painotettiin sitä, että henkilön tiedettiin osoittaneen kiinnostusta ja aktiivisuutta yrittäjyyteen ja sen edistämiseen liittyvissä asioissa. Aihealueesta haluttiin saada kerättyä mahdollisimman monipuolista tietoa, näkemyksiä sekä kehittämisehdotuksia, mistä syystä haastateltavien kokemusta oppilaitoksen harjoitus- tai muussa yritystoiminnassa pidettiin tärkeänä. Myös muutamien opiskelijoiden näkemyksiä haluttiin kuulla, joten haastateltavaksi valikoitui kolme Esedun opiskelijaa, joilla oli kokemusta NY Vuosi yrittäjänä -toiminnasta opiskeluaikanaan. Saadut tulokset olisivat voineet olla erilaisia, mikäli haastateltaviksi olisi valittu myös sellaisilta aloilta, joilla tiedetään olleen vähemmän kiinnostusta yrittäjyyskasvatuksellisten asioiden edistämässä.

Tämä tutkimus on siirrettävissä ja voidaan toteuttaa samanlaisena toisessa oppilaitoksessa tai myös Esedussa valitsemalla haastateltavien kohdejoukkoon muiden koulutusalojen edustajia.

Yhteen ryhmähaastatteluun päädyttiin haastateltavien opiskelijoiden toiveesta. Oletan, että opiskelijat kokivat haastattelutilanteen heille miellyttävämpänä siten, että tuttu opettaja oli mukana. Ryhmähaastatteluun osallistuneiden kahden opiskelijan vastaukset muotoutuivat joidenkin kysymysten osalta oikeastaan heidän molempien yhteistyönä niin, että ensin toinen vastasi, jonka jälkeen toinen tarkensi edellisen vastausta. Myös opiskelijoiden haastatteluissa esitin kuitenkin lisäkysymyksiä aina kun vastauksissa ilmeni sellaisia asioita, joita halusin lisäkysymysten avulla tarkentaa. Ryhmähaastattelun toteuttamista en haastattelijana kokenut yksilöhaastatteluja hankalampana ja kohdistin kysymyksiä haastattelun aikana joko opiskelijoille tai opettajalle, jotka vastasivat kysymyksiin toistensa päälle puhumatta. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta mietin kuitenkin, että näiden ryhmähaastatteluun osallistuneiden opiskelijoiden vastauksiin saattoi kuitenkin vaikuttaa se, että opettaja oli läsnä koko haastattelun ajan. Jäin miettimään, uskalsivatko opiskelijat puhua vapautuneesti tässä tilanteessa.

Haastattelujen alussa kerroin haastateltaville vielä, mistä aihealueesta heitä haastattelen ja mihin tietoa tarvitsen. Haastattelujen alussa aistin muutamissa haastateltavissa varautuneisuutta, joka tosin hävisi pian haastattelun käynnistyessä. Tulkitsin tämän johtuvan

ainakin osittain siitä, että vaikka haastateltavat tiesivät haastattelun aihealueen, eivät he etukäteen kuitenkaan tienneet minkälaisia kysymyksiä tulen heille esittämään. Tunnelma vapautui melko pian haastattelun käynnistymisen jälkeen, kun haastateltavat huomasivat, että haastattelussa käydään läpi tavanomaisia, heille tuttuja asioita. Kaiken kaikkiaan haastattelut sujuivat mielestäni yllättävän vapaamuotoisesti keskustellen. Kaikissa haastatteluissa esitin runsaasti tarkentavia lisäkysymyksiä. Keskustelu polveili joissakin haastatteluissa melko kauaskin alkuperäisestä kysymyksestä, jolloin palautin keskustelua kysymyssarjan avulla takaisin aiheeseen. Kunkin haastattelun suunta muotoutuikin melko yksilölliseksi lisäkysymysten ja tarkennusten määrittämän suunnan mukaisesti. Haastattelut sujuivat ilman ulkoisia häiriötekijöitä lukuun ottamatta yhtä haastattelua, joka keskeytyi noin viideksi minuutiksi, kun oppilaitoksessa vierailulla ollut toisen oppilaitoksen kollega halusi käydä tervehtimässä haastateltavaa koulutuspäällikköä. Haastattelu jatkui tämän jälkeen sen kysymyksen kohdalla, minkä kohdalla haastattelu oli keskeytynyt.

Haastatteluissa keräämäni aineiston järjestelin aluksi kysymyksittäin tekstinkäsittelyohjelmaa ja erilaisia muistiinpanovälineitä apuna käyttäen. Paneuduin aineistoon huolellisesti ja tarkasti ja käsittelin aineiston sisältöä koko ajan sitä jäsentävällä ja analysoivalla otteella. Litteroitua haastatteluaineistoa kertyi kaiken kaikkiaan noin 18 sivua, mikä oli mielestäni sen käsittelyn kannalta hallittavissa oleva määrä. Aineiston analysointivaiheen koin haastavammaksi, mitä olin kuvitellut ja se myös vei melko paljon aikaa. Toisaalta aineisto ainakin tuli minulle pitkään kestäneen analysoinnin aikana hyvin tutuksi, joten uskoisin saaneeni siitä irti kaiken mahdollisen.

Tiedostin haastattelujen tekemisessä oman roolini pyrkimällä olemaan neutraali haastattelutilanteissa. Tutkijan roolissani objektiivisena olemisen koin helppona, koska tutkittavan organisaation yleishallinnon edustajana minulla ei ollut erityisiä ennakoasenteita tai näkemyksiä minkään haastatteluihin osallistuneen koulutusalan toiminnasta tai edustajista.

8.2.2 Tutkimuksen määrällisen osion luotettavuuden arviointi

Tutkimukseni perusjoukkona olivat kaikkien Etelä-Savoon vuosina 2012–2013 perustettujen yritysten perustajat, joiden kaikkien mahdollinen opiskelu Esedussa tutkittiin.

Koska koko perusjoukko tutkittiin, oli tutkimukseni kokonaistutkimus eikä otantavirhettä näin ollen päässyt tapahtumaan.

Tutkimukseni tietolähteinä käytettiin Suomen Asiakastieto Oy:ltä hankittuja yhteenvetoja Etelä-Savoon vuosina 2012–2013 perustetuista yrityksistä ja niiden perustajista. Myös valmiisiin tilastoihin on suhtauduttava kriittisesti ja tietojen luotettavuus on aina tarkastettava, samoin kuin tilastojen keräystapa. Tutkimukseni tietolähteinä käytettiin Suomen Asiakastieto Oy:ltä hankittuja yhteenvetoja Etelä-Savoon perustetuista yrityksistä. Suomen Asiakastieto Oy:n mukaan tietokannasta löytyvät ajantasaiset tiedot kaikista suomalaisista yrityksistä. Tiedot Yritysfilteriin päivittyvät joka vuorokausi useilta eri toimijoilta, kuten esimerkiksi Kaupparekisteristä, YTJ:ltä, Tilastokeskukselta, Oikeusrekisterikeskukselta ja veroviranomaisilta.

Tutkijan on oltava tarkka ja kriittinen koko tutkimuksen ajan, jotta virheitä ei sattuisi tietojen keräämisessä, syöttämisessä, käsittelyssä tai tulosten analysoinnissa. Tutkimusaineistoni oli suuri ja jo aikaisemman tutkimuksen perusteella osasin arvioida sen vievän runsaasti aikaa. Työnantajani kanssa oli sovittu, että tämän opinnäytetyöni määrällisen tutkimuksen voin tehdä työaikani, koska tietojen tarkastamiseen tarvittiin pääsyä opiskelijahallintojärjestelmiin. Ryhdyin tekemään määrällistä tutkimusta vuonna 2012 perustetuista yrityksistä jo kesällä 2013, heti sen jälkeen kun olin tullut valituksi opiskelijaksi tähän ylemmän ammattikorkeakoulun koulutusohjelmaan. Tiesin jo aikaisemman tutkimukseni perusteella, että tutkimuksen tekeminen vaatii runsaasti aikaa ja tehtävä työ on luonteeltaan sen verran yksitoikkoista, että sen toteuttamiseen kannattaa varata mahdollisimman pitkä ajanjakso. Selvitin ensin tutkimukseen tarvittavat tiedot vuonna 2012 perustettujen yritysten osalta ja vajaata vuotta myöhemmin keväällä 2014 selvitin vastaavat tiedot vuonna 2013 perustetuista yrityksistä.

Tutkimusaineiston käsittelyssä toimin erittäin huolellisesti ja tarkasti. Varmuuden vuoksi keräsin opiskelijarekistereistä aluksi kaikki opiskelijan suorittamat koulutukset riippumatta siitä, oliko koulutus suoritettu enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Vasta tulosten yhteenvetoa laatiessani jätin pois sellaiset koulutukset, joiden suorittamisesta oli yrityksen perustamisvaiheessa kulunut yli viisi vuotta. Näin sain suurta tutkimusaineistoa rajattua vaihe vaiheelta pienemmäksi ja siten myös helpommaksi käsitellä. Tutkimuksen luotettavuutta vähentää se, ettei tuloksissa ole voitu huomioida sellaisia henkilöitä, jotka olivat valmistumisensa jälkeen vaihtaneet nimeään.

Tutkimukseni avulla saatiin selville kuinka monet Etelä-Savoon yrityksen vuosina 2012–2013 perustaneista henkilöistä olivat opiskelleet Esedussa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista ja mihin koulutukseen he olivat osallistuneet. Mielestäni tutkimukseni vastasi tutkimusongelmaan ja on näin ollen validi.

9 LOPUKSI

Opinnäytetyön tekeminen työn ohessa on ollut todella haasteellinen prosessi, tälläkin kertaa. Tämän ja edellisen opinnäytetyön myötä olen saanut mahdollisuuden tutustua erittäin mielenkiintoiseen aiheeseen, yrittäjyyskasvatukseen. Sisäistä ja omaehtoista yrittäjyyttä tarvitaan elämässä – ilman niitä ei olisi tämäkään opinnäytetyö syntynyt. Toivon, että tämän opiskeluprojektini kautta olen myös onnistunut viestittämään myös lapsilleni, että aina kannattaa yrittää.

Tämän opinnäytetyön vaativimmiksi hetkiksi ovat osoittautuneet siirtymiset prosessin edellisestä vaiheesta seuraavaan - uuden vaiheen alkuun saamisessa on joka kerta ollut omat käynnistymis- tai ehkä pikemminkin käynnistämistä vaikeutensa. Tutkimuksen haastavimpana vaiheena olen pitänyt haastatteluaineiston analysointia. Helpoimmaksi olen kokenut tekstin tuottamisen lähdeviittauksineen, mikä todennäköisesti johtuu melko lyhyestä ajasta tämän ja edellisen opinnäytetyön tekemisen välillä.

Tähän projektiin on liittynyt paljon samoja piirteitä ja tunnetiloja, kuin vuoden takaiseen projektiini puolimaratonin juoksemisesta. Uskoa, epäuskoa, onnistumisen ja epäonnistumisen tunteita ja ennen kaikkea valtavasti tekemistä - osittain tuskallistakin, mutta eteenpäin on menty loppuhuipennusta mielessä pitäen. Tämän opinnäytetyön jälkeen olen taas vapaa juoksemaan, mihin tulenkin elämäni seuraavat tavoitteet kohdistamaan.

Kiitän kaikkia tässä projektissa mukana olleita eli ensisijaisesti perhettäni - kiitos kärsivällisyydestänne - sekä esimiestäni, työkavereitani ja mahdollittoman hyvää opinnäytetyön ohjaajaa, Mikkelin ammattikorkeakoulun opettaja Kristiina Kinnusta.

LÄHTEET

Ahvenharju, Anne & Tukkimäki-Hilden, Pieta 2011. Vaihtelevat oppimisympäristöt onnistuneen yrittäjyyskasvatuksen tukena. Teoksessa Rytkölä, Tiina, Ruskovaara, Elena & Järvinen, Minna Riikka (toim.) Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Kerhokeskus – koulutyön tuki ry. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 43–58.

Ammatillisten perustutkintojen perusteet ja muut määräykset uudistettu 2014. Opetushallitus. Lehdistötiedote. WWW-sivusto. http://www.oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/ammattillisten_perustutkintojen_perusteet_ja_muut_määräykset_uudistettu. Päivitetty 18.11.2014. Luettu 30.3.2015.

Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2012:10. PDF-dokumentti. http://www.oph.fi/download/142550_Ammatillisten_perustutkintojen_perusteiden_toimeenpano.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 29.3.2015.

Ammattipeda 2015. Edu.fi. Opettajan verkkopalvelu. Opetushallitus. WWW-sivusto. http://www10.edu.fi/ammattipeda/?sivu=monimuotoiset_oppimisymparistot. Päivitetty 7.3.2015. Luettu 28.3.2015.

Esedu 2015. WWW-sivusto. <http://www.esedu.fi/esedu>. Ei päivitystietoa. Luettu 1.4.2015.

Esedun kehittämissuunnitelma 2014–2020, 2013. PDF-dokumentti. <http://intranet.esedu.fi/>.

Esedun pedagoginen ohjelma 2012–2015, 2012. Etelä-Savon Koulutus Oy.

Frisk, Tarja 2010 (toim.). Oppimisympäristöjä avartamassa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2010:1. PDF-dokumentti. http://www.oph.fi/julkaisut/2010/oppimisymparistot_ja_avartamassa. Ei päivitystietoa. Luettu 31.3.2015.

Gibb, Allan 2007. Enterprise in education, educating tomorrows entrepreneurs. eNorssi – Opettajankouluttajien yhteistyöverkosto. PDF-dokumentti. <http://www.enorssi.fi/hankkeet/yrittajyyskasvatus/pdf/Gibb.pdf>. Ei päivitystietoa. Luettu 27.3.2015.

Haataja, Anita, Hietanen, Lenita, Järvi, Taina & Tompuri, Helena 2009. Kohti yrittäjyysvalmiuksia – päätöksenteon oppiminen systeemissä oppimisympäristössä. Lapin yliopisto. Artikkelit. PDF-dokumentti. <http://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=fb51a4af-291b-4ca6-825e-1e9ec444da6c>. Ei päivitystietoa. Luettu 21.3.2015.

Hannula, Heikki 2011. Ammatillinen opettajankoulutus yrittäjyyskasvatusta kehittämässä. Teoksessa Rytkölä, Tiina, Ruskovaara, Elena & Järvinen, Minna Riikka (toim.). Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella - näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen 2011. . Kerhokeskus – koulutyön tuki ry. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 31–41.

Heikkilä, Tarja 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heikkilä, Tarja 2007. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Helakorpi, Seppo & Mahlamäki-Kultanen Seija 2009. Johtajuus ja koulun uusi toimintakulttuuri. Teoksessa Helander Jaakko 2009 (toim.). Ammatillisen opettajan käsikirja. PDF-dokumentti. <http://ameo.fi/wp-content/uploads/2014/11/AmmatillisenOpettajanKasikirja.pdf>, 7–18. Ei päivitystietoa. Luettu 8.4.2015.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2011. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Huuskonen, Visa 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Akateeminen väitöskirja. Turun kauppakorkeakoulu. PDF-dokumentti. http://doria32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/98508/Ae2_1992.pdf?sequence=2. Ei päivitystietoa. Luettu 23.4.2015.

Hytti, Ulla 2011. Yrittäjyys perus- ja toisen asteen yrittäjyyskasvatuksessa 2011. Teoksessa Rytkölä, Tiina, Ruskovaara, Elena & Järvinen, Minna Riikka (toim.) Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Kerkokeskus – koulutyön tuki ry. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 77–88.

Hägg, Outi 2011. Yrittäjyysvalmennus ja yrittäjäidentiteetti. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Ikonen, Risto 2006. Yrittäjyyskasvatus – kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Itä-Suomen yliopisto 2015. Koulutus- ja kehittämisspalvelu Aducate. Oppimis- ja ohjauksiasioita. WWW-dokumentti. <http://www.uef.fi/fi/aducate/oppimis-ja-ohjausasioita#kokemuksellinen>. Ei päivitystietoa. Luettu 23.3.2015.

Järvi, Taina 2013. Yrittäjyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. http://doria17-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/87811/J%C3%A4rvi_actaE_109.pdf?sequence=1. Luettu 28.2.2015.

Kallio, Jukka 2002. Pienyrityksen kehittymisen tiet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kansikas, Juha 2007. Kasva yrittäjyyteen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Koiranen Matti 2000a. Yrittäjyyskasvatus – ajatuksia yrittäjyyteen oppimisesta. Akateeminen yrittäjäkoulu. WWW-dokumentti. http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=12281&docID=122. Julkaisupvm 14.12.2000. Luettu 21.3.2015.

Koiranen Matti 2000b. Ole yrittäjä – sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys. Akateeminen yrittäjäkoulu. WWW-dokumentti. http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=12281&docID=121Julkaisupvm 13.12.2000. Luettu 19.3.2015.

Koulutuksen tietoyhteiskuntakehittäminen 2020, 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:12. PDF-dokumentti. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/okmtr12.pdf?lang>. Ei päivitystietoa. Luettu 7.4.2015.

Kujala, Tiina 2007. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Syrjäläinen, Eija, Eronen, Ari & Värri Veli-Matti (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 18–19.

Kähkönen, Kari 2009. Näkökulmia ja menetelmiä oppimisen ohjaamiseen ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Helander Jaakko 2009 (toim.). Ammatillisen opettajan käsikirja. PDF-dokumentti. <http://ameo.fi/wp-content/uploads/2014/11/Ammatillisen-OpettajanKasikirja.pdf>, 29–40. Ei päivitystietoa. Luettu 8.4.2015.

Kyrö, Paula 2005. Yrittäjyyskasvatus – murrosten kautta yliopistoon. Teoksessa Poikela, Esa (toim.) Osaaminen ja kokemus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 159–177.

Kyrö, Paula & Ripatti, Anna 2006. Yrittäjyyskasvatuksen uudet tuulet. Teoksessa Kyrö, Paula & Ripatti, Anna (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 10–30.

Majuri, Martti 2009. Työssäoppiminen. Teoksessa Helander Jaakko 2009 (toim.). Ammatillisen opettajan käsikirja. PDF-dokumentti. <http://ameo.fi/wp-content/uploads/2014/11/AmmatillisenOpettajanKasikirja.pdf>, 89–104. Ei päivitystietoa. Luettu 8.4.2015.

Lehti, Eero, Rope, Timo & Pyykkö, Manne 2007. Mikä tekee yrittäjästä menestyvän. Juva: WS Bookwell Oy.

Lyytinen, Jaakko & Piha, Kirsi 2004. Yritä edes. 32 syytä ryhtyä yrittäjäksi. Helsinki: Talentum.

Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Nuori Yrittäjyys 2015. WWW-sivusto. <http://nyvuosiyrittajana.fi/opettajalle/ohjelman-kayttonotto>. Ei päivitystietoa. Luettu 5.4.2015.

Opettajan opas yrittäjyyskasvatukseen 2012. Etelä-Savon ammattiopisto.

Opetushallitus 2014. Ammatillisten perustutkintojen ja valmistavien koulutusten perusteiden uusiminen. WWW-sivusto. <http://www.oph.fi/ampe>. Päivitetty 6.3.2014. Luettu 10.3.2014.

Opetusministeriö 2015. Opiskelu ja tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa. WWW-sivusto. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/index.html?lang=fi. Ei päivitystietoa. Luettu 2.4.2015.

Pihkala, Timo & Ruskovaara, Elena 2011. Teoksessa Rytkölä, Tiina, Ruskovaara, Elena & Järvinen, Minna Riikka (toim.) Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Kerhokeskus – koulutyön tuki ry. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 43–58.

Pihkala, Timo, Ruskovaara, Elena, Seikkula-Leino, Jaana & Pihkala, Jussi 2010. Yrittäjyyskasvatus monikerroksisena ilmiönä – kohti yrittäjyyskasvatuksen ohjausjärjestelmää. PDF-dokumentti. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. WWW-sivusto. http://developmentcentre.lut.fi/files/muut/Yritt%C3%A4jyyskasvatus_monikerroksisena_ilmi%C3%B6n%C3%A4.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 21.3.2015.

Rajamäki, Aira 2015. Esitys Opetushallituksen seminaarissa Osaamisperusteisuuden vahvistaminen ammatillisessa koulutuksessa 19.3.2015. Opetushallitus. WWW-sivusto. PDF-dokumentti. <http://www.oph.fi/opetushallitus/seminaariaineistot/OsaamisperusteisuudenVahvistaminen193>. Luettu 29.3.2015.

Remes, Liisa 2005a. Opettaja yrittäjyyskasvattajana. WWW-dokumentti. http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=12281&docID=191. Julkaistu 2.2.2005. Luettu 29.3.2015.

Remes Liisa 2005b. Yrittäjyysopettajan syventävä oppimateriaali. WWW-dokumentti. http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/doment.asp?UID=12281&docID=192. Julkaistu 17.2.2005. Luettu 15.4.2015.

Ristimäki, Kari 2001. Yrittäjyyskasvatuksen perusteita. Puheenvuoro. Akateeminen Yrittäjäkoulu. WWW-dokumentti. http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=12281&docID=135. Julkaistu 26.9.2001. Luettu 16.3.2015.

Römer-Paakkanen, Tarja 2006. Opettajien yrittäjyyden jatko-opinnot Jyväskylän yliopistossa: Yrittäjyyden säteilyttäminen kaikkeen opetukseen ammattikorkeakoulussa ja toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa. Teoksessa Kyrö, Paula & Ripatti, Anna (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 184–206.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. KvaliMOTV – menetelmäopetuksen tietovaranto. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. PDF-julkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/index.html>. Päivitetty 22.11.2012. Luettu 3.2.2015.

Seikkula-Leino Jaana 2007. Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2007:28.

Suomen Asiakastieto Oy 2015. WWW-sivusto. <http://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto/tietolahteet>. Ei päivitystietoa. Luettu 20.4.2015.

Suomen Yrittäjät 2015. WWW-sivusto. <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/yrittajyyssuomessa/>. Päivitetty 21.1.2015. Luettu 12.4.2015.

Syrjäläinen, Eija, Eronen, Ari & Värri Veli-Matti (toim.) 2007 Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Taloudellinen suhdanne ei kannusta uusien yritysten perustamiseen – motivaatiosta huolimatta 2015. Turun kauppakorkeakoulu. WWW-dokumentti. <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tse/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Taloudellinen...huolimatta.aspx>. Päivitetty 3.2.2015. Luettu 22.3.2015.

Tiikkala, Anne 2013. Yrittäjyyskasvatuksen arvoja etsimässä. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/92372/AnnalesC368TiikkalaVK.pdf?sequence=2>.

Tiikkala, Anne & Seikkula-Leino, Jaana 2011. Yrittäjyyskasvatuksen arviointi sen kehittämisen näkökulmasta. Teoksessa Rytkölä, Tiina, Ruskovaara, Elena & Järvinen, Minna Riikka (toim.) Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Kerhokeskus – koulutyön tuki ry. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 161–171.

Tilastokeskus 2015. WWW-sivusto. <http://www.stat.fi/meta/kas/yritlkm.html>. Ei päivitystietoa. Luettu 24.4.2015.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Viitala, Riitta & Jylhä, Eila 2010. Liiketoimintaosaaminen. Menestyvän yritystoiminnan perusta. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Vilkkä, Hanna 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. <http://hanna.vilkkä.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>. PDF-dokumentti. Ei päivitystietoa. Luettu 13.3.2015.

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7. WWW-dokumentti. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm07.pdf>. PDF-dokumentti. Ei päivitystietoa. Luettu 13.3.2015.

Yrittäjyyskatsaus 2012. Työ- ja elinkeinoministeriö 2015. PDF-dokumentti. https://www.tem.fi/yritykset/yritysten_kehittaminen/yrittajyytta_koskevia_tutkimuksia. Päivitetty 2.7.2014. Luettu 22.4.2015.

Yrityskatsaus 2013. Työ- ja elinkeinoministeriö 2015. PDF-dokumentti. http://www.tem.fi/files/37613/TEMjul_25_2013_web_07102013.pdf. Päivitetty 2.7.2014. Luettu 23.4.2015.

Yrityskatsaus 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö 2015. PDF-dokumentti. http://www.tem.fi/files/41042/TEMjul_39_2014_web_02102014.pdf. Päivitetty 2.7.2014. Luettu 23.4.2015.

Koulutuspäälliköille ja opettajille

1. Mitä yrittäjäysvalmiuksien omaksuminen edustamallasi koulutusalaalla tarkoittaa?
2. Mitkä ovat edustamasi koulutusalan tärkeimmät yrittävyyttä ja yrittäjyyttä edistävät opetusmenetelmät tai -järjestelyt?
3. Tukeeko oppilaitoksen kulttuuri ja opetusjärjestelyt mielestäsi yrittäjäysvalmiuksien kehittymistä?
4. Millä keinoin yrittäjäysvalmiuksien edistämiseen liittyvää toimintaa tulisi Esedussa mielestäsi kehittää?
5. Minkälaisia vaatimuksia opiskelijoiden yrittävyyden edistäminen asettaa opetuksen suunnittelulle?

Opiskelijoille

1. Olet toiminut NY-yrittäjänä Esedussa opiskellessasi. Mistä sait tietoa tästä mahdollisuudesta ja mitkä syyt saivat sinut ryhtymään NY-yrittäjäksi?
2. Montako henkilöä yrityksenne on mukana ja minkälaisia tuotteita ja palveluita yrityksenne tuottaa?
3. Miten markkinoitte ja hankitte asiakkaita?
4. Miten laskutus ja muut ”paperiasiat” ovat hoituneet?
5. Mitä mieltä olet NY-toiminnasta opiskelumuotona ja mikä sinua on eniten siinä motivoinut?
6. Huomioitiinko NY-toiminta opintojen kertymisenä?
7. Saitko riittävästi ohjausta, kuka ohjasi ja miten ohjaus järjestettiin?
8. Ilmenikö NY-yritystoiminnassa joitain sellaisia asioita, joihin olisit kaivannut enemmän apua?
9. Oletko ajatellut ryhtyväsi joskus yrittäjäksi ja jos olet, niin onko NY-yrittäjänä toimiminen vaikuttanut asiaan ja miten?
10. Suosittelisitko NY-toimintaa muille ja jos, niin miksi?
11. Mitä muuta haluaisit sanoa tästä toiminnasta?